

1

FLAVIVS IOSEPHVS DES ANTIQVITEZ IVDAIQVES LIVRE TROISIESME. Moyse ayant tiré le peuple Hebreu hors de la terre d'Egypte, le mene en la montagne de Sina CHAP. I.

Les Israëlités furent bien ioyeux de leur deliurance aduenue contre toute leur esperance et opinion , mais aussi la fascherie du chemin diminua quelque peu de leur réjouissance : Car ils estoient conduits par les deferts pour aller en la Montagne de Sina : et il leur falloit passer par vne region fort difficile , à cause qu'il y auoit grande faute de viures et d'eau, et nullement propres, non seulement pour la nourriture des hommes, mais aussi des bestes.

FLAVIVS JOSEPHVS DES ANTIQVITEZ IVDAIQVES TROISIESME'NİN KİTABI. Moyse ayant le peuple Hebreu at Mısır'da, le mene en la Sina Dağı'nda. BEN.

İsraililer, tüm umutlarına ve düşüncelerine rağmen yaşadıkları sevinçten çok mutluydular; ancak yolculuğun zorluğu sevinçlerini biraz azalttı: Çünkü Sina Dağı'na gitmek için çöllerden geçtiler; ve çok zorlu bir bölgeden geçmek zorunda kaldılar, çünkü orada büyük bir yiyecek ve su kıtlığı vardı ve yalnızca insanların değil, hayvanların da yiyeceği için uygun hiçbir şey yoktu.

Ce pays estoit plein de ronces et d'espines , n'ayant aucune humidité , dont quelque fruit peult estre produit , et si il falloit necessairement qu'ils passassent par là: car il n'y auoit point d'autre passage. Ils portoient avec eux de l'eau , qu'ils auoient puisée par le conseil de leur conducteur, auant que d'entrer au desert. Et quand ceste eau fut faillie, ils fouirent des puits: mais ce ne fut pas sans grande peine, à cause que la terre estoit fort dure : et dauantage , l'eau qu'ils trouuoient estoit amere , et nullement bonne à boire, et si elle ne suffisoit pas pour ce qu'ils auoient besoin . Cheminans en ceste forte, ils arriuerent le premier soir en vn lieu qu'ils appellerent Mara, pource que les eaux y estoient corrompues et vitieues: car ce mot signifie , Amertume. Et se sentans las du chemin , commencerent là à sentir la faim, pour autant que leurs viures leur estoient desia faillis , voulurent loger en ce lieu-là, ioint aussi qu'il y auoit vn puits , qu'ils auoient trouué dauanture , qui les attiroit à y demeurer : il est vray qu'il ne pouuoit pas suffire à vne si grande multitude de gens: toute fois il donnoit quelque soulagement à cause de la nature du lieu: car ils auoient desia ouy dire , qu'ils ne trouueroient plus d'eau. Et ceste eau aussi estoit amere , et fort mauuaise à boire , non seulement pour les hommes, mais aussi pour les bestes. Moyse voyant que le courage leur estoit du tout failly, et ne sachant que leur dire (pource qu'ils n'auoient point à faire à quelques ennemis , qu'ils eussent peu repousser par force: mais toute ceste multitude tant d'hommes que de femmes et enfans estoit si foible de langueur , que tous estoient bien prochains de la mort) ne pouuoit trouver aucun bon conseil rapportant la misere du peuple à son infortune propre. Et de fait , tous venoient à luy pour refuge, les meres luy demandans secours pour leurs enfans , et les maris pour leurs femmes, et tous en commun le prioient de ne les dedaigner point, et de chercher quelque remede pour les deliurer de ceste angoisse.

Bu ülke dikenli çalılıklarla ve çalılıklarla doluydu, nem yoktu ve meyve yetiştirilebilirdi; eğer oradan geçmeleri gerekirse (başka bir geçit olmadığından), çöle girer girmez önderlerinin tavsiyesi üzerine çektikleri suyu yanlarında götürürlerdi. Bu su tükenince kuyular kazdılar; ama bu büyük bir zorluktu, çünkü toprak çok sertti; üstelik buldukları su acıydı ve içilmeye

2

hiç uygun değildi, bu yüzden ihtiyaçlarını karşılamaya yetmiyordu. Bu şekilde seyahat ederek, ilk akşam Mara adını verdikleri bir yere vardılar; çünkü oradaki sular bozulmuş ve bozulmuştu: çünkü bu kelime "Acı" anlamına gelir. Yolculuktan yorulduklarını hissettiklerinde, orada açlık hissetmeye başladılar, çünkü yiyecekleri zaten tükenmişti, orada konaklamak istediler, ayrıca bol miktarda buldukları ve onları orada kalmaya çeken bir kuyunun yakınındaydılar: Doğrudur, bu kadar büyük bir insan kalabalığına yetmeyecekti: ancak yerin doğası gereği biraz rahatlama sağladı: çünkü daha fazla su bulamayacaklarını duymuşlardı. Ve bu su da acıydı ve içilmesi çok kötüydü, sadece insanlar için değil, hayvanlar için de. Musa, onların cesaretinin tamamen eksik olduğunu görünce ve onlara ne söyleyeceğini bilemedi (çünkü kolayca zorla püskürtebilecekleri düşmanları yoktu; ama tüm bu kalabalık, hem erkekler, hem kadınlar ve çocuklar, bitkinlikten öylesine zayıflamıştı ki hepsi ölüme çok yakındı), halkın sefaletini kendi talihsizliğine bağlayan iyi bir tavsiye bulamadı. Ve aslında hepsi ona sığındılar, anneler çocukları için ondan yardım istediler, kocalar karıları için ondan yardım istediler ve hepsi birden ondan kendilerini hor görmemesini ve bu sıkıntıdan kurtulmak için bir çare aramasını dilediler.

Il le mit donc à prier Dieu , que son bon plaifir fuft de changer le vice de cefte eau , et luy offer fon amertume , et de la rendre bonne à boire. Dieu luy octroya la requeste , et il print vn petit efclat de bois , qu'il trouua là dauanture a terre, et le fendit au long par le milieu , et le ietta dedans le puits. Et confeilla aux Hebreux de le rendre Dieu fauorable et propice , et le fupplier de leur donner de l'eau selon leur defir , eftans diligens à garder fes commandements, et fes fainctes ordonnances. Ils demanderent àMoyfe ce qu'ils deuoient faire à ce que l'eau fufft changee, qui prit tous les plus forts d'entre eux, et leur commanda incontinent à tous de puifer , leur remonftrant que quand la plus grande partie seroit vidée , le refte deuiendroit bon à boire. Le remuëment continuel rendit l'eau beaucoup plus purifiée, et de fi bon goust ,que tous en pouuoient boire. Ils remuèrent leurs tentes et pauillons de ce lieu-là, et leur bagage , et vinrent en vn champ nommé llys, qui du premierre gard ne fembloit point eftre mauuais ny infertile; car Il y auoit des palmes. Mais quand ils en approcherent, ils furent deçeus, à caufe qu'il n'y auoit que feptante palmes, et encore n'eftoient elles pas fòrt hautes ; et la raison eftoit, que ce lieu eftoit fort fec. Il n'y auoit point de fontaines pour arroüer les palmes; combien qu'en ce lieu il y eneut bien douze, mais elles n'eftoient point fi amples ou larges, qu'elles peuffent ietter des ruiſſeaux fuffifans pour fournir de l'humidité à la terre. Parquoy ils le mirent à tirer hors le ſable: mais pour tout cela ils ne pouuoient trouuer des veines, et ſi dauanture quelque eau commençoit à degoutter , tout cela eftoit troublé de bourbe et inutile à boire. Les arbres auffi n'apportoient pas grand fruit pour cefte meſmeraifon, qu'ily auoit grande faute d'eau. Parquoy le peuple commença à murmurer contre fon conducteur, reiettant toute la caufe de la miſere ſur luy feul. Ils auoient feulement cheminé trente journées, quand tous les viures , qu'ils auoient portez avec eux , leur defaillirent, et en defiroient d'autres; et d'autat qu'ils ne trouuoient rien à manger en cefte terre deſerte, ne ſ'en falloit plus gueres, qu'ils ne ſe deſeſperaffent. Ainſi la diſette prefente leur oſtoit la memoire des biens qu'ils auoient receus de la bonté de Dieu par la main de Moyſe. Et fembloient eftre tranſportez de fureur , prenans des pierres pour faire e violence a leur gouuerneur , et crians qu'il eftoit caufe de leur calamite. Moyſe voyant ce peuple irrite contre luy, mit toute ſa confiance en Dieu, et eftant bien certain en ſa conſcience, qu'il auoit adminiſtré purement et fidelement ſa charge, ſe vint ietter au milieude toute cefte bande qui crioit et eftoit preſte à le lapider , et ayant vne grace linguliere en ſa face, et fçachant bien parler et d'vne façon attrayante, il commença à appaifer leur cholere, les priant qu'ils na

s'attachassent , et ne s'arrestassent point tant sur la nécessité présente, que cependant ils missent en oubli tous les bien faits passez , et que detournans leurs esprits de la difficulté qui les pressoit pour lors, ils s'appliquassent à bien considerer la grace et les dons qu'ils auoient receus tant de fois de Dieu, encore contre toute leur attente. Et maintenant aussi qu'ils attendissent que Dieu leur en procureroit vne bonne issue: comme il estoit vray-semblable , qu'il leur auoit enuoyé ceste angoisse extreme pour éprouuer leur confiance , force, et patience, et pour voir s'ils reconnoistroient les biens, et le quel des deux auroit plus de vigueur enuers eux, ou ce qui estoit passé, ou ce qui estoit present. Il les reprenoit aussi comme indignes de la misericorde et faueur de Dieu par leur impatience et ingratitude, en reiettant et mespresant la volonté, la quelle suiuant ils auoient abandonné le pais d'Egypte, et en voulant mal, et portait haine à luy qui estoit ministre et seruiteur de la volonté et bon plaisir de Dieu: veu mesme que iusques à present ils ne pouuoient à bon droit se plaindre qu'ils eussent esté deceus en aucune chose de toutes celles, dont il auoit pris la charge et administration par le commandement de Dieu. Puis apres il raconta par le menu, comment les Egyptiens auoient esté affligez, quand ils taschoient à les retenir contre la volonté de Dieu: comment en vne mesme eau dont les Egyptiens ne pouuoient boire, d'autant qu'elle estoit conuertie en sang, ne laissoit pas pour cela d'estre douce et bonne à boire aux Hebreux . De plus, comment la mer se retirant, leur auoit donné ouuerture et passage pour échapper et estre deliurez de la furieuse pour suite de leurs ennemis: et aucontraire, les ondes retournans d'impetuosité en leur place auoient englouty tous les Egyptiens, Dauantage, comment iusques à ce iour là ils auoient esté depourueus d'armes, et maintenant Dieu leur en auoit donné assez pour se defendre Et enfin il leur remontra combien de fois Dieu les auoit deliurez de la gueule de la mort contre toute esperance et opinion des hommes, et gardez sains et saufs contre tous dangers. Et comme Dieu est tout puissant, aussi pour lors ne doiuent-ils pas se deffier de sa prouidence , mais patiemment porter toutes leurs afflictions , et penser qu'il n'y a ayde du bras de Dieu , qui doie estre estimé tardif, quelque delay qu'il y ait, quand ceste aide vient lors que tout est encore en son entier. Ils deuoient aussi estimer qu'en ce faisant, Dieu ne fermoit pas les yeux à leurs dangers: mais vouloit éprouuer leur confiance et force, s'ils aymoient leur liberté, et si pour ce desir ils pourroient souffrir la faim et la soif : ou bien s'ils a y moient mieux estre en seruitu de comme les bestes ,qui seruent à leurs maistres, et à ceux qui les nourrissent bien pour leur vŕage. Et quant à luy , il protestoit qu'il ne se foucioit point de sa personne, et que quand il auroit esté mis à mort iniustement et à tort cela ne luy feroit point defauantageux. Mais il craignoit fort qu'ils ne tombassent en quelque malheur , et que l'ayans outragé et lapidé ils nemontrassent qu'ils condamnoient les faits et les conseils de Dieu Quand il eut ainsi parlé, leur fureur s'appaisa, et retournerent tout incontinent à leur bon sens : et combien qu'ils fussent preŕts à commettre un tel homicide , neantmoins il retint leur impetuosité et les reduisit à repentance, de ce qu'ils pretendoient faire. Mais pource aussi que Moyse ŕçauoit bien qu'ils n'auoient esté ainsi émeus pour chose de neant, il se mit à faire son oraison à Dieu, et monta à une guette, suppliant le Dieu viuant que son plaisir fust de donner remede à de telles extremitez, où son peuple estoit reduit, puisque le salut du peuple estoit entre ses mains et non d'autre, et de pardonner à ce pauvre troupeau, qui auoit occasion de s'agrir pour l'aduersité qui le pressoit, et auoit failli de faire son deuoir pour ceste mesme cause, comme les hommes ont a coutumé de faire. Et Dieu promit de se montrer fauorable à son peuple, et d'auoir soin de son salut, et que le secours qu'ils demandoient estoit déjà prest. Moyse ayant obtenu ce qu'il demandoit, descendit de la guette , et s'en vint au peuple. Eux apperceuans qu'il estoit ioyeux pour les promesses de Dieu, prirent vne face ioyeuse mettant bas toute tristesse. Et pour confirmer leur espoir, Moyse estant au milieu de toute la multitude, leur dist, qu'il estoit là au

nom de Dieu pour leur bailler vn remede aux prefentes miferes. Et tout incontinent voicy un grand nombre de cailles ayans trauerfé la mer iusques au lieu où estoient les Hebreux , le vinrent ietter au milieu d'eux , ne pouuans plus voler , tant elles estoient laffes: comme il y a vne multitude infinie de tels oyfeaux en la contrée d'Arabie, regardant cest endroit, où ils estoient pour lors. Et eux empoignoient ces cailles ainfi offertes de la main de Dieu pour nourriture, donnant le remede à leur indigence : et Moyse derecheffe tourna vers Dieu, qui les auoit fi promptement secourus, par dessus la promesse, qui apres que le peuple fut repeu de ces cailles, leur enuoya encor d'autre viande. Car Moyse leuat les mains en haut et faifant son oraison, vne rosée descendit du Ciel en bas, dont ayant pris en la main, il vit que cela croiffoit à veue d'œil: et pensant que fust une viande offerte de la main de Dieu, il en voulut tafter , et fust fort ioyeux quand il sentit que c'estoit une chose bonne. Le peuple pensoit que ce fust de neige qui tombast en la faison d'hyuer. Moyse leur remontra qu'ils estoient grandement deceus, & ce qu'ils voyoient ainfi tomber du ciel n'estoit point vne rosée vulgaire, mais vne viande enuoyée par vne bonté nouuelle de Dieu, pour les empêcher de mourir de faim. Et apres en auoir gousté le premier , il leur en donna pour effayer quelle viande c'estoit , afin qu'ils creussent: etc à son exemple ils engoufterent , estans fort joyeux d'auoir recourré cette viande pour en manger, qui estoit douce comme miel; et quant à la forme, elle ressembloit à vne drogue, qu'on appelle dellion , qui est la gomme d'un arbre qui ressemble à un oliuier: quant à la grosseur, elle estoit comme est la graine de coriandre; et vn chacun en recueilloit pour soy Mais bien tost apres fut fait vn Edit, que personne n'en cueillist qu'un gomer par iour , qui estoit vne mesure certaines et qu'également il y eust vne portion pour tous, afin que cette viande ne leur vint à faillir, et que les plus foibles n'en eussent oint nécessité, les plus forts gourmandans les petits, comme les plus puissans ont accoustumé de prendre tout poreux; et leur auarice fait qu'ils a massent plus qu'il ne leur en faut. Que s'il y eust eu quelqu'un qui ne tenant compte de l'Edit eust recueilly plus que la mesure ne portoit, il se trouuoit tout esbahy qu'il n'auoit non plus que les autres , si non la peine qu'il auoit prise: meismement que tout ce qui estoit trouué le lendemain par dessus la mesure gomer, estoit redu inutile, et corrompu d'amertume et vermine, tant étoit cette viande diuine. Et sa nature estoit telle, que qui en pouuoit auoir, il n'en soushaitoit point d'autre et aui plus est, aujourd'huy mesme de nostre temps, et en cette region, il y pleut de telle rosée extraordinaire, comme anciennement en faueur de Moyse Dieu fit pleuuoir vne telle viande, que les Hebreux appellent Man. Ce mot selon nostre langue, est une façon d'interger, comme si on disoit, Qu'est-ce-la? Ainfi cette viande leur apporta vne asseurance perpetuelle, dont puis apres ils furent sustentez par l'espace de 40.ans: car ils demurerent autat de temps au desert.

Bunun üzerine, Tanrı'ya, bu suyun kötülüğünü değiştirmesi, acılığını gidermesi ve içilebilir hale getirmesi için dua etmeye başladı. Tanrı isteğini yerine getirdi ve yerde bulunduğu küçük bir tahta parçasını alıp uzunlamasına ortadan ikiye böldü ve kuyuya attı. İbranilere, Tanrı'ya karşı iyi ve yararlı olmalarını ve emirlerine ve kutsal kurallarına uyma konusunda titiz davranarak, isteklerine göre kendilerine su vermesi için yalvarmalarını öğütledi. Musa'ya su değişene kadar ne yapmaları gerektiğini sordular. Musa, aralarındaki en güçlü olanları alıp hemen hepsinin su çekmesini emretti ve onlara, suyun büyük kısmı boşaldığında geri kalanının içilebilir hale geleceğini gösterdi. Sürekli çalkalanma, suyu çok daha saf ve lezzetli hale getirdi; öyle ki herkes içebildi. Çadırlarını, çadırlarını ve eşyalarını oradan taşıdılar ve ilk bakışta kötü veya verimsiz görünmeyen nilüfer adlı bir tarlaya geldiler. Çünkü orada hurma ağaçları vardı. Ama yaklaştıklarında hayal kırıklığına uğradılar, çünkü sadece yetmiş hurma ağacı vardı ve bunlar bile çok uzun değildi; bunun sebebi de buranın çok kurak olmasıydı.

Hurmaları sulayacak çeşmeler yoktu; bu yerde en az on iki tane olmasına rağmen, toprağa nem sağlayacak kadar akarsular akıtacak kadar geniş veya bol değillerdi. Bu yüzden kumu çıkarmaya başladılar: ama tüm bunlara rağmen damar bulamadılar ve eğer su damlamaya başlarsa, hepsi çamurla kaplanıp içilemez hale geliyordu. Ağaçlar da aynı sebepten, yani büyük bir su kıtlığından dolayı pek meyve vermiyordu. Bu yüzden halk, önderlerine karşı söylenmeye başladı ve tüm sefaletinin sebebini tek başına kendisine bağladı. Daha otuz gün yolculuk etmişlerdi ki, yanlarında getirdikleri tüm yiyecekler tükendi ve daha fazlasını istediler; ve bu ıssız topraklarda yiyecek hiçbir şey bulamayınca umutsuzluğa kapılmak üzereydiler. Böylece, mevcut kıtlık, Musa aracılığıyla Tanrı'nın iyiliğinden aldıkları nimetlerin anısını onlardan çaldı. Öfkeden deliye dönmüş gibiydiler, valilerine taş yağdırıp felaketlerinin sebebinin o olduğunu haykırıyorlardı. Bu halkın kendisine karşı öfkelenildiğini gören Musa, tüm güvenini Tanrı'ya bağladı ve vicdanında görevini saf ve sadakatle yerine getirdiğinden çok emin olarak, bağırıp çağıran ve onu taşlamaya hazır olan bu kalabalığın ortasına atıldı. Yüzünde eşsiz bir zarafet vardı ve güzel ve etkileyici bir şekilde konuşmayı biliyordu. Öfkelerini yatıştırmaya başladı. Onlara, kendilerini bağlamamaları ve mevcut zorunluluk üzerinde fazla durmamaları için dua etti. Ancak geçmişteki tüm iyilikleri unutup, o dönemde kendilerini zorlayan zorluklardan uzaklaşarak, Tanrı'dan defalarca aldıkları, tüm beklentilerine rağmen aldıkları lütuf ve armağanları iyice düşünmeye başladılar. Ve şimdi de bekledikleri halde, Tanrı'nın onlar için iyi bir soy sağlayacağını söylediler: zira büyük ihtimalle, onlara bu aşırı ızdırabı, onların sebatını, gücünü ve sabrını sınamak ve O'nun iyiliğini tanıyıp tanımayacaklarını ve ikisinden hangisinin geçmişte olanın mı, yoksa şimdiki olanın mı daha güçlü olacağını görmek için göndermişti. Ayrıca, sabırsızlıkları ve nankörlükleri, O'nun iradesini reddetmeleri ve hor görmeleri nedeniyle Tanrı'nın merhametine ve lütfuna layık olmadıklarını da söyledi; Mısır ülkesini terk ettikten sonra, kötülük istemeleri ve Tanrı'nın iradesinin ve hoşnutluğunun hizmetkarı ve hizmetkarı olana karşı nefret beslemeleri nedeniyle onları kınadı: zira şimdiye kadar, Tanrı'nın emriyle sorumluluğunu ve yönetimini üstlendiği şeylerden hiçbirinde hayal kırıklığına uğradıklarından haklı olarak şikayet edemezlerdi. Sonra Mısırlıların, Tanrı'nın iradesine karşı gelmeye çalıştıklarında nasıl sıkıntı çektiklerini ayrıntılı olarak anlattı: Mısırlıların içemediği, kanla kirlenmiş olmasına rağmen, İbraniler için hâlâ tatlı ve iyi olan bir suyun nasıl içildiğini anlattı. **Dahası, denizin çekilerek onlara düşmanlarının şiddetli takibinden kurtulmak için bir geçit ve çıkış yolu sağladığını; tam tersine, dalgaların hızla geri dönerek tüm Mısırlıları yuttuğunu. Dahası, o güne kadar silahlarından yoksun bırakıldıklarını ve şimdi Tanrı'nın onlara kendilerini savunmaları için yeterli silah verdiğini. Ve sonunda Tanrı'nın onları insanların tüm umut ve düşüncelerine karşı kaç kez ölümün pençesinden kurtardığını ve tüm tehlikelere karşı güvende ve sağlam tuttuğunu onlara gösterdi.** Tanrı her şeye kadir olduğuna göre, O'nun takdirine güvenmemeli, tüm sıkıntılara sabırla katlanmalı ve Tanrı'nın kolundan hiçbir yardım gelmeyeceğini düşünmelidirler. Bu yardım, ne kadar geç olursa olsun, her şey yolundayken geldiğinde, geç de olsa takdir edilmelidir. Bunu yaparken Tanrı'nın tehlikelere gözlerini kapatmadığını, aksine özgürlüklerini sevip sevmediklerini ve bu arzuları uğruna açlık ve susuzluğa dayanıp dayanamayacaklarını; yoksa efendilerine ve onları iyi besleyenlere hizmet eden hayvanlar gibi tehlikede olmanın onlar için daha mı iyi olacağını sınamak istediğini de düşünmeliydiler. Kendisine gelince, canını umursamadığını, haksız yere ve haksız yere öldürülmüş olsa bile bunun kendisi için olumsuz olmayacağını söyledi. Ancak, bir felakete düşmelerinden ve kendisine öfkelenip taşlayarak Tanrı'nın işlerini ve öğütlerini kınadıklarını göstereceklerinden çok korkuyordu. Bunları söyledikten sonra öfkeleri yatıştı ve hemen sağduyularına kavuştular. Böyle bir cinayet işlemeye hazır olmalarına

rağmen, Tanrı onların taşkınlıklarını dizginledi ve yapmak istedikleri şeyden dolayı onları pişmanlığa sürükledi. Fakat Musa, onların böyle boş yere hareket ettiklerini çok iyi bildiği için Tanrı'ya dua etmeye başladı ve bir gözetleme yerine çıkarak, yaşayan Tanrı'ya, halkının içinde bulunduğu bu tür sıkıntılara çare bulmanın, çünkü halkın kurtuluşunun yalnızca O'nun elinde olduğunu ve insanların her zaman yaptığı gibi, üzerine çöken sıkıntılar yüzünden küskünlük yaşayan ve bu uğurda görevini yerine getirmeyen bu zavallı sürüyü affetmenin kendi isteği olduğunu yalvardı. **Tanrı da halkına karşı lütufkâr davranacağına, kurtuluşlarını sağlayacağına ve istedikleri yardımın zaten hazır olduğuna söz verdi.** Musa istediğini elde edince, nöbet yerinden inip halkın yanına geldi. Halk, Musa'nın Tanrı'nın vaatleri için sevinçli olduğunu anlayınca, tüm üzüntülerini bir kenara bırakarak neşeli bir yüz ifadesi takındı. Umutlarını pekiştirmek için, kalabalığın ortasında bulunan Musa, onlara Tanrı adına, içinde bulundukları sıkıntılara bir çare bulmak için orada olduğunu söyledi. **Ve hemen çok sayıda bildircin, denizi aşarak İbranilerin bulunduğu yere geldi ve aralarına kondu. Artık uçamaz hale gelmişlerdi, çünkü çok yorgunlardı: Arabistan ülkesinde bu tür kuşların sonsuz bir çeşitliliği vardır, o sırada bulundukları yere bakıyorlardı. Ve Tanrı'nın eliyle yiyecek olarak sunulan bu bildircinleri kaptılar ve yoksulluklarına çare buldular: ve Musa, vaadiyle onlara hemen yardım eden ve halk bu bildircinlerle doyduktan sonra onlara başka yiyecekler gönderen Tanrı'ya tekrar döndü. Çünkü Musa ellerini yukarı kaldırdı ve dua ederken, aşağıdan gökten bir horoz indi. Avucuna aldığı anda, gözlerinin önünde büyüdüğünü gördü: ve bunun Tanrı'nın eliyle sunulan bir et olduğunu düşünerek tadına bakmak istedi ve bunun iyi bir şey olduğunu hissettiğinde çok sevindi. İnsanlar bunun kış mevsiminde yağın kar olduğunu sandılar. Musa onlara büyük bir hayal kırıklığına uğradıklarını ve gökyüzünden düşen şeyin sıradan bir çiy değil, Tanrı'nın onları açlıktan ölmekten korumak için gönderdiği yeni bir lütuf olduğunu gösterdi. İlkini tattıktan sonra, ne et olduğunu denemeleri için onlara biraz verdi, böylece yiyebileceklerdi: ve onun örneğini izleyerek, bal kadar tatlı olan bu eti yemeye karar verdikleri için çok mutlu oldular. Şekli itibariyle dellion adı verilen bir ilaca benziyordu, bu zeytin ağacına benzeyen bir ağacın sakızıdır; büyüklüğü itibariyle kişniş tohumuna benziyordu; ve her biri kendisi için bir miktar topladı. Fakat çok kısa bir süre sonra, hiç kimsenin günde bir sakızdan fazla toplamaması gerektiği, bunun belirli bir ölçü olduğu ve herkese bir porsiyon verilmesi gerektiği, böylece bu etin onları yarı yolda bırakmaması gerektiği, en zayıfların buna ihtiyaç duymaması, en güçlülerin küçüklere açgözlülük etmemesi gerektiği yönünde bir ferman çıkarıldı; zira en güçlüler her şeyi kendileri için almaya alışkındır. Ve küstahlıkları onları ihtiyaçlarından fazlasını toplamaya yöneltti. Eğer biri, Fermanı dikkate almadan, ölçüden fazla toplamış olsaydı, katlandığı zahmet dışında, diğerlerinden daha fazlasına sahip olmamasına oldukça şaşırdı: hatta ertesi gün ölçüden fazla bulunan her şeyin işe yaramaz hale gelmesi ve acı ve haşereyle bozulması, bu kadar ilahi bir yiyecekti. Ve doğası öyleydi ki, ona sahip olan başkasını istemezdi. Dahası, bugün bile, bizim zamanımızda ve bu bölgede, eski zamanlarda Musa adına Tanrı'nın yağmuru böyle bir etle yaratması gibi, olağanüstü bir çiy yağar; İbraniler buna İnsan der. Dilimize göre bu kelime, sanki "Bu nedir?" der gibi bir soru sorma biçimidir. Böylece bu et onlara sürekli bir güvenlik sağladı ve bundan sonra 40 yıl boyunca geçindiler: çünkü çölde bu kadar uzun süre kaldılar.**

<<Burada bahsettiği, yağın çiyin nemlenmesiyle ortaya çıkan mantardır. GIUSEPPE CAMPANILE 1762-1835 bakınız>>

Or ils remuerent leurs tentes de ce lieu là, où ces chofes aduinrent premieremét: et quand ils furent venus en Raphidin, ils mouroient de soif, d'autant qu'ils n'auoient pas trouue beaucoup de fontaines les iours precedens ; et lors ils vinrent en vne rigion du tout tarie. Et

derechef ils murmurerent contre Moyse , qui declina pour quelque temps la fureur du peuple, et inuqua le nom de Dieu, le priant que comme il leur auoit baillé à manger en leur necessité, il luy pleust aussi leur donner à boire en cette langueur qui les pressoit ; veu que la viande seule ne leur proffitoit pas de beaucoup en l'estat où ils estoient. Dieu sans aucun delay promit à Moyse de luy donner une fontaine et abondance d'eau d'un lieu, dont il n'eust ia mais attendu un tel secours. Il luy commanda donc sur le champ de fraper de la verge un certain rocher qui estoit là deuant ses yeux, et que là il cherchast ce que le peuple desiroit ; luy remontrant que sa volonté estoit, que le peuple recourast à boire en se reposant, et sans se tourmenter. Apres que Moysse eut receu une telle réponse de Dieu , il s'en retourna au peuple qui l'attendoit attentiuement, et qui le regardoit d'un œil fort vif: mesure qu'ils le voyoient dela descendre de la guettes qui estant approché d'eux, leur declara que Dieu les mettroit encor hors de cette necessité, et leur assisteroit d'une façon miraculeuse, car il feroit sortir une riuere de ce rocher. Ils furent etonnez de ce propos, comme s'il leur eust fallu tailler ce roch , eux qui estoient desia las et opprimez de soif: mais Moyse frapa la roche de la verge , et soudain elle s'ouurit , iettant une grande abondance d'eau fort claire. Le peuple espahy d'un tel miracle non attendu, fut réjoüy du seul regard, ne se souuenant plus de sa soif, et apres en beurent avec grand plaisir et contentement, d'autant que l'eau estoit douce et telle, que deuoit estre une eau donnée de Dieu : Par quoy ils estimoient grandement Moyse, voyans qu'il estoit tant bien aimé et prife de Dieu ; et rendoient graces à Dieu pour le bien qu'ils auoient receu de luy, autant qu'il leur estoit possible. Or les saintes Escriptures qui sont consacrés au Temple, rendent tesmoignage que Dieu predit à Moyse, que du rocher deuoit sortir abondance d'eau.

Çadırlarını, bu şeylerin ilk ortaya çıktığı yerden taşıdılar. Rafidin'e vardıklarında, özellikle önceki günlerde pek fazla kaynak bulamadıkları için susuzluktan ölüyorlardı. Sonra tamamen kurumuş bir bölgeye geldiler. Musa'ya yine söylenmeye başladılar. Musa, bir süre halkın öfkesini dindirdi ve Tanrı'nın adını anarak, ihtiyaç içinde oldukları için onlara yiyecek verdiği gibi, bu halsizlik içinde onlara içecek de vermesini istedi. Çünkü içinde bulundukları durumda yalnızca yiyecek pek işe yaramıyordu. Tanrı, hiç vakit kaybetmeden Musa'ya, henüz böyle bir yardım beklemediği bir yerden bir çeşme ve bol su vereceğine söz verdi. Bu nedenle, Musa'ya hemen gözlerinin önünde duran bir kayaya asasıyla vurmasını ve halkın arzularını orada aramasını emretti. Bu, halkın dinlenirken ve kendilerine eziyet etmeden içmeye yönelmesinin kendi isteği olduğunu gösteriyordu. Musa, Tanrı'dan böyle bir cevap aldıktan sonra, kendisini dikkatle bekleyen ve ona canlı bir gözle bakan halkın yanına döndü. Çünkü halkın, kendisine yaklaşan gözetleme kulesinden hemen indiğini ve Tanrı'nın onları bir kez daha bu zorunluluktan kurtaracağını ve mucizevi bir şekilde yardım edeceğini, çünkü bu kayadan bir ırmak akıtacağını bildirdiğini gördüler. Bu ifade karşısında, zaten yorgun ve susuzluktan bitkin olan halk, sanki bu kayayı kesmeleri gerekiyormuş gibi şaşkına döndü. Musa, asasıyla kayaya vurdu ve kaya aniden yarıldı ve bol miktarda berrak su fışkırdı. Böylesine beklenmedik bir mucize karşısında şaşkına dönen halk, susuzluklarını hatırlamayarak, bu manzara karşısında sevinçten havalara uçtu ve sonra büyük bir zevk ve memnuniyetle içti. Çünkü su tatlıydı ve Tanrı tarafından verilmiş olmalıydı. Bu yüzden Musa'ya büyük saygı duydular, çünkü Tanrı tarafından çok sevilmiş ve kabul edilmişti. Ve Tanrı'dan aldıkları iyilikler için, ellerinden geldiğince, Tanrı'ya şükrettiler. Tapınağa adanmış kutsal yazılar, Tanrı'nın Musa'ya kayadan bol su akacağını önceden bildirdiğine tanıklık eder.

De la defaite des Amalechites et de leurs confederez , et du butin que les Israëlites rapporterent de cette defaite. CHAP . II .

Après que la renommée des Hebreux eust esté respanduë par tous les lieux circonuoifins, et que tous les peuples à l'entour eurent ouy parler d'eux , les habitans de cette region là furent faifis d'une grande frayeur: et de fait, ils enuoyerent des ambaffades les vns vers les autres, et s'entr'exhortoient à chaffer, ou bien à deftruire du tout (s'ils pouuoient) ce peuple venant à fi grandes flottes. Les principaux de tous ceux qui follicitoient à faire cette guerre contre les Israelites, estoient ceux qui habitoient en la region de Gabaon, et en la ville de Petra, qu'on appelloit Amalechites, qui estoient les plus hardis et plus forts combatans de tous les peuples de ce païs. Leurs Princes et Gouverneurs s'incitoient l'un l'autre , et les autres voifins , à combattre contre les Hebreux , difans qu'une telle armée estrangere fuyant les Egyptiens, leur pourroit bien braffer quelque ruine, et qu'il n'estoit pas bon de n'en tenir compte, mais qu'il les falloir affaillir auant que leurs forces fullent deuenues plus grandes , quand ils auroient conquefté quelque pays et region fertile; et quand ils feroient les premiers affaillans, ils pourroient facilement opprimer, en prenant consiance de leur repos et oiffueté; et vaudroit mieux qu'ils les allaffent furprendre au desert pour rompre tous leurs efforts, que d'attendre qu'ils eussent occupé quelques bonnes et puiffantes villes : car c'est à faire à gens prudens , de relifiter du commencement et de bonne heure à la force et puissance des ennemis, et n'attendre point qu'elle croiffe de iour en iour, et de procurer plutost qu'on ne tombe point en danger, que de se tirer hors du danger, quand on y est une fois tombé. Après que ces ambassadeurs furent ainfi enuoyez de toutes parts, ils tinrent conseil tous ensemble d'affaillir les Hebreux , et les repouffer. Moÿse n'attendoit rien moins pour lors que cela, à fçauoir que les habitans du païs fiffent quelque émotion contre les gens. Voyant donc que le peuple trembloit , et faisoit bruit, d'autant que tels ennemis bien equippez leur vouloient donner la bataille, et ne leur auoient point donné loisir d'y penfer ny se preparer pour recevoir le combat, les exhorta à s'appuyer du tout sur la bonne volonté de Dieu , (tous la conduite duquel et à son adieu, ils auoient preferé la liberté à la seruitude, surmontans ceux qui les vouloient empescher) et ne penfer qu'ils fullent moindres que leurs ennemis ny en force, ny en armes, ny en argent, ny en viures, ou autres choses semblables. Mais puis qu'ils auoient Dieu de leur party pour leur defenfe contre les ennemis, il falloit bien qu'ils priffent tel courage, comme s'ils eussent esté plus forts et plus riches que tous les hommes du monde. Il leur remonstroit aussi qu'ils ne deuoient ignorer quel ayde estoit celuy de Dieu, mefmement que de fresche memoire ils auoient experimenté la puiffance en de plus grandes aduersitez , qu'il estoit ennemy de leurs ennemis , et fauorable aux Hebreux , et que ceste faueur auoit esté assez montrée, quand il les auoit deliurez de la faim et de la soif d'une façon miraculeuse , et quand il leur donna passage contre toute leur esperance et toute opinion humaine, lors que la mer et les rochers les tenoient enclos. Dauantage, tant plutost deuoient ils esperer à obtenir la victoire , parceque quand ils l'auroient une fois obtenuë , il n'y auroit plus rien qu'ils peussent desirer de toutes les choses qui peuuent appartenir à une façon de viure plus humaine et plus commode. Ayant ainfi parlé, il donna courage au peuple, et appella les principaux d'entre eux, les exhortant tous engeneral neral, et un chacun en particulier, les ieunes à rendre à obeyffance aux plus anciens , et les anciens à obeyr à leur gouuerneur.

Mais eux ne se fouscians point du danger, et ayans grand desir d'entrer en bataille, esperoient de donner fin à leur misere quand cette bataille seroit acheuée. Ils prioient donc Moÿse de leur propre mouuement de les mener dès cette heure-là contre leurs ennemis, et de ne

permettre point que la promptitude et allaigresse des gens de guerre deuint lasche par quelque retardement fait mal à propos. Parquoy Moïse choisist quelque nombre de gens propres à batailler, et constitua chef de l'armée Iosué, fils de Naue, de la lignée d'Ephraïm, homme puissant, genereux, et dur aux travaux, eloquent et de bon conseil, craignant Dieu, et qui seruoit à Moïse de Docteur pour enseigner le peuple à la religion. Il distposa aussi quelques bandes pour donner ordre que les eaux ne leur fussent ostées, et en laissa aussi plusieurs pour la garde des tentes et du bagage, et pour la conseruation du menu peuple, et des femmes, et des enfans. Ils se mirent donc denuict en ordre et rang de bataille, et ayans pris leurs armes, attendoient que Moïse leur donnaist quelque signe par le son de la trompette, et estoient attentifs à leurs Capitaines. Moyse aussi veillant toute la nuict, consultoit avec Iosué, et luy remontroit comment il luy falloist mettre les gens en ordre. Et ainsi que le iour approchoit, il exhortoit ce vaillant Capitaine à si bien faire, que les autres ne fussent point frustrés de l'esperance qu'ils auoient conceuë de luy, et à s'acquérir reputation enuers les gens de guerre par des actions genereuses. Semblablement il s'adreffoit en particulier à vn chacun des plus vaillans, et les exhortoit à bien faire, et puis les excitoit tous ensemble à prendre bon courage. Et les ayant ainsi de paroles et de fait instruits, il les recommanda à la garde de Dieu et de Iosué, puis il monta en la montagne.

Or les deux armées estoient déjà proches, et déjà la bataille se donnoit, et la meslée estoit dure et aspre, et coups ruez de tous costez, les Capitaines d'une part et d'autre faisoient leur deuoir d'exhorter leurs gens; et tandis que Moïse auoit les mains leuées en haut au ciel, les Amalechites estoient les plus foibles: mais quand il estoit las de tenir les mains leuées, il apperceut que les Hebreux quittoient la place à leurs ennemis, et ne pouuoient soutenir le choc. Et pourtant il appella son frere Aaron et le mari de sa sœur Mariam, nommé Vron, et leur commanda de luy soutenir les mains sans cesser, et qu'ils ne les laissent point deualer enbas. Et par ce moyen les Hebreux obtinrent une noble victoire. Les Amalechites eussent esté tous deffaits, si la nuict ne fust suruenue, qui leur donna loisir de s'enfuir, et comodité aux autres de se retirer dedans les cauernes. C'est l'une des plus magnifiques victoires et mieux à propos obtenues qui aduinent iamais à nos Peres: car ils defirent lors et chasserent une armée venant au deuant d'eux, et donnerent grande frayeur à tous les habitans d'alentour, et pour recompense de leur labeur ils rapporterent un grand butin. Car apres qu'ils eurent gagné le camp de leur ennemis, ils trouuerent assez ample butin pour s'enrichir tous en commun, et chacun en particulier au lieu que iusques à ce iour là, à grande peine auoient ils eu de quoy faire provision pour le lendemain. Et cette victoire obtenue si vaillamment ne profita point seulement pour cette heure là, mais aussi pour l'aduenir. Car en cette bataille non seulement les corps de leurs ennemis furent abatus, mais aussi les courages leur faillirent: et depuis ce temps-là il n'y auoit nation à l'entour qui ne fust esperdue de crainte. De la les Hebreux deuinrent fort riches, ayans trouué une somme infinie de joyaux precieux d'or et d'argent, plusieurs vtenfiles de cuisine, force tapisseries tissuës, et de toutes fortes de harnois de guerre, et bagages de camp, grand nombre de cheuaux, et d'autres bestes, et de toutes choses qui suivent un camp ordinairement. De plus, cette heureuse issue de la bataille rendit les Hebreux beaucoup plus hardis qu'ils n'estoient, et leur fit aimer la force et l'industrie plus qu'ils n'auoient fait, et se promettoient de grandes choses, s'ils se montroient vertueux et laborieux. Voila quelle fut l'issue de cette presente bataille. Le iour suivant Moyse dist pouilla les corps morts des Amalechites, fit amasser les armes, que les fuyards auoient là iettées, les distribua à ceux qui s'estoient plus vaillamment portez, et loua deuant toute l'assemblée le capitaine Iosué à qui toute l'armée portoit témoignage de vertu et valeur. Cette victoire fut

tellement fans fang du colté des Hebreux, qu'on n'en trouua pas vn feul à redire , et le nombre des corps morts des ennemis estoit infini Apres cela Moyse fit dresser vn autel, et sur iceluy il offrit des facrifices à Dieu, comme à celuy qui estoit auteur de la victoire, et predict que les Amalechites feroient du tout deffaits, en sorte qu'il n'en resteroit pas vn feul de leur race, dautant que fans estre prouoquez ils auoient affailly les Hebreux , voire au desert, lors qu'ils estoient en plus grande pauureté. Enfin, il fit vn banquet de victoire au capitaine Iofué. C'est icy la premiere guerre qu'eurent les Hebreux apres qu'ils furent sortis d'Egypte, par laquelle ils repoufferent courageusement leur ennemy, qui de son propregré les estoit venu agacer , et en firent grande boucherie. Cela fait, ils firent feste et chanterent des cantiques de victoire , et ayans ioüy de quelque repos , recouurerent leurs premieres forces , et s'estans mis en bonne ordonnance, marcherent plus outre. Car le nombre des gens de guerre estoit creu: ainfi gagnans pays petit à petit, ils paruinrent en la montagne de Sina, le troiesme mois apres qu'ils partirent d'Egypte , où Moyse auoit veu le buisson ardent, comme nous auons raconté cy-dessus.

Amalekliler ve mütteliklerinin yenilgisi ve İsrailoğullarının yenilen ordugahtan getireceği iki ganimet konusunda ittifak kuracağım. BÖLÜM II.

İbranilerin ünu çevredeki tüm yerlere yayılıp, çevredeki tüm halklar onları duyduktan sonra, o bölgenin sakinleri büyük bir korkuya kapıldılar; hatta birinden diğerine elçiler gönderip, bu kadar büyük filolarla gelen bu halkı kovmaları, hatta (eğer yapabilirlerse) tamamen yok etmeleri için birbirlerine yalvardılar. **İsrailoğullarına karşı bu savaşı başlatmaya çalışanların başında, Cibon bölgesinde ve Petra şehrinde yaşayan ve o ülkenin tüm halkları arasında en cesur ve en güçlü savaşçılar olan Malekiler geliyordu.** Prensleri ve valileri, Mısırlılardan kaçan böyle bir yabancı ordunun kendilerine büyük bir yıkım getirebileceğini ve bunu hesaba katmanın doğru olmayacağını, ancak güçleri daha büyük olur olmaz, verimli bir ülke ve bölgeyi fethettikten sonra onlara saldırımları gerektiğini söyleyerek birbirlerini ve diğer komşularını İbranilere karşı savaşımaya teşvik ettiler. İlk saldırganlar olduklarında, dinlenme ve tembelliklerini de hesaba katarak kolayca baskı kurabilirlerdi; ve tüm çabalarını kırmak için çöle gidip onları baskına uğratmak, iyi ve güçlü şehirleri ele geçirene kadar beklemekten daha iyi olurdu: Çünkü ihtiyatlı insanların görevi, düşmanların gücüne ve kudretine en başından ve erkenden direnmek, bunun günden güne artmasını beklememek ve tehlikeye düştükten sonra kurtulmaktansa, tehlikeye düşmemektir. Bu elçiler her taraftan böyle öfkelenindikten sonra, hep birlikte İbranilere saldırımlar ve onları püskürtmek için bir araya geldiler. Musa o zamanlar bundan daha azını beklemiyordu: yani ülke halkının halkına karşı bir öfke patlaması yaşayacağını. Halkın titrediğini ve gürültü yaptığını, özellikle de bu kadar iyi donatılmış düşmanların kendilerine savaş açmak istediğini ve bunu düşünmeleri veya savaşa hazırlanmaları için zaman tanımadığını görünce, onları Tanrı'nın iyi niyetine tamamen güvenmeye çağırdı (O'nun rehberliğinde ve onun savunmasıyla, kendilerini engellemek isteyenleri alt ederek köleliğe özgürlüğü tercih etmişlerdi) ve düşmanlarından ne güç, ne silah, ne para, ne yiyecek ne de benzeri şeyler bakımından aşağı olduklarını düşünmemelerini istedi. Ancak Tanrı'nın düşmanlarına karşı savunmaları için yanlarında olduğuna göre, sanki dünyadaki tüm insanlardan daha güçlü ve daha zenginlermiş gibi cesaret göstermeleri gerekiyordu. Ayrıca onlara, Tanrı'nın sağladığı yardımdan habersiz kalmamaları gerektiğini de gösterdi; hatta daha büyük sıkıntılarda bile O'nun gücünü taze hafızalarından deneyimlediklerini, düşmanlarının düşmanı ve İbraniler için yararlı olduğunu ve bu yararlılığın, onları mucizevi bir şekilde açlık ve susuzluktan kurtardığında, tüm

umutlarına ve tüm insani görüşlerine karşı, deniz ve kayalar onları kuşattığında bile onlara yol gösterdiğinde yeterince kanıtlandığını gösterdi. Dahası, zaferi ne kadar çabuk elde etmeyi umarlardı ki, çünkü bir kez elde ettiklerinde, daha insani ve daha rahat bir yaşam tarzına ilişkin olabilecek tüm şeylerden daha fazlasını isteyebilecekleri hiçbir şey kalmayacaktı. Bunları söyledikten sonra halka cesaret verdi ve aralarındaki önde gelenleri çağırdı, genel olarak hepsini, özellikle de her birini, gençleri yaşlılara, yaşlıları da yöneticilerine itaat etmeye çağırdı.

Ancak tehlikeden endişe etmiyorlardı ve savaşa girmek için büyük bir istek duyuyorlardı; bu savaş bittiğinde sefaletlerine son vereceklerini umuyorlardı. Bu nedenle, Musa'dan o andan itibaren düşmanlarına karşı kendilerini yönetmesini ve savaş adamlarının çabukluğunun ve neşesinin zamansız bir gecikmeyle korkaklaşmasına izin vermemesini kendi istekleriyle rica ettiler. Bunun üzerine Musa, savaşa uygun birkaç adam seçti ve Efrayim soyundan gelen Naue oğlu Yosue'yi ordunun başına getirdi. Yosue, güçlü, cömert, çalışkan, güzel konuşan, iyi öğüt veren, Tanrı korkusu olan ve halka dini öğretmek için Musa'ya öğretmenlik yapan bir adamdı. Ayrıca, suların ellerinden alınmaması için emir vermek üzere bazı birlikler görevlendirdi ve ayrıca çadırların ve yüklerin korunması, halkın, kadınların ve çocukların korunması için birkaç kişi bıraktı. Bunun üzerine kendilerini düzene sokup savaş düzenine girdiler ve silahlarını alıp, Musa'nın boru sesiyle kendilerine bir işaret vermesini beklediler ve komutanlarına dikkat ettiler. Musa da bütün gece nöbet tutarak Yusuf'la istişare etti ve ona halkını nasıl düzene koyacağını gösterdi. Gün yaklaşırken, bu yiğit komutana, diğerlerinin ona duydukları umuttan vazgeçmemeleri ve cömert hareketleriyle savaşçılar arasında ün kazanmaları için elinden geleni yapması yönünde öğüt verdi. Aynı şekilde, en yiğit olanların her birine özel olarak hitap ederek onları iyi davranmaya çağırdı ve sonra hepsini cesaretlendirmeye teşvik etti. Onlara söz ve eylem konusunda bu şekilde talimat verdikten sonra, onları Tanrı'nın korumasına ve barışa emanet etti ve sonra dağa çıktı.

Artık iki ordu birbirine yaklaşmış, savaş başlamıştı. Meydan muharebesi sert ve acımasızdı. Her taraftan darbeler savruluyordu. Bir taraftaki ve diğer taraftaki komutanlar adamlarını uyarmak için görevlerini yapıyorlardı. Musa ellerini göğe kaldırmışken, Amalekliler en zayıflarıydı. Ellerini kaldırmaktan yorulduğunda, İbranilerin orayı düşmanlarına terk ettiğini fark etti ve bu şoka dayanamadı. Yine de kardeşi Harun'u ve kız kardeşi Meryem'in kocası Veron'u çağırdı ve onlara ellerini durmadan tutmalarını ve yere düşürmemelerini emretti. Ve bu sayede İbraniler asil bir zafer kazandı. Gece çökmeseydi, Amalekliler tamamen yenilmiş olacaktı. Gece onlara kaçmaları için zaman, diğerlerine de mağaralara çekilmeleri için kolaylık sağladı. Bu, Atalarımızın başına gelen en görkemli ve zamanında zaferlerden biridir: Çünkü kendilerine doğru gelen bir orduyu bozguna uğratıp püskürttüler ve çevredeki tüm sakinlere büyük bir korku saldılar; emeklerinin karşılığı olarak da büyük bir ganimet getirdiler. Düşmanlarının kampını ele geçirdikten sonra, hem kendilerini hem de her birini zenginleştirecek kadar ganimet elde ettiler; oysa o güne kadar, büyük zorluklarla da olsa, ertesi güne yetecek kadar ganimetleri vardı. Ve böylesine yiğitçe kazanılan bu zafer, sadece o an için değil, aynı zamanda gelecek için de faydalıydı. Çünkü bu savaşta sadece düşmanlarının cesetleri ölmekle kalmadı, aynı zamanda cesaretleri de kırıldı: ve o zamandan beri etrafta korkudan kaybolmayan hiçbir ulus kalmamıştı. Oradan İbraniler çok zengin oldular; sonsuz miktarda değerli altın ve gümüş mücevher, birçok mutfak gereci, çok sayıda dokuma duvar halısı, çok sağlam savaş zırhı, kamp eşyaları, çok sayıda at ve diğer hayvanlar ve bir kampta genellikle bulunan her şeyi elde ettiler. **Üstelik, savaşın bu mutlu**

sonucu İbranileri olduklarından çok daha cesur yaptı, güç ve çalışkanlığı daha önce hiç olmadığı kadar sevmelerini sağladı ve erdemli ve cesur davranırlarsa kendilerine büyük şeyler vaat ettiler. İşte bu savaşın sonucu buydu. Ertesi gün Musa, Amaleklilerin cesetlerini soyup, kaçakların oraya attığı silahları toplattı, en yiğitçe davrananlara dağıttı ve tüm ordunun erdem ve yiğitliğine tanıklık ettiği komutanı tüm topluluğun önünde övdü. Bu zafer İbraniler açısından o kadar kansızdı ki, şikayet edecek tek bir kişi bile bulunamadı ve düşmanların cesetlerinin sayısı sonsuzdu. Bunun üzerine Musa bir sunak diktirdi ve zaferin mimarı olan Tanrı'ya kurbanlar sundu. Amaleklilerin tamamen yenileceğini, öyle ki, özellikle de kanıtlanmadan, çölde, en büyük yoksulluk içindeyken bile İbranilere saldırdıkları için, soylarından tek bir kişinin bile kalmayacağını öngördü. Sonunda, mağlup komutan için bir zafer ziyafeti düzenledi. Bu, İbranilerin Mısır'dan ayrıldıktan sonra girdikleri ilk savaştı. Düşmanlarını, kendi isteğiyle gelip onları büyük bir katliamdan geçirerek cesurca püskürttüler. Bunu yaptıktan sonra bir ziyafet düzenleyip zafer şarkıları söylediler. Biraz dinlendikten sonra ilk güçlerini topladılar ve kendilerini toparlayıp ilerlemeye devam ettiler. Çünkü savaşçıların sayısı azalmıştı: Böylece ülkeyi azar azar ele geçirerek, Mısır'dan ayrıldıktan sonraki üçüncü ay Sina Dağı'nda belirdiler. **Musa, yukarıda anlattığı gibi, yanan çalıyı orada görmüştü.**

Les confeils que Raguel donna à son gendre Moyse. CHAP. III.

Raquel beau-pere de Moyse fut auffi aduerty de cette noble victoire, et vint au deuant pour faluer et recueillir Moyse fon gendre, Sephora fa fille et leurs enfans, auec desir defe réjoüir auec eux. Moyse fut fort ioyeux dela venuë de fon beau pere , et de fait il offrit vn nouveau sacrifice , et traicta le peuple aupres du buyffon, qui ayant efté enflammé, toutes fois n'auoit senty le feu. Et cependant que le peuple, chacun felon fa parenté, banquetoit enemble, Aaron auec ceux qui luy afflitoient, prit Raguel, et chantoient des cantiques et loüanges à Dieu, le recognoiffant auteur deleur deliurance et liberté. Ils chantoient auffi des chants compofez à la loüange de leur conducteur, par la vertu duquel ils difoient toutes choses leur eftre venues à fouhait. Semblablement Raguel chanta plufieurs cantiques, à la loüange tant du gouuerneur que du peuple, loüant Moyse de ce qu'il employoit fa vertu et prudence pour le falut de les amis.

Raguel'in damadı Moses'a verdiği öğüt. BÖLÜM III.

Musa'nın kayınpederi Rahel de bu asil zaferin farkındaydı ve onlarla birlikte sevinmek arzusuyla Musa'yı, damadı Sephora'yı, kızını ve çocuklarını karşılamak için önceden geldi. Musa, kayınpederinin gelişine çok sevindi ve hatta yeni bir kurban sunarak, yakılan evin yakınındaki halka ikramda bulundu; ev henüz ateşin sıcaklığını hissetmemişti. Halk, akrabalık derecesine göre hep birlikte ziyafet çekerken, Harun ve beraberindekiler, Raguel'i alıp Tanrı'ya ilahiler ve övgüler söyleyerek, onu özgürlüklerinin ve hürriyetlerinin yaratıcısı olarak kabul ettiler. Ayrıca, her şeyin arzuladıkları gibi olduğunu söyledikleri önderlerini öven şarkılar da söylediler. Benzer şekilde Raguel de hem valinin hem de halkın övgüsünü içeren birçok ilahi söyledi ve Musa'nın erdemini ve sağduyusunu dostlarının kurtuluşu için kullanmasını övdü.

Or le lendemain, Raguel voyant que Moyse son gendre estoit accablé d'affaires, et qu'il nepouuoit porter vn tel fardeau (car il faisoit les appointemens de tous ceux qui estoient en different, et chacun venoit plaider fa caufe deuant luy, pensans bien garder leur droit quand ils l'auoient eu pour decider de leurs affaires, et ceux qui auoient perdu leur caufe fous vn tel

iuge, prenoient la fentence en gré, eftimans qu'ils auoient perdu par faute de bondroit, non pour l'iniquité du iuge) le teut pour lors ,ne voulant empêcher perfonne de iouir de la iustice de fon gendre leur gouuerneur et capitaine: mais apres que Moyfe le fut depefché de la grandeur des affaires, Raguel son beau-pere le tira à part, et luy remonftrance qui estoit befoin de faire, luy confeillant, qu'il laiffaft à quelques autres la cognoiffance des moindres caufes, & quant à luy, qu'il ne femellaft que de traiter les affaires du bien public: car entre les Hebreux , encore y auoit-il afsez de gens propres pour iuger des differens : mais qu'il n'y auoit perfonne qui peult fous tenir la charge de maintenir en paix et salut tant de milliers d'hommes, finon qu'il fust femblable à Moyfe: Tu n'ignores point, difoit-il, les vertus que Dieu amifes entoy ,qui ont tant de fois feruy au peuple eftant en grand danger de perir: parquoy il eft expedient que tu t'épargnes, et que tu laiffes faire cecy aux autres, qui appointeront les differens felon le droit entre les vns et les autres : et de ta part, il te faut feulement adonner au seruice diuin, cherchant les moyens de deliurer le peuple de la neceffité prefente. Dauantage, autant que mon confeil peut valoir , ie desirerois bien qu'ily eult vn denöbrement fait de toute la multitude du peuple, et que tu fiffes partager ce grand nombre par dix mille, conftituant vn capitaine fur chaque legion, et outre cela, que les dix mille fullent puis apres diuifez par bādes, les vnes de mille, les autres de cinq cens, de cent et de cinquante: Apres par chambrees de trente , de wingt , et de dix compagnons soldats. Et quand tu auras ainfi mis vn tel ordre , il faudra intituer des Capitaines, Lieutenas, et Sergens de bande, ou d'autres qui seront apellez, felon le nombre de ceux qu'ils auront fous leur charge. Il faudra femblablement, que tu ordonnes des luges, hommes de vertu et ay mans iustice , qui foient ordonnez et créez par les voix du peuple, qui foient pour decider les differens, et si quelque caufe d'importance furuient, que la cognoiffance t'en soit reſeruee. Et par ce moyen il n'y aura homme entre tous les Hebreux qui foit fraudé de fon droit , et perfonne auffi ne te viendra rompre la teſte quand tu ſeruiras Dieu, et tu auras plus de loifir de le prier, pour le rendre beaucoup plus fauorable au peuple.

Ertesi gün, Raguel damadı Musa'nın işlerle boğuştuğunu ve böyle bir yükü taşıyamayacağını görünce (zira anlaşmazlık içinde olanların hepsinin maaşını ödüyordu ve her biri onun önünde davasını savunmaya geldi, işlerini karara bağlama haklarını koruyacaklarını düşünerek ve böyle bir yargıcın altında davalarını kaybedenler, yargıcın adaletsizliğinden değil, adaletsizlikten kaybettiklerini düşünerek kendi lehlerine karar aldılar) o süre kaldı, damadı vali ve kaptanının adaletinden kimsenin yararlanmasını engellemek istemedi: ancak Musa işlerin büyüklüğünden kurtulduktan sonra, kayınpederi Raguel onu bir kenara çekti ve ona ne yapılması gerektiğini anlattı, ona en önemsiz davaların bilgisini başkalarına bırakmasını ve kendisine gelince, yalnızca kamu yararına olan konularla ilgilenmesini tavsiye etti: çünkü İbraniler arasında anlaşmazlıkları yargılamaya uygun yeterince insan hâlâ vardı: ama Bu kadar binlerce adamı barış ve güvenlik içinde tutma yükünü taşıyabilecek kimse Musa gibi olmasaydı, şöyle dedi: "Tanrı'nın sana verdiği erdemlerden habersiz değilsin, dedi, halkın büyük bir yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalmasına neden olan erdemler bunlar: bu nedenle kendini başışlaman ve bunu, aralarındaki anlaşmazlıkları yasaya göre çözecek olan başkalarına bırakman uygun olur: ve senin adına, kendini yalnızca ilahi hizmete adanmalı, halkı mevcut zorunluluktan kurtarmanın yollarını aramalısın. Ayrıca, tavsiyemin değerli olduğu ölçüde, halkın tüm kalabalığının bir nüfus sayımının yapılmasını ve bu büyük sayının on bine bölünmesini, her lejyonun başına bir komutan atanmasını ve bunun yanı sıra on binlerin daha sonra gruplara ayrılmasını çok isterim; bazıları bin, bazıları beş yüz, yüz elli kişilik gruplar halinde: Daha sonra otuz kişilik, birlik ve on asker arkadaşından oluşan gruplar

halinde. Ve böyle bir düzen kurduğunuzda, komutaları altında bulunduracakları kişi sayısına göre, bölük komutanlarını, teğmenlerini, çavuşlarını veya çağrılacak diğerlerini belirlemeniz gerekecektir. Aynı şekilde, halkın sesi tarafından atanıp yaratılan, farklılıkları çözecek ve önemli bir durum ortaya çıkarsa, bu konuda bilgi sahibi olmanızı sağlayacak erdemli ve adaletli silahtarlar atamanız gerekecektir. Böylece, tüm İbraniler arasında hakkı gasp edilen tek bir kişi bile olmayacak ve Tanrı'ya hizmet ettiğinizde kimse gelip başınızı kırmayacak ve O'na dua etmek, O'nu halka karşı çok daha olumlu kılmak için daha fazla zamanınız olacak.

Moyse receut volontiers ce confeil de Raguel, et fit tout cede quoy il l'auoit aduerty, ne s'attribuant point cette inuention , et ne celant point celuy qui en auoit eſté l'auteur, mais fit vne harangue au peuple, pour remonſtrer qui eſtoit celuy qui auoit donné ce confeil. Et qui plus est, enſes eſcrits il attribue à Raguel l'inuention des ordonnances militaires et des iugemens, aimant mieux ne point oſter la loüange à ceux qui en ſont dignes, que s'vsurper l'honneur qui appartient à autrui : de ſorte que par ce la meſme on peut eſtimer ſa vertu, dont il nous faudra ſouuent parler en temps et lieu. Cependant que le peuple eſtoit arreſté en ce lieu-là, Moyſe aſſembla la multitude, et leur diſt qu'il vouloit aller en la montagne de Sina pour parler avec Dieu , et leur rapporter d'un tel diſcours quelque choſe qui leur feroit profitable , et leur commanda d'aller leur camp le plus pres qu'ils pourroient de la montagne, afin qu'ils fuſſent plus pres de Dieu.

Musa, Raguel'den bu tavsiyeyi gönüllü olarak kabul etti ve kendisine tavsiye edilen her şeyi yaptı; bu etkiyi kendine mal etmedi, kimin yazdığını da gizlemedi; bunun yerine, bu tavsiyeyi kimin verdiğini göstermek için halka bir konuşma yaptı. Dahası, yazılarında askeri emir ve hükümlerin etkisini Raguel'e atfeder; övgüyü hak edenlerden almak yerine, başkalarına ait olan onuru aşağılamayı tercih eder: böylece aynı yolla, zamanı ve yeri geldiğinde sık sık değinmemiz gereken erdemini de takdir edebiliriz. Halk henüz oradayken Musa kalabalığı topladı ve onlara Tanrı ile konuşmak ve böyle bir konuşmadan kendilerine yararlı olacak bir şeyler getirmek için Sina Dağı'na gitmek istediğini söyledi. Onlara, Tanrı'ya daha yakın olabilmeleri için dağa olabildiğince yakın bir yerde kamp kurmalarını emretti.

Moyſe monte en la montagne de Sina , et & là il reçoit de Dieu les deux Tables des dix Commandemens , qu'il apporta au peuple. CHAP . IV.

Après qu'il eut ainſi ainſi parlé, il monta en la montagnede Sina , qui eſt la plus haute montagne de toute la contrée; qu'à cauſe de ſa hauteur et des rochers rompus qui y ſont, non ſeulement laſſe les hommes quand ils y montent, mais auſſi la veuë quand on la regarde: Et à bondroit elle eſt appelée ſainte à cauſe de la Majeſté diuine qui y habite. Les Hebreux , ſelon que leur Prophete leur auoit ordonné, camperent au pied de la montagne, eſtant en ſuſpens quel bien Moyſe pourroit rapporter de Dieu , comme il leur auoit promis. Et cependant qu'ils attendoient leur conducteur, ils faiſoient grande chere, gardans chaſteté entoutes choſes , et s'abſtenâs de la compagnie de leurs femmes par l'eſpace de trois iours, ſelon le commandement qu'il leur auoit fait deuant que de partir, ne ceſſans de prier Dieu qu'il ſe monſtraſt fauorable à Moyſe, et leur enuoyaſt quelque don par luy qui leur peuſt ſeruir à mener une vie ſainte et heureuſe. En attendant cela ils ſe traitoient de viandes plus delicates et en plus grande abondance; et eux, leurs femmes et leurs enfans eſtoient plus ſomptueuſement parez. Et en cette ſorte ils employerent deux iours à faire des banquets et feſtins ; et le troiſieſme iour venu deuant que le Soleil fuſt leué, apparut un enuée extraordinaire ſur tout le camp des Hebreux , penduë en l'air, couurant toutes les tentes et pauillons autant

qu'il y en auoit ; et le reste du ciel estoit ferein et clair par tout. Il tomba des orages et grosses pluies de cette nuée, eclairsé pouuantables reluiſoient , et foudres tomboient de tous costez. Toutes ces choses estoient signes , que Dieu estoit present et faisant selon les desirs de Moÿse. Mais ceux qui liront cecy , le prendront comme il leur semblera: quant à moy, il ne m'a point esté permis de me reculer de ce qui est trouué par écrit dans les saintes histoires. Les Hebreux donc voyans vn tel orage non accoustumé, et voyans un tel bruit frappant leurs oreilles d'une terrible façon, furent merueilleusement troublez . Car la nouveauté du fait , estoit et estoient aussi tous effrayez de ce commun et grand langage, qui s'oyoit en la montagne de Sina, à ſçauoir que Dieu y venoit souuent. Parquoy ils se tenoient dedans leurs tentes tous fâchez, pensans que Moÿse fust mort, et que Dieu l'eust oste de ce monde par cholere, et qu'une séblable ruine leur fust auſſi apprestée. Ainſi qu'ils estoient tous fâchez et troublez, voicy Moÿse qui furint rempli y de ioye, et avec une face monstrant ſigne de grande liesse. Apres qu'ils l'eurent veu, ils furent auſſi tous ioyeux, et n'eurent plus de frayeur , et au lieu de la trifteſſe et ſoupçon, il y eut une eſperance de quelque grand bien. Car à la venue le ciel et l'air recouurerent leur premiere clarté et ornement. Il fit donc appeller tout soudain le peuple pour oÿr le mandement qu'il auoit receu de Dieu, et ayant deuant les yeux toute l'assemblée, il monta ſur vn lieu haut, duquel on le pouoit bien voir de tous costez , et parla à eux en ceste forte: Hommes Hebreux, tout ainſi que le grand Dieu tout ſage, tout bon et tout-puiſſant n'a jamais par cy deuant reietté nos oraïſons: auſſi auïourd'huy en ce temps-cy il m'a receu d'une face douce, moy qui ſuis voſtre ambaffadeur, et est maintenant fauorable et propice au milieu de voſtre armée, vous vouldr bailler une façon de viure, et vn ordre de police le plus ſainct et heureux qu'on puiſſe rencôtrer. Pour ceste raiſon ie vous ſupplie par ſa ſainte maieſté, par ſon nom, et par ſes œuvres admirables qu'il a fait entre , vous ne meſpriſez point les choses que vous entendrez de moy, en regardant ma petiteſſe, et pource que c'eſt d'une langue humaine: mais conſiderans et l'utilité et la bonté des commandemens , reconnoiſſez la maieſté de celui, qui pour procurer voſtre profit, s'eſt bien voulu ſeruir de moy, afin que ie fuſſe conſtitué entre luy et vous pour vous certifier de ſa bonne volonté. Car ce ne ſera point Moÿse fils d'Aïram et de Ioſabel , qui parlera à vous : mais celui qui pour voſtre ſalut, a conuertſ les eaux du Nil en ſang, qui a brisé l'orgueil et obſtination des Egyptiens partant de fleaux et calamitez; qui vous a donné paſſage et ample ouuerture par le milieu de la mer, et qui vous a enuoyé une viande excellente du ciel, lors que vous eſtiez opprimez de ſoiſ, par la main duquel le premier homme Adama receu l'uſfruit de la terre et de la mer , par la vertu duquel Noé eſt échappé du deluge , par la bonté duquel Abraham pere et prince de noſtre race, d'un homme vagabond a eſté fait heritier et poſſeſſeur de la terre de Chanaan , par la puiſſance duquel Isaac eſt nay de parens deſia abbatuſ de grande vieilleſſe , par la prouidence duquel Iacob a eſté fait pere de douze honorables enfans, et par la ſageſſe duquel Ioseph eſt deuenu gouuerneur d'Egypte. C'eſt luy, diſ-je, qui vous baille ces commandemens: et de moy, ie ne ſuis rien que truchement d'une ſi haute maieſté. Vous les aurez en grande reuerence , et les garderez plus precieusement que vos propres femmes et enfans: Car en leur obeïſſant, vous viurez une vie bie-heureuſe, la terre vous produira abondance de tous biens, la mer vous ſera païſible, voſtre lignée ſera auſſi multipliée ſelon les loix de nature: et avec ce , vous ferez tousiours redoutable à vos ennemis. Car i'ay parlé à Dieu face à face, et ay oÿ la voix immortelle: tant il a à cœur et vos perſones et voſtre proſperité. Ayant ainſi parlé , il amena le peuple avec les enfans et les femmes, afin que les grads et petits oÿſent Dieu parler à eux, et enſeigner ce qu'il leur faudroit faire, à ce que la vertu des paroles ne fuſt moindre, eſtant publiée par la langue d'un homme, pour moins fermement leur faire entrer ces paroles

dedans le cœur. Ainfi donc chacun entendoit la voix defcendante du plus haut de la montagne, en forte qu'il n'y auoit ny homme ny femme, ny petit ny grand qui ne l'entendist. Au refte ,quant aux ordonnances et commandemens que Moyfe a laiffez par efcrit en deux tables , il n'est permis de les diuulguer de mot à mot: feulement ie declareray le fens , et quelle inftruction nous en est faite.

LE PREMIER COMMANDEMENT.

Qu'il y a un feul Dieu , et que luy feul doit estre adoré et honoré.

LE SECOND.

Qu'il ne faut adorer aucune semblance de quelque animal que ce soit.

LE TROISIESME.

Qu'il ne faut point iurer pour chofe vaine.

LE QUATRIESME.

Qu'il ne faut point profaner par aucune œuvre la saincteré ny le repos du feptième jour.

LE CINQVIESME.

Qu'il faut honorer pere et mere.

LE SIXIESME .

Qu'il faut s'abstenir de meurtre.

LE SEPTIESME,

Qu'il ne faut point paillarder.

LE HVICTIESME .

Qu'il se faut garder de commettre larrecin.

LE NEVFVIESME

Qu'il ne faut point dire faux tefmoignage.

LE DIXIESME .

Qu'il ne faut conuoiter aucune chofe d'autrui.

Or apres que tout lepeuple remply de ioyeeut ouy ces choses de la bouche de Dieu, comme Moyseleur auoit predit, chacun fe retira chez foy. Les iours fuiuans ils venoient bien fouuent à la tente de leur gouuerneur, et luy faisoient requeste qu'il se prefentaft encore à Dieu, et en rapportaft des ordonnances et des loix. Dieu leur gratifiant encore en cela, leur bailla des loix, et vne regle certaine, par laquelle ils cogneuffent ce qu'ils deuoient faire, et comment ils fe deuoient gouuerner pour lors: comme il fera dit en temps et lieu: mais ie laiffe à parler pour vne autre fois de la plus grande partie des loix ,ayant deliberé d'en faire vn liure à part. Les chofes estans en cest eftat, Moyfe monta derechefau haut de la montagne , en la presence du peuple, l'ayant toutesfois aduertit auparauant. Or dautant qu'il demeuroit là trop long-temps (car il y demeura quarante iours, ils commencerent à s'attrifter, et craignoient que quelque inconuenient ne luy fust adueni. Et en toutes leurs fascheries iamais ils ne furentfi attritez , qu'apres qu'ils eurent conceu ceste opinion que Moyfe estoit mort. Chacun

en disoit la ratelée; les vns qu'il auoit esté deuoré par quelques bestes, et principalement ceux qui l'aimoient le moins: les autres aimoient mieux coniecturer que Dieu l'auoit transporté. Les plus prudens demeuroient en suspens entre ces deux opinions, voyans que la premiere s'accordoit assez aux aduentures, qui peuuent eschoir communément à tous les hommes du monde, et que la seconde estoit plus conuenable à la vertu. Ceste pensée faisoit qu'ils se comportoient plus doucement: cependant ils estoient marris de la perte qu'ils auoient faite en luy, se voyans priuez d'un tel protecteur et gouuerneur, pensans qu'il leur seroit impossible d'en pouuoir recouurer un semblable. D'un costé la sollicitude et fâcherie ne permettoit point qu'ils peussent conceuoir aucune esperance, et d'autre part se voyans sans esperance, ils ne pouuoient faire qu'ils ne fussent marry. Cependant ils n'osoient bouger du lieu où ils estoient, ny remuer leurs tentes, d'autant que Moÿse leur auoit conimandé d'attendre son retour. Et enfin ayant là demeuré quarante iours et quarante nuits, il retourna, n'ayant en tout ce temps-là pris ny gousté aucune chose de tout ce qui peut seruir à la nourriture des corps humains. Toute l'armée fut réjoüy de sa venue, et il leur declara le soin que Dieu auoit d'eux, et qu'en ces iours la façon d'estre bien policez, et la reigle de bien et heureusement viure, leur auoit esté baillée. Il leur declara aussi que Dieu vouloit, qu'ils luy fissent un tabernacle, par où il descendist à eux toutes fois et quantes que bon luy sembleroit, qu'also ils peussent porter avec eux en quelque lieu qu'ils allassent, afin qu'il ne leur fust plus necessaire de monter en la montagne de Sina; que Dieu non seulement les visitant souuent, mais aussi habitant au milieu d'eux, fût tousiours prest à les consoler, à oÿr et exaucer leurs prieres. Et apres auoir monstré la forme et mesure du Tabernacle, il leur declara qu'il ne falloit plus differer, mais qu'ils missent incontinent la main à la besongne. Ayant ainsi parle, il mit en auant deux tables, où les dix commandemens estoient grauez, et en chacune il y en auoit cinq, et cette escripture estoit de la main de Dieu. Or un chacun se mit à la besogne pour la construction du tabernacle, étans tous ioyeux de la presence et des propos de Moÿse. Ils apporterent là toutes sortes de matieres qui y pouuoient seruir, or, argent, cuiure, une espee de bois qui ne se pouuoit gaster vermoulture ou pourriture. De plus, ils apporterent des poils de cheures, et peaux de brebis, les unes teintes de couleur d'azur, les autres de couleur rouge. D'autres aussi estoient de couleur de pourpre, les autres blanches. Avec ce, il y auoit des de semblables couleurs, et de fin lin. Et pour enrichir cet ouurage commande de Dieu, ils y mirent des pierres precieuses, que coustumierement on enchasse en or pour embellir l'ouurage. D'auantage, ils adiouterent grande abondance de parfums, senteurs et odeurs aromatiques. Telle estoit la matiere du Tabernacle ordonné de Dieu, qui ne differoit en rien d'un Temple portatif ou mouuant, c'est à dire, qui pouuoit estre remué de lieu en lieu. C'estoit à l'enuy, qui feroit de plus riches et beaux presens; et mesme quelques uns donnoient plus que leur faculté ne pouuoit porter. Ainsi donc Moÿse commit des ouuriers selon le commandement de Dieu, et à dire le vray, les ouuriers estoient tels, qu'il n'en falloit point choisir d'autres apres eux: car le peuple les auoit élus, en ayant la puissance de Moÿse. On trouue encore leurs noms par escript dans les Saintes Histoires, à sçauoir Beseleel, qui estoit de la lignée de Iuda, fils d'Aron et de Mariam, sœur de Moÿse: plus, Eliab, fils d'Ifamach, de la lignée de Dan. Apres cela le peuple offroit et son la beure et son bien d'une telle alacrité, qu'il fallut faire un edit expresse pour le reprimer: tellement qu'il y eut un Heraut pour publier par tout qu'il n'estoit plus besoin d'y rien apporter, car tel estoit l'aduis des maistres ouuriers. Ainsi ils commencerent à construire le Tabernacle ordonné de Dieu, et Moÿse leur en monstroït la mesure et la grandeur, telle qu'elle luy auoit esté monstrée en la montagne, quand il deuisoit avec Dieu. Il ordonnoit aussi quels deuoient estre les vasaux qui seroient pour l'usage des Sacrificateurs et du service diuin. De plus, les femmes ne se monstrent point moins

liberales à contribuer pour fournir aux parures et ornemens des Sacrificateurs, ou pour enrichir le Tabernacle, ou pour aider à ce qui fenibloit appartenir au service diuin.

Musa Sina Dağı'na çıkar ve orada Tanrı'dan On Emir'in iki levhasını alır ve bunları halka getirir. BÖLÜM IV.

Bunları söyledikten sonra, ülkenin en yüksek dağı olan Sina Dağı'na çıktı. Bu dağ, yüksekliği ve içindeki kırık kayalar nedeniyle, insanları yalnızca tırmanırken değil, aynı zamanda bakıldığında da yorar: **Ve orada oturan ilahi yücelik nedeniyle kutsal olarak adlandırılması da doğrudur.** İbraniler, peygamberlerinin emrettiği gibi, Musa'nın Tanrı'dan kendilerine vaat ettiği iyiliği nasıl geri getirebileceğini merak ederek dağın eteğinde ordugâh kurdular. Liderlerini beklerken, her şeyde iffetli kalarak ve ayrılmadan önce verdiği emre uygun olarak üç gün boyunca karılarının arkadaşlığından uzak durarak büyük ziyafetler verdiler. Tanrı'ya, Musa'ya karşı lütufta bulunması ve kutsal ve mutlu bir yaşam sürmelerine yardımcı olacak bir armağan göndermesi için dua etmekten asla vazgeçmediler. Bunu beklerken kendilerine daha lezzetli ve bol miktarda etler ısmarladılar; kendileri, karıları ve çocukları ise süslenerek daha görkemli oldular. Ve böylece iki gün boyunca ziyafetler ve şölenler düzenlediler; Üçüncü gün geldi, güneş doğmadan önce, İbranilerin tüm kampının üzerinde olağanüstü bir bulut belirdi, havada asılı kaldı, tüm çadırları ve tenteleri kapladı; gökyüzünün geri kalanı her yerde açık ve berraktı. Fırtınalar koptu ve bu buluttan şiddetli yağmurlar yağdı, korkunç şimşekler çaktı ve her taraftan yıldırımlar düştü. Bütün bunlar, Tanrı'nın orada olduğunun ve Musa'nın istekleri doğrultusunda hareket ettiğinin işaretleriydi. Fakat bunu okuyanlar, kendilerine uygun görüldüğü gibi alacaklardı: Bana gelince, kutsal tarihlerde yazılı olandan sapmama izin verilmedi. İbraniler, böylesine sıra dışı bir fırtınayı ve kulaklarına korkunç bir şekilde çarpan böylesine bir gürültüyü gördüklerinde, hayret verici bir şekilde telaşlandılar. **Olayın yeniliği karşısında hem şaşırıldılar hem de Tanrı'nın oraya sık sık geldiğini bildikleri için Sina Dağı'nda duyulan bu yaygın ve görkemli dilden korktular. Bunun üzerine çadırlarında öfkeyle durdular, Musa'nın öldüğünü, Tanrı'nın onu öfkeyle bu dünyadan uzaklaştırdığını ve kendileri için de benzer bir yıkımın hazırlandığını düşündüler.** Hepsi öfkeli ve sıkıntılıyken, işte Musa sevinçle ve büyük bir sevinç belirtisi gösteren bir yüzle çıktı. Onu görünce hepsi de sevinçliydi ve artık korkuları yoktu; üzüntü ve şüphe yerine büyük bir iyilik umudu vardı. Çünkü onun gelişiyse gökyüzü ve hava ilk parlaklığına ve süsüne kavuştu. Bunun üzerine, Tanrı'dan aldığı emri dinlemek için halkı aniden bir araya çağırdı ve bütün topluluğu gözleri önünde tutarak, her taraftan görülebileceği yüksek bir yere çıktı ve bu kalede onlara şöyle seslendi: İbraniler, her şeyi bilen, her şeye gücü yeten ve her şeye kadir olan büyük Tanrı, dualarımızı hiçbir zaman reddetmediği gibi, bugün de bu zamanda beni nazik bir yüzle kabul etti; sizin elçiniz olan ve ordunuzun ortasında elverişli ve hayırlı olan beni, size bir daha karşılaşılabileceğiniz en kutsal ve mutlu yaşam biçimini ve güvenli düzenini bahşetmek istedi. Bu nedenle, kutsal majesteleri, adı ve aranızda yaptığı hayranlık uyandıran işleri adına sizden rica ediyorum. Küçüklüğüme ve insan dilinde olmasına bakarak, benden duyacağınız şeyleri hor görmeyin. Ama emirlerin hem yararlılığını hem de iyiliğini göz önünde bulundurarak, sizin çıkarınızı sağlamak için beni kullanmaya razı olanın, böylece aranızda bulunup iyi niyetini onaylamamı isteyenin yüceliğini anlayın. Çünkü sizinle konuşacak olan, Amram ve loşabel'in oğlu Musa olmayacak. Ancak kurtuluşunuz için Nil'in sularını kana çeviren, Mısırlıların gururunu ve inatçılığını belalardan ve felaketlerden kıran O olacak. Deniz ortasından size geçit ve geniş bir geçit veren, her türlü iyilikten yoksun olduğunuzda size

gökten lezzetli yiyecek gönderen, susuzluktan bunaldığınız zaman kayadan su fışkırtan, **ilk insan Adem'in eliyle yerin ve denizin meyvesini alan**, Nuh'un tufandan kurtulduğu, soyumuzun babası ve prensi **İbrahim'in iyiliğiyle serseri bir adamdan** Kenan diyarının varisi ve sahibi kılınan, kudreti sayesinde bundan sonra çok yaşlılıktan düşen İshak'ın doğduğu, takdiri sayesinde Yakup'un on iki onurlu adamın babası olduğu ve bilgeliğiyle Yusuf'un Mısır'ın hükümdarı olduğu. Diyorum ki, size bu emirleri veren odur: ve ben kendimden, böylesine yüce bir azametın aracısından başka bir şey değilim. Onlara büyük saygı duyacaksınız ve onları kendi karılarınızdan ve çocuklarınızdan daha değerli tutacaksınız: Çünkü onlara itaat ettiğinizde çok mutlu bir hayat yaşayacaksınız, toprak size her türlü iyilikten bolluk verecek, deniz sizin için huzurlu olacak, soyunuz da doğa yasalarına göre çoğalacak: ve bununla düşmanlarınıza karşı her zaman zorlu olacaksınız. **Çünkü Tanrı ile yüz yüze konuştum ve ölümsüz sesini duydum** <<Tefsir Kebir cilt 1 bakınız>>: O, hem kişiliğinizi hem de refahınızı çok önemsiyor. Böyle söyledikten sonra, yaşlılar ve küçükler Tanrı'nın onlarla konuştuğunu duysunlar ve ne yapmaları gerektiğini öğretsinler diye halkı, çocukları ve kadınları getirdi; böylece sözlerin erdemi, bir insanın diliyle yayınlanarak, bu sözler yüreklerine daha az sağlam girsin diye azalmasın. **Böylece herkes dağın en yüksek yerinden inen sesi duydu; öyle ki, ne erkek ne kadın, ne küçük ne büyük, onu duymayan kalmadı. Ayrıca, Musa'nın iki levhaya yazılı bıraktığı emir ve kuralların kelime kelime açıklanmasına izin verilmez: Ben sadece anlamını ve bize verilen talimatı açıklayacağım.**

BİRİNCİ EMİR.

Tek Tanrı vardır ve yalnızca O'na ibadet edilmeli ve onurlandırılmalıdır.

İKİNCİ.

Hiçbir hayvan benzerine tapılmamalıdır.

ÜÇÜNCÜ.

Hiç kimse boşuna yemin etmemelidir.

DÖRDÜNCÜ.

Hiç kimse yedinci günün kutsallığını veya geri kalanını herhangi bir işle kirletmemelidir.

BEŞİNCİ.

Anne ve babaya saygı gösterilmelidir.

ALTINCI.

Cinayetten kaçınılmalıdır.

YEDİNCİ.

Zina yapılmamalıdır.

SEKİZİNCİ.

Hırsızlık yapmaktan kaçınılmalıdır.

DOKUZUNCU.

Yalan yere tanıklık edilmemelidir.

ONUNCU.

Başkalarının hiçbir sözüne inanılmamalıdır.

Musa'nın önceden bildirdiği gibi, bütün halk sevinçle dolup Tanrı'nın ağzından çıkan bu sözleri duyduktan sonra, her biri evine döndü. **Sonraki günlerde sık sık valilerinin çadırına gelip, Tanrı'ya tekrar gelip kurallar ve yasalar getirmesini istediler. Tanrı, onları bu konuda daha da ödüllendirerek, onlara yasalar ve belirli bir kural verdi; bu kurallara göre bundan sonra ne yapmaları ve nasıl yönetmeleri gerektiğini biliyorlardı; zamanı ve yeri geldiğinde bu konu ele alınacaktır.** Ancak, yasaların büyük bir kısmını başka bir zaman ele alacağım; çünkü bunlar hakkında ayrı bir kitap yazmaya karar verdim. Durum böyle olunca, Musa halkın önünde tekrar dağın tepesine çıktı; ancak halkı önceden uyarmıştı. Şimdi, orada çok uzun süre kaldığı için (kırk gün kalmıştı), halk üzülmeye ve başına bir felaket gelebileceğinden korkmaya başladı. Ve tüm sıkıntılarına rağmen, Musa'nın öldüğüne inandıktan sonraki kadar üzülmедiler. Her birinin kendine göre bir teorisi vardı; bazıları, özellikle de onu en az sevenler, Musa'nın bazı hayvanlar tarafından öldürüldüğüne inanıyordu; diğerleri ise **Tanrı'nın onu bir yere götürdüğünü hayal etmeyi tercih ediyordu.** En sağduyulu olanlar, ilkinin dünyadaki tüm insanların başına gelebilecek olaylarla oldukça uyumlu olduğunu, ikincisinin ise erdemine daha uygun olduğunu gördükleri için bu iki fikir arasında kararsız kaldılar. Bu düşünce onları daha yumuşak davranmaya yöneltti; ancak, Musa yüzünden yaşadıkları kayıptan dolayı üzüldüler; kendilerini böyle bir koruyucuya ve yöneticiye borçlu görüyorlardı ve benzerini bulmalarının imkânsız olduğunu düşünüyorlardı. Bir yandan, endişe ve sıkıntı onları umutlanmaktan alıkoyuyordu; öte yandan, kendilerini umutsuz görünce, kederlenmekten kendilerini alamıyorlardı. Ancak, bulundukları yerden kıpırdamaya cesaret edemiyorlardı. Özellikle Musa onlara dönüşünü beklemelerini emrettiği için, çadırlarını da kıpırdatamıyorlardı. Sonunda, kırk gün kırk gece orada kaldıktan sonra, insan bedenine besin olabilecek hiçbir şey yemeden ve tatmadan geri döndü. Tüm ordu onun gelişine sevindi ve o, Tanrı'nın onlara gösterdiği özeni ve o günlerde düzenli olmanın yolunun, iyi ve mutlu yaşama kuralının kendilerine verildiğini onlara anlattı. Ayrıca, Tanrı'nın onlardan, uygun gördüğü zaman ve sıklıkta kendilerine ineceği bir çadır inşa etmelerini istediğini ve ayrıca nereye giderlerse gitsinler yanlarında götürebileceklerini, böylece artık Sina Dağı'na tırmanmalarına gerek kalmayacağını da bildirdi. Tanrı'nın onları sık sık ziyaret etmekle kalmayıp, aralarında yaşayarak da onları rahatlatmaya, dualarını duymaya ve yanıtlamaya her zaman hazır olacağını söyledi. Onlara Çadır'ın biçimini ve ölçülerini gösterdikten sonra, daha fazla gecikmemelerini, hemen işe koyulmaları gerektiğini bildirdi. Böyle söyledikten sonra, önlerine, üzerinde **On Emir'in yazılı olduğu iki levha koydu. Her levhada beş tane vardı ve bu yazı Tanrı'nın elindeydi.** Şimdi her biri başladı. Çadır'ın yapımına başladılar, hepsi Musa'nın huzurunda ve sözlerinde sevinç içindeydi. Orada kullanılabilecek her türlü malzemeyi getirdiler: altın, gümüş, deri ve kurtlanma veya çürümeden zarar görmeyecek bir tür ağaç. Ayrıca, bazıları lacivert, bazıları kırmızıya boyanmış koyun kılı ve koyun postu getirdiler. Bazıları mor, bazıları beyazdı. Bunların yanında benzer renklerde ve ince keten kumaşlar da vardı. Ve Tanrı'nın emrettiği bu eseri zenginleştirmek için, eseri süslemek için genellikle altına yerleştirilen değerli taşlar yerleştirdiler. Dahası, bol miktarda parfüm, güzel koku ve aromatik koku eklediler. **Tanrı'nın emrettiği Çadır'ın durumu da böyleydi; taşınabilir veya hareket ettirilebilen, yani bir yerden bir yere taşınabilen bir Tapınak'tan hiçbir farkı yoktu.** Zenginler daha zengin ve daha güzel hediyeler vermek zorundaydı; hatta bazıları imkânlarının elverdiğinden fazlasını bile veriyordu. Böylece Musa, Tanrı'nın emriyle işçiler atadı ve doğrusunu söylemek gerekirse, bu

işçiler öyleydi ki, kendilerinden sonra başkalarını seçmeye gerek yoktu: çünkü halk, Musa'nın yetkisine sahip olarak onları seçmişti. İsimleri hâlâ Kutsal Tarihler'de yazılıdır: Uron'un oğlu İuda ve Musa'nın kız kardeşi Meryem'in soyundan gelen Beselel; ve ayrıca Dan soyundan İsmail'in oğlu Eliab. Bundan sonra halk hem tereyağını hem de mallarını öyle bir coşkuyla sundu ki, bunu engellemek için açık bir ferman çıkarılmak zorunda kalındı. Öyle ki, usta zanaatkarların âdeti olduğu için, oraya başka bir şey getirilmesine gerek olmadığını duyurmak için her yere bir haberci gönderildi. Böylece Tanrı tarafından takdir edilen Mişkan'ı inşa etmeye başladılar ve Musa, tıpkı Tanrı'nın huzurundayken dağda kendisine gösterildiği gibi, onlara ölçüsünü ve boyutunu gösterdi. Rahipler ve ilahi hizmetler için kullanılacak kapların ne olması gerektiğini de belirledi. Dahası, kadınlar da Rahiplerin süs ve aksesuarlarını sağlama, Çadır'ı zenginleştirme veya ilahi hizmetlere ait gibi görünen işlere yardım etme konusunda cömert davrandılar.

DES ANTIQ. IVDAIQVES;

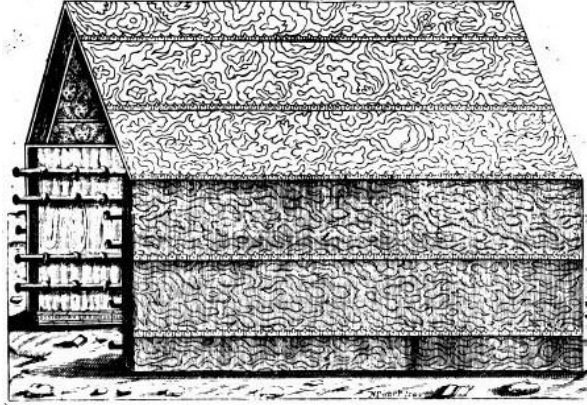
LE TABERNACLE.

Du Tabernacle fait par Moyse au desert, qui estoit fait à la ressemblance d'un Temple mouuant. CHAP. V.

ESKİ ESERLER IVDAIQVES;

ÇADIR.

Musa'nın çölde yaptığı, hareket eden bir Tapınağın benzeri olan Çadırdan. BÖLÜM V.

Après que tout fut ainsi appresté, vaiffeaux d'or, ouvrages de cuivre , et tissures, Moyse denonça la feste, et ordonna que chacun offrit des sacrifices selon sa puissance, et en cette sorte il fit dresser le Tabernacle. En premier lieu il fit l'entrée de cinquante coudées de largeur, et cent delogueur; il mit des paux d'airain vingt à vingt par les plus longs costez hauts de cinq coudées , et dix par le large du costé de derriere. En chacun de ses paux il y auoit des boucles , et chapiteaux d'argent et des foubaffemens dorez, et faits en pointe, séblables à vne lance bien longue. Ils estoient faits d'airain, et profondement fichez en terre. Les cordages passoient par dedans les boucles, qui estoient attachez en terre de puis vn bout iufques à l'autre à des cloux decuivre d'une coudée, qui estoient enclouéz aux paux contre terre, et pour resister à la violence des vents, afin que le Tabernacle ne bougeât de sa place. Il y auoit aussi vn linceul de fin lin tout à l'entour, commençant depuis les chapiteaux iufques aux foubaffemes, et enuironnoit tellement tout ce lieu là , qu'il ne sembloit en rien different à vne paroy. Voila comment seportoient les trois costez de l'enclos. Le quatrième costé, qui aussi estoit de cinquante coudées , faisoit le front de tout cet ouvrage. La porte auoit vingt coudées

d'ouuerture , et de chaque costé double paux, en forme de poteaux. Et la matiere de ce costé estoit d'argent, couuerte de cuiure mais les soubaffemens n'estoient que d'airain oude cuiure. Au reſte, de chaque costé il y auoit trois paux bien fermes, ſurqui il y auoit auſſi vn linge de fin lin tiffu fort proprement. Il y auoit ſemblablement vn voile pendant à la porte, qui auoit bien vingt coudées delong, et cinq de haut, tiffu de pourpre, et de fin lin, et d'azur, figuré de diuerſes couleurs, excepté les figures des animaux. Dauantage, dedans les portes il y auoit vn arroſoir de cuiure , appuyé ſur les ſoubaffemens faits de ſemblable matiere. De là les Sacrificateurs prenoient de l'eau pour lauer leurs mains , et arroſer leurs pieds. Voila quel estoit l'enclos de l'entrée ou du paruiſ. Moyſe donc fit poſer le Tabernacle au milieu, et le tourner deuers Orient, afin que le Soleil ſe leuant enuoyaſt là ſes rayons de premiere arriuée. Il estoit longde trente coudées, & large de douze. L'une des parois estoit tournée du costé de Midi l'autre vers la Bife. Le derriere regardoit l'Occident, et il estoit auſſi haut que large. Semblablement de chaque costé il y a uoit vingt tables de bois, faites en quarré, et épeſſes de quatre doigts, larges d'une coudée et demie, couuertes d'airain ou de cuiure, et ayant des la meſ d'or dedans et dehors, et d'auantage en chaque table il y auoit deux gonts, tirans contre deux ſoubaffemens, qui estoient faits d'argent, receuans les gonts des tables en leurs pertuis. Or la paroy du costé de l'Occident auoit fix tables dorées et dedans et dehors, ſi bien liées enſemble, qu'il ſembloit que ce fuſt une ſeule paroy. Et puis apres de chacun costé il y auoit vingt tables larges d'une coudée et demie, elpeſſes de la troiſième partie d'une paulme , et toute la meſure en ceſte façon estoit detrente coudées. Et en la derniere partie il y auoit fix tables faiſans neuf coudées, où il y auoit deux autres tables coniointes, diuiſées par le milieu d'une coudée ; qui furent miſes au coin ſelon la forme des plus grandes tables. Et chacune de toutes ces tables auoit des boucles d'or miſes au deuant , attachées comme dedans des racines, et posées par ordre, ſe regardans l'une l'autre tout à l'entour. Par dedans les boucles ſortoient de gros baſtons dorés par deſſus, chacunde cinq coudées qui ioignoient les tables enſemble, et le bout de chèque baſtón entroit dedans le bout d'un autre en forme de boiſte, et derriere les parois miſes en longueur, il y auoit vn rang ſuiuant toutes les tables: Il y auoit auſſi des crocs ou crampons, qui tenoient les coſtez des deux parois liez enſemble, et le tout estoit fort proprement enduit et reueſtu par deſſus. Tout cela fut fait, afin que le Tabernacle ne fuſt pas expoſé à la violence des vents, mais qu'il demeurat ferme et ſans ſe bouger de ſa place.

Her ſey böylece hazırlandıktan sonra, altın kaplar, bakır eſyalar ve kumaſlar hazırlandıktan sonra Musa bayramı yasakladı ve herkesin gücüne göre kurban sunmasını emretti ve bu ſekilde Çadır'ı diktirdi. <<İſlam dininde ve Kuran da tüm kurbanlar kabeye yani tapınağa getirilmek zorundadır>> Önce giriſi elli arſın geniſliğinde ve yüz metre uzunluğunda yaptı; yirmiye yirmi arſın daha uzun, kenarları beſ arſın yüksekliğinde ve arka tarafı on arſın geniſliğinde tunç sırtıklar yerleſtirdi. Bu sırtıkların her birinin gümüş halkaları ve baſlıkları ve uzun bir mızrak gibi sivrilen yaldızlı tabanları vardı. Bunlar tunçtan yapılmıſ ve toprağa derinlemesine gömülmüſtü. İpler, bir uçtan diğeriye yere bir arſın uzunluğunda bakır çivilerle tutturulmuſ halkalardan geçiyordu. Bu çiviler, rüzgârın gücüne dayanmak için yere çakılıyordu; böylece Çadır yerinden oynamayacaktı. Ayrıca, baſlıklardan baſlayarak tabanlara kadar tüm alanı tamamen kaplayan ince keten bir örtü vardı; öyle ki bir duvardan farksız görünüyordu. Çevrenin üç tarafı böyle inſa edildi. Yine elli arſın uzunluğunda olan dördüncü taraf, tüm yapının önünü oluſturuyordu. Kapının yirmi arſınlık bir açıklığı ve her iki tarafında sütun biçiminde çift direkler vardı. Bu taraftaki malzeme gümüştü ve deriyle kaplıydı, ancak tabanlar yalnızca bronz veya deriydi. Geri kalanında, her iki tarafta üç tane çok sağlam direk vardı ve bunların

üzerine de çok düzgün dokunmuş ince keten bir bez vardı. Benzer şekilde, kapıdan sarkan, yaklaşık yirmi arşın uzunluğunda ve beş arşın yüksekliğinde, mor, ince keten ve lacivertten dokunmuş, hayvan figürleri dışında çeşitli renklerde tasvir edilmiş bir örtü vardı. Kapıların içinde, benzer malzemeden yapılmış tabanlar üzerinde duran bakır bir sulama teknesi vardı. Rahipler ellerini ve ayaklarını yıkamak için oradan su alırlardı. Burası girişin veya cemaatin çevresiydi. Musa daha sonra Çadır'ı ortaya yerleştirdi ve yükselen Güneş'in ilk ışınlarını oraya göndermesi için doğuya çevirdi. Otuz arşın uzunluğunda ve on iki arşın genişliğindeydi. Duvarlardan biri güneye, diğeri kuzeye bakıyordu. Arkası batıya bakıyordu ve genişliği kadar yüksekti. Benzer şekilde, her iki tarafta da kare şeklinde, dört parmak kalınlığında, bir buçuk arşın genişliğinde, bronz veya deriyle kaplı, iç ve dışları altın kaplamalı yirmi ahşap masa vardı. Ayrıca, her masanın üzerinde, menteşeleri yuvalarına oturtulmuş, gümüşten yapılmış iki tabana dayanan iki menteşe vardı. Batı tarafındaki duvarda ise, içten ve dıştan sabit yaldızlı masalar vardı; öylesine iyi birleştirilmişlerdi ki, sanki tek bir duvarmış gibi görünüyorlardı. Her iki tarafta da, her biri bir buçuk arşın genişliğinde ve bir elin üçte biri kalınlığında yirmi masa vardı ve bu şekilde toplam ölçü otuz arşındı. Son bölümde ise, her biri dokuz arşın genişliğinde sabit masalar vardı; bunların yanında, ortadan bir arşınla ayrılmış, birbirine bitişik iki masa daha vardı; bunlar, büyük masaların şekline göre köşeye yerleştirilmişti. Ve tüm bu masaların ön tarafına, köklerin içine tutturulmuş gibi yerleştirilmiş ve her taraftan birbirine bakacak şekilde düzenlenmiş altın halkalar yerleştirilmişti. Halkaların içinden, her biri beş arşın uzunluğunda, büyük, yaldızlı sııklar çıkıyor ve masaları birbirine bağlıyordu. Her bir sıığın ucu, kutu şeklinde, diğerrinin ucuna geçiyordu. Boylamasına yerleştirilmiş duvarların arkasında, tüm masaları takip eden bir sıra vardı. Ayrıca, iki duvarın kenarlarını birbirine tutturan kancalar veya kelepçeler de vardı ve her şey çok düzgün bir şekilde kaplanmış ve üst kısmı cilalanmıştı. Tüm bunlar, Çadır'ın rüzgârların gücüne maruz kalmaması, sağlam ve yerinden oynamaması için yapılmıştı.

Quant au dedans, la longueur y estoit diuifée en trois parties , apres les dix coudées plus baffes quatre pilliers estoient pofez, faits d'vn femblable ouurage et d'vne mefme matiere que les autres, appuyez fur de femblables foubaffemens, diftans bien peu l'vn de l'autre, au trauers par egaux interualles.

İçeriye gelince, uzunluk üç bölüme ayrıldı, on arşın alt dört sütun yerleştirildi. Bunlar diğerrleriyle aynı malzemeden ve benzer yapıda yapılmıştı, benzer temeller üzerine oturtulmuştu, birbirlerinden çok az ayrılmışlardı, uçlarında eşit katlar vardı.

Outre les pilliers ily auoit vn lieu fecret, ou Oratoire caché , et le refte du Tabernacle estoit bien ouuert pour les Sacrificateurs. Et ceste diuision du Tabernacle faite en trois, repreffentoit toute la circonference du monde. Car la troisiéme partie, quiétoit côtéenuë dedás quatre pilliers, où il n'estoit point permis aux Sacrificateurs d'entrer, repreffentoit en quelque façon le Ciel de Dieu. Puis apres ily auoit vn elpace de vingt coudées, qui comme la mer et la terre est acceffible aux hommes , auffi estoit- il ouuert aux feuls Sacrificateurs. Et de front, qui estoit le costé par où on entroit, il y auoir cinq colonnes pofées fur des foubaffemens d'airain. Il y auoit auffi apres cela des voiles tendus fur le Tabernacle , tiffus de fin lin, et diuersifiez de plufieurs couleurs, de pourpre, d'azur, et de rouge. Le premier voile auoit dix coudées de quelque costé que ce fult, et estoit tendu parles colonnes , qui leparoient le fecret Oratoire de toutle refte , et empeschoient le peuple de voir ce qui y estoit. Et tout ce Temple estoit appellé le Sanctuaire , et le fecret Oratoire qui estoit fitué par de là les quatre colonnes d'or, estoit

appelle le Saint des Saints. Et ce voile estoit peint et figuré de toutes sortes de fleurs, autres paremens et beaux ornemens que la terre apporte, il s'en falloir feulemēt les figures des animaux. L'autre voile estoit pareil au premier en gradeur, couleur, et tisseure, et il couvroit cinq colonnes qui estoient mīses vers l'entrée. Il estoit tendu depuis le haut iufques à la moitié des colōnes, et tenoit à des boucles, et par iceluy les Sacrificateurs entroient. Il y auoit sur cestui- cy vn autre voile, de semblable grandeur; mais il estoit tiffu de lin: et vne corde au trauers des boucles le soustenoit: quelquefois il étoit tout tendu, aussi pendant les jours de Feste on le tiroit en vn coin, en sorte que le peuple sans aucun empeschement pouuoit bien voir. Pendant les autres iours et principalement quand il ne faisoit pas beau temps, ce voile figuré defendoit des orages et tempestes quand il estoit tendu. De cela la coustume est demeurée mēme apres que le Temple a esté baity, qu'vn voile a esté mis à l'entrée. Outre tout cela, il y auoit douze pieces de tapisserie, dont chacune auoit quatre coudées de largeur, et vingt-huit de logueur, et estoient attachées avec des crochets d'or; et ces crochets entretochoient les boucles si proprement, qu'il sembloit que ce fust vne mēme chose. Or ces tapisseries estenduës couuroient ce lieu saint par dessus, et les parois de tous costez et au bout, et ne s'en falloir qu'vn pied qu'elles ne touchassent à terre. Avec cela il y auoit treize autres pieces de tapisserie aussi larges que les premieres, mais elles estoient plus longues; car chacune auoit trente coudées de longueur et celles-cy estoient faites de poils, et aussi subtilement que les autres de laine. Elles estoient si estenduës et longues qu'elles couuroient aussi le paué, representans vne couche ou chambre de nouueaux espoux. L'vne estoit tendue de front, qui estoit adioutée par dessus les douze pour ur seruir là.

Sütunların yanı sıra gizli bir yer veya saklı bir ibadet yeri vardı ve Çadır'ın geri kalanı Rahiplere açıktı. Çadır'ın bu üç bölüme ayrılmış hali, dünyanın tüm çevresini temsil ediyordu. Dört sütun arasında kalan ve Rahiplerin girmesine izin verilmeyen üçüncü bölüm ise bir bakıma Tanrı'nın Cenneti'ni temsil ediyordu. Sonra, tıpkı deniz ve kara gibi insanların erişebildiği yirmi arşınlık bir alan vardı ve bu yüzden sadece Rahiplere açıktı. Girişin yapıldığı ön tarafta ise, bronz kaideler üzerine oturtulmuş beş sütun vardı. Bunların ötesinde, Çadır'ın üzerine gerilmiş, ince ketenden dokunmuş ve mor, mavi ve kırmızı gibi çeşitli renklerde perdeler vardı. Duvarın her iki yanında on arşın genişliğindeki ilk perde, gizli ibadet yerini diğer her şeyden ayıran ve insanların içeride ne olduğunu görmesini engelleyen sütunlarla gerilmişti. Ve bu Tapınağın tamamına Kutsal Alan, dört altın sütunun ötesinde bulunan gizli ibadethaneye ise Kutsalların Kutsalı deniyordu. Bu örtü, yeryüzünün sunduğu her türlü çiçek, diğer süs eşyaları ve güzel süslemelerle boyanmış ve süslenmişti; yalnızca hayvan figürleri eksikti. Diğer örtü de boyut, renk ve kumaş bakımından ilkine benziyordu ve girişin yakınına yerleştirilmiş beş sütunu örtüyordu. Tepesinden sütunların yarısına kadar gerilmişti ve halkalarla tutturulmuştu; rahipler buradan içeri giriyordu. Bunun üzerinde de aynı boyutta başka bir örtü vardı; ancak ketenden dokunmuştu ve halkaların arasından bir ip geçiriliyordu. Bazen tamamen geriliyordu ve bayram günlerinde halkın herhangi bir engel olmadan net bir şekilde görebilmesi için bir tarafa çekiliyordu. Diğer günlerde, özellikle de hava kötü olduğunda, bu figüratif örtü gerildiğinde fırtına ve kasırgalardan koruyordu. Tapınak inşa edildikten sonra bile girişe bir örtü konulması geleneği devam etti. Tüm bunlara ek olarak, her biri dört arşın genişliğinde ve yirmi sekiz arşın uzunluğunda, altın kancalarla tutturulmuş on iki parça goblen vardı; ve bu kancalar ilmeklere o kadar düzgün bir şekilde oturuyordu ki, sanki tek bir parçaymış gibi görünüyorlardı. Şimdi, gerilmiş bu goblenler, bu kutsal yeri yukarıdan, duvarları her taraftan ve uçtan kaplıyordu ve yere bir ayak değecek kadar yaklaşıyorlardı. Bunlarla birlikte, ilki kadar geniş, ancak daha uzun on üç goblen

parçası daha vardı; çünkü her biri otuz arşın uzunluğundaydı ve bunlar saçtan, diğerleri kadar ince yünden yapılmıştı. O kadar uzun ve geniştiler ki, yeni evli çiftlerin bir yatağı veya odasını temsil ederek zemini de kaplıyorlardı. Bir tanesi ön tarafa gerilmiş ve orada onlara hizmet etmek için on iki kişinin üzerine yerleştirilmişti.

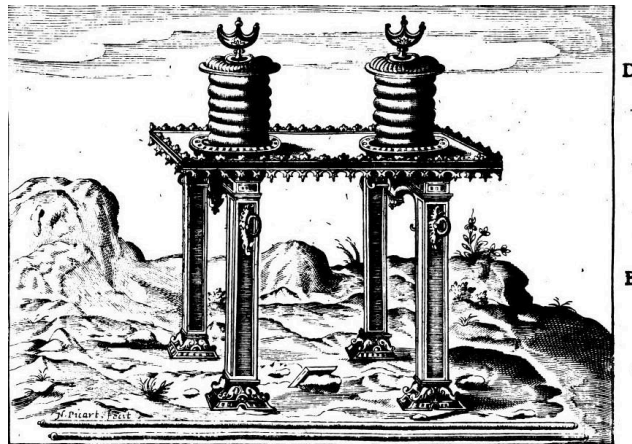
Au furplus, les autres tapifferies estoient couuertes d'autres pieces faites de peaux, et celles-cy estoient là mifes pour garder et garantir les autres de deffous contre les pluyes et les orages. Parquoy ceux qui les regardoient de loin, estoient ravis en admiration; car les couleurs du Tabernacle donnoient vn tel éclat et lueur , que si quel qu'vn eut ietté les yeux en haut pour regarder le Ciel. Aurefte, il y auoit auffi des voiles de poils et de peaux tendus pourre pouffer la violence des orages, comme ce voile qui estoit tendu à l'entree du Tabernacle.

Dahası, diğer duvar halıları da deriden yapılmış başka parçalarla kaplanmıştı ve bunlar, altındakileri yağmur ve fırtınalardan korumak ve gizlemek için oraya yerleştirilmişti. Bu nedenle, onları uzaktan görenler hayranlıkla doluydu; çünkü Çadır'ın renkleri öyle bir parlaklık ve ışıltı veriyordu ki, sanki biri göğe bakmış gibiydi. Dahası, Çadır'ın girişine asılan örtü gibi, fırtınaların gücüne dayanacak şekilde gerilmiş saç ve deri örtüler de vardı.

De l'arche, où Moysemit les deux tables efcrites de la main de Dieu. Defa figure, hauteur, longueur, et ornemens. Et comme elle estoit portée par les Sacrificateurs.

Musa'nın Tanrı eliyle yazılmış iki levhayı koyduğu sandığa dair. Şeklinden, yüksekliğinden, uzunluğundan ve süslemelerinden. Ve kâhinler tarafından nasıl taşındığından.

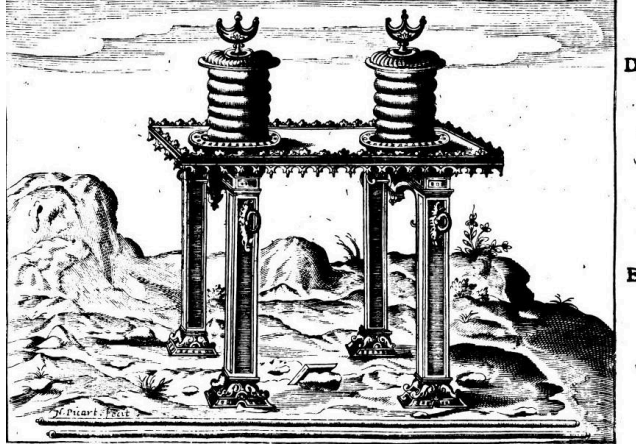
CHAPITRE VI.

Or apres que le Tabernacle fut ainfi conftruit, ils firent auffi vne arche facrée a Dieu, d'une matiere forte, et qui n'estoit point subiette à la pourriture: matiere, selon les Hebreux, appelée Heoron. Quant au reste, la figure de l'arche estoit de telle mode: En longueur de cinq paulmes, haute et large de trois, et dedans et dehors estoit enduite et reuestuë de lames d'or, afin qu'on ne vift point le bois ; elle auoit fa couuerture attachée degonts d'or, et estoit si bien liée , qu'il sembloit qu'elle fust faite toute d'une piece. Aux deux costez plus longs il y auoit deux boucles d'or , qui perçoient entierement le bois, et par dedans les deux boucles et anneaux encore y auoit-il des baltons dorez, passans au trauers, afin qu'elle peust estre portée partout, quand il en seroit besoin. Car on ne la faisoit porter ny à cheual , ny sur autre beste

quelconque; mais les Sacrificateurs la portoient sur leurs épaules. Sur la couverture de cette arche il y auoit des figures posées, appelées Cherub¹, selon les Hebreux. Ce sont des animaux qui auoient des ailes, d'une nouvelle espece et figure, telle qu'on n'en vit iamais de semblable. Mais Moïse en auoit veu la figure au throne de Dieu. Il mit dedans cette arche les tables contenant les dix commandemens. Il y auoit en chacune table cinq commandemens, et en chacune page deux et demi, et l'arche fut posée dedans le secret Oratoire.

BÖLÜM VI.

Çadır inşa edildikten sonra, çürümeye dayanıklı, sağlam bir malzemeden, İbranilere göre Heoron adı verilen, Tanrı'ya adanmış bir gemi de yaptılar. Geminin geri kalan kısmı ise şöyleydi: beş arşın uzunluğunda, üç arşın yüksekliğinde ve genişliğindeydi. İçi ve dışı altın varakla kaplı ve süslenmişti, öyle ki tahta görünmüyordu. Kapağı altın tokalarla tutturulmuştu ve o kadar iyi bir şekilde yapıştırılmıştı ki, sanki tek parçadan yapılmış gibiydi. İki uzun kenarda, tahtayı tamamen delen iki altın halka ve iki halkanın içinde de deliklerden geçen altın çubuklar vardı, böylece gerektiğinde her yere taşınabiliyordu. Çünkü ne at sırtında ne de başka bir hayvanın sırtında taşınıyordu; rahipler onu omuzlarında taşıyorlardı. Bu sandığın kapağında, İbranilere göre Şarüb¹ <<Cherub>> adı verilen figürler vardı. Bunlar, daha önce hiç görülmemiş, yeni bir tür ve biçimde, kanatlı hayvanlardı. Musa ise onların suretini Tanrı'nın tahtında görmüştü. Bu sandığın içine, on emri içeren tabletleri yerleştirdi. Her tablette beş emir, her sayfada iki buçuk emir vardı ve sandık, gizli Oratoryum'un içine yerleştirildi.

¹ Çadır inşa edildikten sonra, çürümeye dayanıklı, sağlam bir malzemeden, İbranilere göre Heoron adı verilen, Tanrı'ya adanmış bir gemi de yaptılar. Geminin geri kalan kısmı ise şöyleydi: beş arşın uzunluğunda, üç arşın yüksekliğinde ve genişliğindeydi. İçi ve dışı altın varakla kaplı ve süslenmişti, öyle ki tahta görünmüyordu. Kapağı altın tokalarla tutturulmuştu ve o kadar iyi bir şekilde yapıştırılmıştı ki, sanki tek parçadan yapılmış gibiydi. İki uzun kenarda, tahtayı tamamen delen iki altın halka ve iki halkanın içinde de deliklerden geçen altın çubuklar vardı, böylece gerektiğinde her yere taşınabiliyordu. Çünkü ne at sırtında ne de başka bir hayvanın sırtında taşınıyordu; rahipler onu omuzlarında taşıyorlardı. Bu sandığın kapağında, İbranilere göre Kerubi adı verilen figürler vardı. Bunlar, daha önce hiç görülmemiş, yeni bir tür ve biçimde, kanatlı hayvanlardı. Musa ise onların suretini Tanrı'nın tahtında görmüştü. Bu sandığın içine, on emri içeren tabletleri yerleştirdi. Her tablette beş emir, her sayfada iki buçuk emir vardı ve sandık, gizli Oratoryum'un içine yerleştirildi. <<Cherub>> kelimesinin İbranicesini ve eski yunancasını bul

De la table que Moïse dressa dedans le Temple, composée d'or, et du chandelier de même; de sa magnifique façon, et des Autels du Tabernacle. CHAP. VII.

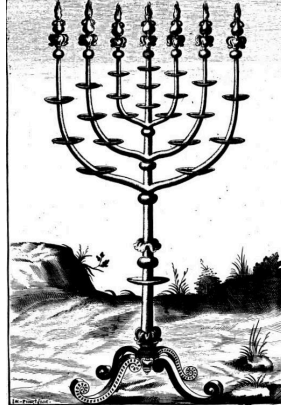
Il dressa dedans le Temple une table presque semblable à celles qui sont en Delphes, longue de deux coudées, et large d'une, et haute de trois palmes. Elle étoit soutenue de treteaux, dont la moitié reposoit par le bas aux pieds que les Doriques ont accoutumé de mettre en leurs chaires; mais ils étoient faits en carré par le haut. Et tant dessus que dessous elle avoit un bord de tous costez outre passant de quatre doigts, et en chaque pied des treteaux, il y avoit des boucles bien pres du haut bout, et des deux costez il y avoit comme deux manches ou poignées dorées, faites par le bas d'un bois fort.

Musa'nın mabette kurduğu altın masadan, şamdandan, onun muhteşem işçiliğinden ve çadırın sunaklarından.

BÖLÜM VII.

Tapınağa, Delphi'dekilere neredeyse benzeyen, iki arşın uzunluğunda, bir arşın genişliğinde ve üç avuç yüksekliğinde bir masa kurdu. Masa, yarısı Dorların yataklarına koydukları ayaklara benzeyen sehpaarla desteklenmişti; ancak üst kısımları kareydi. Hem üstünde hem de altında, kenardan dört parmak uzanan birer kenar vardı ve sehpaarın her iki ayağında, üst uca yakın bir yerde halkalar ve her iki yanında, alt kısmında sağlam ahşaptan yapılmış iki yaldızlı kulp veya tutamak vardı.

Ces manches n'estoient point mis au trauers comme les bastons, mais estoient cramponnés et accrochés avec le bord de la table par le dessus , et par le dessous touchoient à la boucle du pied: par ce moyen il estoit facile de la transporter par tout où il eult esté befoin. On mettoit ordinairement cette tableau Tabernac le vers la paroy Septentrionale, et non gueres loin du fectet oratoire, et fur icelle estoient pofez douze pains fans leuain, six à six, les vns fur les autres, et rangez vis à vis l'un de l'autre.

Bu kulplar, bastonlar gibi yanlara yerleştirilmemiş, üst kısmından masanın kenarına tutturulup kancalanmış, alt kısmı ise ayak halkasına değecek şekilde yerleştirilmişti: bu sayede ihtiyaç duyulan her yere kolayca taşınabiliyordu. Bu masa genellikle kuzey duvarına, gizli odadan uzak olmayan bir yere yerleştirilirdi ve üzerine, altışar altışar sıra halinde, aralarında boşluk kalmayacak şekilde on iki somun ekmek yerleştirilirdi; bazıları üst üste ve karşılıklı dizilirdi.

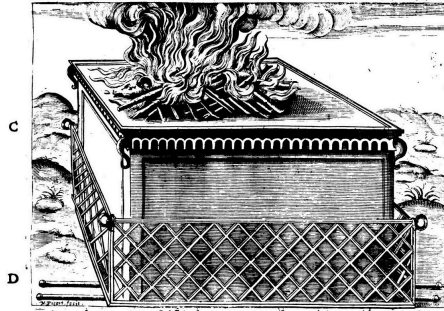

Or ces pains estoient faits de la plus pure farine qui fult: et en chacun il y auoit deux gomers ou deux affarons de farine. C'est vne mesure dont vrent couftumierement les Hebreux , contenant sept coty les Attiques. Sur les pains il y auoit deux phioles d'or pleines d'encens.

Sept iours apres on apportoit d'autres pains, qui estoit au iour de la Feste, que les Hebreux appellent Sabbat: car ainſi nous appellons le feptième iour, et il faudra que nous monſtrions ailleurs quelle a eſté la caufe d'une telle ceremonie et obseruation.

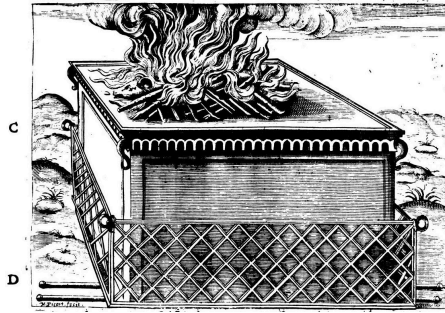
Bu ekmekler var olan en saf undan yapılmıſtı ve her birinde iki gomer veya iki assaroon un vardı. Bu, İbraniler tarafından geleneksel olarak kullanılan ve yedi Attika <<Attika Turkus. >> kontunu içeren bir ölçüdür. Ekmeklerin üzerinde günlükle dolu iki altın ſiſe vardı. Yedi gün sonra, İbranilerin Şabat dediği Bayram günü başka ekmekler getirildi. Çünkü biz buna yedinci gün diyoruz ve böyle bir tören ve kutlamanın nedenini başka bir yerde açıklamamız gerekecek.

A l'oppoſite de la table pres de la paroy Meridionale, il y auoit vn Chandelier qui estoit d'or fondu, toutesfois il n'estoit pas maſſif, peſant cent mines. Ce poids là felon les Hebreux eſt appellé Cincharés , et Talent selon les Grecs. Ce Chandelier estoit fait de petites boules rondes , et de lis avec pommes de grenade, et petites taſſes , qui faiſant en tout le nombre de ſeptante , d'un ſeul ſoubaiſſement, s'éleuoient en hauts, Moyſe l'ayant composé d'autant de parties que les Mathematiciens diuiſent les planetes et le Soleil, et auoit ſept branches diuiſées felon le nombre du Soleil et des ſept planetes. De ce Chandelier ſortoient ſept branches ou pommeaux , reſpondans par ordre l'un à l'autre, et deſſus il y auoit ſept lampes pour chacun la ſienne, felon ce même nombre des planetes, regardans vers l'Orient et le Midi; car le Chandelier estoit mis de trauers. Entre ce Chandelier et la table (comme i'ay dit) il y auoit vn petit Autel où on faiſoit les parfums, et cet Autel estoit fait d'un bois qui n'estoit point ſujét à pourriture, dont auoient eſté faits les premiers vaiſſeaux. Il étoit auſſi reueſtu de tous coſtez d'une lame maſſiue, large d'une coudée en quarré, et haut de deux coudées. Sur ce même Autel il y auoit vn petit foyer d'or ayant tout à l'entour une couronne. Il y auoit auſſi deux boucles en ce foyer, et dedans les boucles deux baſtons, afin que les Sacrificateurs le peuffent porter quand beſoin ſeroit.

Güney duvarının yakınındaki masanın karşısında, dökme altından yapılmıſ, ancak sağlam olmayan, yüz mina ağırlığında bir ſamdan vardı. Bu ağırlığa İbranilere göre zinober, Yunanlılara göre ise bir talent denirdi. Bu ſamdan, tek bir tabandan yukarı doğru yükselen küçük yuvarlak topar, nar çekirdekli zambaklar ve küçük kupalardan yapılmıſtı; bunların sayısı yetmiſi buluyordu. Musa, onu matematikçilerin gezegenleri ve Güneſ'i böldüğü kadar parçadan oluſturmuſtu ve Güneſ'in ve yedi gezegenin sayısına göre bölünmüş yedi dalı vardı. Bu ſamdandan, birbirine karşılık gelen yedi dal veya final çıkıyordu ve tepesinde, aynı sayıda gezegene göre, her kiſi için bir tane olmak üzere doğuya ve güneye bakan yedi kandil vardı; çünkü ſamdan dallardan yapılmıſtı. Bu ſamdan ile masa arasında (dediğim gibi) tütsü yapılan küçük bir sunak vardı ve bu sunak, çürümeye dayanıklı, ilk gemilerin yapıldığı ağaçtan yapılmıſtı. Ayrıca her tarafı, bir arſın kare ve iki arſın yüksekliğinde,

sağlam bir levhayla takviye edilmişti. Aynı sunağın üzerinde, etrafında taş olan küçük, altın bir ocak vardı. Bu ocakta ayrıca iki halka ve halkaların içinde, rahiplerin gerektiğinde taşıyabilmeleri için iki asa vardı.

Dauantage à l'entrée du Tabernacle il y auoit un autre Autel, qui auffi estoit fait de bois et reuestu de la mes d'airain, ayant cinq coudées en quarré et trois de hauteur enrichi d'or par dessus, sur le quel il y auoit vne grille, au lieu que dessus l'autre il y auoit vn foyer. Car tout le feu qui estoit là, tomboit en terre, pource qu'il n'y auoit point de foubassement dessous. Pres de l'Autel il y auoit des entonnoirs ou pots à vin tous prests, aussi des phioles et encensoirs, et tasses avec autres vaisseaux propres pour faire le service diuin : et le tout estoit de fin or tout pur.

İleride, Çadır'ın girişinde, yine tahtadan yapılmış, tunçla kaplı, beş arşın kare, üç arşın yüksekliğinde başka bir sunak vardı. Üstü altınla süslenmişti. Üstünde bir ızgara, diğerinin üstünde ise bir ocak vardı. Çünkü oradaki bütün ateş yere düşüyordu, çünkü altında bir taban yoktu. Sunağın yakınında huniler veya şarap kapları, ayrıca mataralar, buhurdanlar, kadehler ve ilahi ayinler için kullanılan diğer kaplar hazır bulunuyordu. Bunların hepsi saf, saf altındandı.

Des vestemens et habits des Sacrificateurs, et Leuites, et de l'ordre que gardoit le Sacrificateur approchant à l'Autel. Et du nom imposé à chaque babit. CHAP. VIII.

Kâhinlerin ve Levililerin giysileri ve giysileri, Kâhinin sunağa yaklaşırken izlediği düzen ve her babitin adı. BÖLÜM VIII.

Voilà de quelle façon fut construit et enrichy le Tabernacle. Or maintenant il reste que nous parlions des vestemens, tant des Leuites et Sacrificateur communs, que les Hebreux appellent Chanees, que du souverain Sacrificateur, qu'ils nomment Anarabachen : et premierement parlons du commun ordre des Sacrificateurs. Le Sacrificateur qui deuoit se presenter pour offrir sacrifice, ou pour faire quelque autre service diuin, venant à l'Autel pur et chaste selon la Loy, auant toutes choses se vestoit d'un accoutrement nommé Manachafe, comme si on disoit, Estreignant: c'estoient des brayes à l'entour des parties honteuses, faites de fin lin retors, et pour les chauffer ils passoient les pieds par dedans : ainsi ces brayes les tenoient serrez à l'entour des flâcs. Ils mettoient puis apres par dessus ces brayes vne chemise de fin lin de double toile l'une sur l'autre, que les Hebreux appellent chetonen, qui signifie autant que si on disoit, Fait delin; car nous appellons le lin Cheton. C'est vne tunique pendante jusques aux talons, qui est étroite et bien serrée sur le corps, ayant des manches pour couvrir les bras, et ces manches aussi sont étroites. Ils se ceignoient par dessus cette tunique à l'endroit de la poitrine, un peu au dessous des aisselles, et se ceignoient d'une

ceinture large de quatre doigts , qui estoit creufe par dedans, et estoit tellement rifuë, qu'elle sembloit vne peau de serpent. Elle estoit auffi peinte de figures ou fleurettes de diuerfes couleurs, de pourpre, de rouge et hyacinthe, l'ourdiffe estoit seulement faite de fin lin ; et estoit deux fois entortillée à l'entour de la poitrine, et pendoit iufques aux talons, et cela estoit cependant que le Sacrificateur ne faisoit point le seruice diuin: car il estoit ainfi accouffré , afin qu'il paruît au peuple qui affiïtoit, plus venerable et decent. Mais quand le temps estoit venu qu'il falloit offrir facrifice, ou faire quelque autre seruice diuin , à celle fin que cette ceinture ne portaît quelque empeschement, il la jettoit sur l'espaule gauche ; Moyse appella cette ceinture Abaneth ; et aujourd'huy nous l'appellons Emian, qui est vn mot que nous auons appris des Babylonien: cette tunique est fans plis, et a vne grande ouuerture à l'entour du col ; et la gueule s'attachoit deuant et derriere avec de petits crochets , qu'aujourd'huy on appelle Maffabazen.

Mışkan bu şekilde inşa edildi ve döşendi. **Şimdi geriye, hem Levililerin ve İbranilerin Haneler dediği ortak kâhinin, hem de Anarabachen dedikleri Başkâhinin giysilerinden bahsetmemiz kalıyor: ve öncelikle, ortak kâhinler düzeninden bahsedelim.** Kurban sunmak veya başka bir ilahi hizmette bulunmak üzere hazır bulunacak olan kâhin, Kutsal Yasa'ya göre saf ve iffetli bir şekilde sunağa gelerek, her şeyden önce, sanki "Kaplayın" der gibi, Manakase adı verilen bir giysi giyerdi: bunlar, utanç verici yerleri saran ince bükülmüş ketenden yapılmış pantolonlardı ve bunları giymek için ayaklarını içeriden geçirirlerdi: böylece bu pantolonlar onları böğürlerinde sıkıca tutardı.

<<Bu tip pantolon:(Doğu Asya Araştırmaları Merkezi'nde Çin Dili ve Edebiyatı profesörü olan Victor Mair, Tarım Havzası'ndaki göçebelerin günümüzden 3400 yıl kadar önce at binmeye başladığını düşünüyor. Bu havza, pantolonların bulunduğu Xinjiang bölgesinde yer alıyor. Mair, daha önceden aynı bölgeden çıkarılan bir mumya üzerinde araştırma yürüterek, 2600 yıllık bir pantolonu tespit etmişti. Bu pantolon, burada sözünü ettiğimiz yeni keşfe kadar keşfedilmiş olan en eski pantolundu. Evrim ağacı). >>

Sonra, bu pantolonların üzerine, İbranilerin "ketonen" dediği, yani "ketenden yapılmış" demek gibi, çift dokunmuş, bir kat diğerinin üzerine ince keten bir gömlek giyerlerdi; çünkü biz ketene keton deriz. Bu, topuklara kadar uzanan, vücuda dar ve sıkı oturan, kolları örten kollu bir tunikti ve bu kollar da dardı. Bu tunik üzerine, koltuk altlarının biraz altından göğüs hizasından kuşandılar ve dört parmak genişliğinde, içi boş ve o kadar buruşuktu ki yılan derisine benzeyen bir kemer taktılar. Ayrıca mor, kırmızı ve sümbül gibi çeşitli renklerde figürler veya küçük çiçeklerle boyanmıştı, örgüsü sadece ince ketenden yapılmıştı; ve göğsün etrafında iki kez bükülmüş ve topuklara kadar sarkıyordu ve bu, Rahip'in ilahi hizmeti yerine getirmemesi içindi: çünkü toplanan halka daha saygıdeğer ve saygın görünmek için böyle giyinmişti. Fakat kurban sunma veya başka bir ilahi hizmet yapma zamanı geldiğinde, bu kemer herhangi bir engele neden olmasın diye, onu sol omzuna atardı; Musa bu kemere Abaneth adını verdi; ve bugün biz ona Emian diyoruz; bu kelimeyi Babillilerden öğrenmiştik: bu tunik pilesizdi ve boyun çevresinde büyük bir açıklığı vardı; ve ağız önden ve arkadan küçük kancalarla tutturulmuştu; bunlara bugün Massabazen diyoruz.

Sur les testes ils portoient vn chapeau qui ne venoit point en pointe , et si ne couuroit pas toute la teste , mais vn peu plus que la moitie qu'on appelle encores aujourd'huy et Mafnaemphthes. Il est d'une telle façon, qu'il semble que ce soit vn ruben entortillé, ourdy ou tiffu de lin , et faissant plusieurs plis en maniere degrosse coëffe. Par dessus il est couuert d'une autre fine toile , et descend iufques au front , et cache les couftures par dessus , et tout le sommet de la terre : on le lie proprement , et y est-on fort diligent a l'attacher afin qu'il ne

tombe ou se lasche , quand on offre les sacrifices. Tel est le vêtement des Sacrificateurs en general.

Başlarına, başın tamamını değil, yarısından biraz fazlasını örten, sivri uçlu olmayan bir şapka takarlardı; bu şapka bugün hâlâ Masnaemphites olarak adlandırılır. Ketenden dokunmuş veya örülmüş, bükülmüş bir kurdele gibi görünen ve kaba bir başlık gibi birkaç kıvrımla yapılmış bir şapkadır. Bunun üzerine, alınına kadar uzanan ve üst dikişleri ve başın tüm üst kısmını gizleyen ince bir bezle örtülüdür: düzgünce bağlanır ve kurbanlar sunulduğunda düşmemesi veya gevşememesi için büyük özen gösterilir. Bu, genel olarak rahiplerin giysisidir.

Quant au souverain Sacrificateur , il vte bien d'un tel accouffrement, et ne laiffe rien de tout ce quia esté recité. Mais il est reueftu par dessus d'une tunique de couleur de hyacinthe, pendante iufques aux talons, que nos Hebreux appellent Methir, et par dessus il a une ceinture figurée de femblables couleurs que l'autre , excepté qu'elle est brochée et entreffuë de fil d'or. Au demeurant , le bas de la robe estoit orné de franges, entre lesquelles il y auoit des grenades d'or fort gentiment faites, et parmy les grenades auffi il y auoit des clochettes ; en sorte qu'entre deux clochettes il y auoit une grenade, et entre deux grenades auffi il y auoit une clochette. Ce vêtemēt n'estoit point fait de deux rogneures, ou de deux pieces, pour dire qu'il eust des couftures ou attaches sur les espaules et aux costez: mais il estoit fait tout d'une toile, tiffuë tout du long, ayant une assez ample ouuerture au dessus, non point de trouers, mais continuant depuis le haut iufques en bas par derriere, et par deuant estoit ouvert seulement iufques à la moitié de la poitrine: et pour ornement il y auoit une bordure coufuë par dessus, afin que la coufture n'apparust point. Il estoit fendu auffi et ouuert de cette façon à l'endroit où les mains doiuent auoir ouuerture. Outre ce il y auoit un troisieme vêtement, duquel il estoit auffi reueftu , qui est appelé Ephod.

Başkâhin ise bu kıyafetle çok şık görünüyordu ve söylenenlerden hiçbir şey bırakmadı. Fakat üzerine, topuklarına kadar uzanan, İbranilerimizin Methir adını verdiği sümbül rengi bir tunik giydi. Üstüne de, diğeriyle aynı renklerde, ancak brokar ve altın iplikle dokunmuş, desenli bir kemer geçirdi. Ayrıca, cübbenin alt kısmı, aralarında çok ince işlenmiş altın narlar bulunan saçaklarla süslenmişti. Narların arasında da küçük çanlar vardı; iki küçük çanın arasında bir nar, iki narın arasında da küçük bir çan vardı. Bu giysi iki parçadan veya iki parçadan, yani omuzlarında ve yanlarında dikişleri veya bağları olan bir giysi değildi; tamamen tek parça, baştan sona dokunmuş bir kumaştan yapılmıştı, üstte oldukça geniş bir açıklığı vardı, yırtmaçlı değildi, yukarıdan aşağıya arkaya doğru devam ediyordu ve önü yalnızca göğsün ortasına kadar açıktı; süsleme için üstüne dikişin görünmemesi için bir kenar dikilmişti. Ayrıca ellerin açık olması gereken yerde bu şekilde ikiye bölünüp açılmıştı. Bunun yanı sıra, Efod adı verilen ve yine kendisinden alındığı üçüncü bir giysi daha vardı.

Les Grecs ont un accouffrement qui reffemble à cestuy-cy , qu'ils nomment Epomis; il est fait de cette façon: Il a de hauteur une coudée, et est tiffu de diuerses couleurs, parmy lesquelles il y a de l'or broché, en forte qu'enuiron la moitié de l'estomach, on y laiffe une forme de petite fossette ; et avec ce il y a des brasselets si bien trouuaillez , que la tunique auffi apparoist. En la fossette est entremeslée une piece large d'une paulme, et figurée de diuerses couleurs, et brochée d'or cōme l'Ephod; on l'appelle-Effen, qui signifie en langue vulgaire, rational, ou oracle, est si proprement cousu, et si bien un y qu'il remplit tout cest espace de l'Ephod qui est

laissé vuide. Or il est attaché avec la tunique par petits anneaux et boucles d'or, en chaque coin, et parmy cela il a y vne bandelette d'hyacinthe ioincte aux anneaux, pour les lier ensemble. Et a fin que rien ne soit entr'ouuert entre les boucles, il y a vn filet d'hyacinthe qui remplit la coufure. Sur chaque espaule il y a vne sardoine enchassée en or, et ces deux pierres seruent comme de crochets et agraphes pour fermer l'Ephod. Dedans ces sardoines les noms des douze fils de Iacob sont engrauez en lettres communes de nostre langue vulgaire, en chacune pierre fix, les plus anciens sont écrits sur l'espaule droite, et les six plus ieunes sont sur l'espaule gauche. Sur ceste piece, qui est le pectoral, il y a douze pierres precieuses fort grandes d'excellente beauté, et de si grand pris qu'elles ne pourroient estre assez bien achetées. Elles sont diuisées en quatre rangées, et il y en a troisen chacune, entre leslées de petites couronnes d'or, en sorte qu'elles ne pourroient facilement tomber. En la premiere il y auoit vne sardoine, vn topaze et vne esmeraude. En la seconde, vne escarboucle, vne iaspe et vn saphir. En la troisieme vn lycure, vn amethyste, et vne agate. En la quatrieme vn onyx, vn chrysolite et vn beril pour le dernier. Les noms des douze fils de Iacob estoient engrauez en ces douze pierres, qui sont les chefs de nos douze lignées, et chacun estoit mis en son ordre selon qu'ils auoient esté nés. Et pour autant que ces boucles, desquelles nous auons parlé cy-dessus, estoient trop foibles d'elles-mesmes, et qu'elles ne pouuoient soutenir la grosseur et pesanteur des pierres precieuses, on en fit deux autres plus grandes qui furent posées sur le bord du pectoral, qui est à l'entour du col, et ces deux estoient hors de la tiffure, et estoient pour recevoir les chaines d'or, faites d'un ouurage ployable, et se venoient rendre par vn tuyau iusques aux extremités des espauls. Puis apres le bout de ces chaines estoit ietté en haut, et puis descendoit en bas par derriere, et ce bout iugnoit à vn anneau qui estoit derriere au bord de l'Ephod. Et c'estoit ce qui soustenoit principalement le pectoral ou Effen, afin qu'il ne peust couler. Et avec le pectoral estoit coufue vne ceinture, où il y auoit de l'or, et estoit diuersifiée de ces couleurs dont il a esté parlé cy-dessus. Ceste ceinture embrassoit le tout, puis estoit nouée par dessus la coufure, et de là, on la laissoit pendre en bas. Toutes les franges estoient en clofes des deux costez dedans des bords pleins de trous. Au reste, le grand Sacrificateur portoit vn chapeau semblable à ceux que portoient les autres communs sacrificateurs, où il y en auoit vn autre broché et peint d'hyacinthe. Dessus il y auoit trois couronnes d'or tout à l'entour: et en ces couronnes il y auoit de petits calices tels que nous voyons en vne herbe que les Hebreux appellent Daccar, et les herboristes Grecs Hyoscyamos, et en vulgaire François Iusquame ou Hanebane. Que si dauenture quelqu'un n'a pas bien pris garde à ceste herbe, ou si quelqu'un ne la cognoist, si non pour en auoir ouï parler, ie suis bien content d'en parler icy quelque peu. On doit sçauoir, que c'est vne herbe qui souuent a de hauteur plus de trois paulmes, et sa racine semblable à la racine d'un nauiet: car en cest endroit à grande peine y en a-t'il vne autre plus semblable: puis apres elle a les fucilles semblables à celle de l'ache. Elle produit de ces branches un petit calice ou gobelet attaché aux dites branches. Elle est vestue d'une petite peau, qu'elle laisse quand le fruit est venu à maturité. Et ce calice ou gobelet est grand comme la ioincture du plus petit doigt, et sa circonference ressemble à vne coupe. Je diray encore cecy plus familièrement à cause des ignorans. Parle bas vers le fond elle a vne demie boule faite en rondeur: puis apres elle va peu à peu estreuisant en montant, et au plus haut elle s'elargit, et là se fait vne petite cuvette ou bassin semblable au cœur d'une pomme de grenade, quand on l'a coupée en deux, à la quelle est attachée vne ouuerture ronde, et aussi bien faite, comme si de propos delibéré on l'auoit polie autour, ayant des cifeleures apparentes, comme on les voit dans les grenades, et ces cifeleures finissent en pointe. Par dessus la couuerture elle produit son fruit tout le long du petit gobelet: ce fruit est semblable au grain de

l'herbe appellée Apparitoire. Elle porte une fleur qui ressemble au curiement à la fleur du pauot.

Yunanlıların buna benzeyen bir kıyafeti vardır, ona Epomis derler; şöyle yapılır: Bir arşın yüksekliğindedir ve çeşitli renklerde dokunmuştur, aralarında o kadar kalın brokar altın vardır ki, midenin yarısını kaplar ve küçük bir çukur bırakır; ve bununla birlikte o kadar iyi işlenmiş pazubentler vardır ki, tunik de görünür. Çukura bir el genişliğinde, çeşitli renklerde desenli ve Efod gibi altınla brokarlanmış bir parça örülmüştür; buna **-Essen denir ki, halk dilinde akıl veya kehanet anlamına gelir**, o kadar düzgün dikilmiştir ve o kadar iyi oturmuştur ki, Efod'un boş kalan tüm alanını doldurur. Şimdi, her köşesinde küçük altın halkalar ve tokalarla tunik üzerine tutturulmuş ve bunların arasında, halkaları birbirine bağlamak için halkalara tutturulmuş bir sümbül şeridi bulunmaktadır. Tokalar arasında hiçbir açık nokta kalmaması için, dikişi dolduran bir sümbül ağı vardır. Her omuzda altın kakmalı bir sardoniks bulunur ve bu iki taş, efodu kapatmak için kanca ve toka görevi görür. Bu sardonikslerin içine, Yakup'un on iki oğlunun adı, halk dilimizin yaygın harfleriyle kazınmıştır; her taşta altı tane olmak üzere, en büyüğü sağ omuza, en küçüğü sol omuza yazılmıştır. Göğüs kısmı olan bu parçanın üzerinde, mükemmel güzellikte ve ucuza satın alınamayacak kadar değerli on iki büyük değerli taş vardır. Bunlar, küçük altın taş sıraları arasında, her birinde üç tane olmak üzere dört sıra halinde düzenlenmiştir, böylece kolayca düşemezler. İlk sırada bir sardoniks, bir topaz ve bir zümrüt; ikinci sırada bir lal taşı, bir yeşim taşı ve bir safir; üçüncü sırada bir likur taşı, bir amatis taşı ve bir akik; dördüncü sırada bir oniks taşı, bir krizolit taşı ve bir beril bulunur. Yakup'un on iki oğlunun isimleri, on iki soyumuzun başları olan bu on iki taşta kazınmış ve her biri doğduğu tarihe göre sıralanmıştır. Yukarıda bahsettiğimiz bu halkalar kendi başlarına çok zayıf oldukları ve değerli taşların boyutunu ve ağırlığını taşıyamadıkları için, daha büyük iki halka daha yapılmıştır. Bunlar, boynun etrafındaki göğüs kafesinin kenarına yerleştirilmiştir. Bu ikisi kumaştan çıkarılmış ve esnek malzemeden yapılmış altın zincirleri tutacak ve omuz uçlarına kadar uzanan bir boruya oturacaktır. Sonra bu zincirlerin ucu yukarı kaldırılır, sonra arkaya doğru iner ve bu uç, efodun kenarında, arkada bulunan bir halkaya bağlanırdı. Ve bu, esas olarak göğüs zırhını veya essen'i destekleyen şeydi, böylece düşemezdi. Göğüs zırhına, yukarıda bahsedilen renklerde çeşitli altın bir kemer dikilirdi. Bu kemer bütünü sarar, sonra dikişin üzerine bağlanır ve oradan aşağı doğru sarkmaya bırakılırdı. Tüm saçaklar, her iki tarafta delikli kenarlarla çevriliydi. Ayrıca, Başkâhin, diğer sıradan rahiplerin giydiklerine benzer bir şapka giyerdi; bunlardan biri sümbülle işlenmiş ve boyanmıştı. Üstünde, her tarafta üç altın taş vardı: ve bu taşların içinde, İbranilerin Daccar, Yunanlı bitki uzmanlarının Hyoscyamos ve yaygın Fransızcada Lusquame veya Hanebane dedikleri bir bitkide gördüğümüz türden küçük kadehler vardı. Eğer bu bitkiye dikkat etmemişseniz veya belki de duymuş olmanız dışında bilmeyen biri varsa, burada bundan biraz bahsetmekten büyük mutluluk duyarım. Bilmelisiniz ki bu, genellikle üç elden daha uzun bir boya ulaşan ve kökü bir göbek köküne benzeyen bir bitkidir; çünkü burada buna benzer bir tane bulmak zordur. Ayrıca kerevizinkine benzer yaprakları vardır. Bu dallardan, söz konusu dallara bağlı küçük bir çanak veya kase oluşturur. Meyve olgunlaştığında bıraktığı küçük bir kabukla kaplıdır. Ve bu çanak veya kase, serçe parmağın eklemi kadar büyüktür ve çevresi bir kaseye benzer. Bunu cahiller için daha samimi bir şekilde söyleyeceğim. Altan yarım daire şeklindedir; sonra yükseldikçe yavaş yavaş daralır ve en yüksek noktasında genişleyerek, ikiye kesilmiş bir narın kalbine benzer küçük bir kase veya çanak oluşturur. Buna, sanki kasıtlı olarak cilalanmış gibi kusursuz bir şekilde şekillendirilmiş, narlarda görülenlere benzer görünür girintilere sahip yuvarlak bir açıklık

eklenmiştir ve bu girintiler sivri uçlarla sonlanır. Açıklığın üzerinde, küçük kase boyunca meyvesini bırakır; bu meyve, Apparitoire adı verilen bitkinin tanesine benzer. Üzerinde, tavus kuşu çiçeğine oldukça benzeyen bir çiçek vardır.

Or retournons à la mitre coronée. Elle couvroit le derriere dela tefte et les deux Temples à l'entour des oreilles; car ces petites tassettes n'enuironnoient pas le fronts mais il y auoit comme une courroye d'or large , où le nom de Dieu estoit graué de caracteres sacrez. Voila quel estoit l'accouftrement du grand Sacrificateur.

Şimdi taçlı miğfere dönelim. Başın arkasını ve kulakların etrafındaki iki şakağı örtüyordu; çünkü bu küçük püsküller alnı kapatmıyordu, bunun yerine Tanrı'nın adının kutsal harflerle kazındığı geniş, altın bir şerit gibi bir şey vardı. Bu, Başkâhinin cübbesiydi.

Or maintenant ie ne peux que ie ne m'étonne comment les hommes nous ont en deteftation, pour l'opinion qu'ils ont de tout temps conceuë de nous, comme li nous méprifions obftinément la diuinité qu'ils adorent sans cefte. Car si quelqu'un contemple diligemment la conftruction et le baftiment du Tabernacle , l'accouftrement du grand Sacrificateur, les vaiffeaux dont nous vfons outes fois et quantes qu'il faut faire le seruice de Dieu, il trouuera que nostre Legislateur a esté vn homme admirable , et qu'on nous fait grand tort, de dire que nous fommes pouffez d'impieté à faire ce que nous faifons. Car on peut voir clairement en ces choses vne viue repreftation du naturel de tout ce qui est au monde, pourueu que le tout soit diligemment considere, mefme pour ce que Moyse a diuifé en trois parties le Tabernacle qui eft long de trente coudées, et qu'il en a permis les deux parties aux Sacrificateurs , comme li c'eult esté vn lieu profane, il a voulu fignifier la mer et la terre , dautat qu'il eft permis à vn chacun generalemet d'aller sur la mer, et demarcher sur La terre. Il a refervé la troifième partie à Dieu feul, dautant que les homes n'ont point d'acces au Ciel. Puis par les douze pains ordonnez et difpofez sur la table, il a fignifié l'an, qui eft ordonné et diuifé en douze mois. Et ayant fait le chandelier de feptante pieces , il a voulu marquer les douzes lignes, par où les planetes sont portez: et par les fept lampes pofées, le cours des fept planetes. Les voiles tissus et figurez de quatre couleurs fignifient la nature des elemens. Le fin lin ou le creffe repreftente la terre : pource qu'il en sort, et est produit: le pourpre figure la mer, dautant qu'elle eft teinte du sang d'un certain poiffon, qui eft en écaille tyrant fur le violet brun: le hyacinthe eft le fymbole de l'air, comme auffi la couleur rouge ou vermeille fignifie le feu. Dauantage, puis que la robbe du grand Sacrificateur eft de lin auffi peut elle bien fignifier la terre. Et le hyacinthe qui tire fur la couleur d'azur, repreftente le Ciel,

comme les pommes de grenades figurent les éclairs : comme auffi le son et le bruit des clochettes lignifie les tonneres. L'Ephod auffi tiffu et figuré de quatre couleurs , demonstre la nature du monde vniuersel, et avec ces couleurs l'or estadioufté , et selon mon opinion, c'est à caufe que la lumiere eft adiouftée à toutes chofes. Et quant au pectoral, il eft entremeslé au milieu, ny plus ny moins que la terre eft affife au milieu du monde. De plus la ceinture dont le Sacrificateur est ceint, a la reffemblance de la mer, qui embrasse toutes chofes. Dauantage, les deux sardoines qui sont mis au veftement du Sacrificateur au lieu de crochets ou agraphes, lignifient le Soleil et la Lune. Touchat les douze pierres precieufes, foit qu'on les veille rapporter aux douze mois, ou au nombre femblable des parties de ce cercle, que les Grecs ont appellé Zodiaque, la coniecture en pourra tousiours eftre bonne. Puis apres le chapeau ou la mitrefemble bien auoir la figure du Ciel, veu qu'il eft fait d'hyacinthes, fans cela il ne souftiendrait point le nom de Dieu. Ce chapeau est enrichy et orné d'une corone d'or à caufe de la fplendeur, en qui Dieu prend principalement fon plaifir. l'ay interpreté ces chofes par occasion, pour ce que les matieres fouuent et en plusieurs lieux me donnent fujet de courir fur la fageffe de nostre Legiflateur.

Şimdi, insanların, sanki sürekli taptıkları tanrısallığı inatla hor görüyormuşuz gibi, hakkımızda her zaman benimsedikleri görüş nedeniyle bizden nasıl nefret ettiklerine hayret etmemek elde değil. Çünkü biri, Başkâhin'in giysileri olan ve Tanrı'ya her zaman ve her zaman hizmet etmemiz gereken kaplar olan Mişkan'ın inşasını ve inşasını dikkatle incelerse, Kanun Koyucumuz'un hayranlık uyandıran bir insan olduğunu ve yaptıklarımızı yapmaya dinsizlikle sürüklendiğimiz söylenmesinin büyük bir haksızlık olduğunu görecektir. Çünkü bu şeylerde, bütünüyle dikkatlice ele alındığı takdirde, dünyadaki her şeyin doğasının canlı bir temsilini açıkça görebiliriz. Oysa Musa, otuz arşın uzunluğundaki Mişkan'ı üç parçaya bölmüş ve iki parçasını sanki kutsal olmayan bir yermiş gibi kâhinlere vermişti. Musa, denizi ve karayı kastetmişti, çünkü genellikle herkesin denize girip karada yürümesine izin veriliyordu. Üçüncü parçayı ise yalnızca Tanrı'ya ayırmıştı, çünkü insanların Cennet'e erişimi yoktu. Sonra, masaya dizilmiş ve yerleştirilmiş on iki somunla, düzenlenmiş ve on iki aya bölünmüş yılı simgeliyordu. Yetmiş parçalık şamdanı yaptıktan sonra, gezegenlerin taşındığı on iki işareti ve oraya yerleştirilen yedi lambayla yedi gezegenin seyrini belirtmek istedi. Dört renkte dokunmuş ve süslenmiş perdeler, elementlerin doğasını simgeliyor. İnce keten veya krep, dünyayı temsil ediyor, çünkü ondan geliyor ve orada üretiliyor; mor, pullu olan ve kahverengimsi-morla kontrast oluşturan belirli bir balığın kanıyla boyandığı ölçüde denizi temsil ediyor; sümbül, tıpkı kırmızı veya kırmızı rengin ateşi simgelediği gibi havanın simgesidir. Dauantage, Başrahibin cübbesi ketenden olduğu için, aynı zamanda dünyayı da simgeleyebilir. Ve masmavi renge doğru eğilim gösteren sümbül, tıpkı narların şimşegi temsil etmesi gibi, cenneti temsil eder: tıpkı çanların sesi ve gürültüsünün gök gürültüsünü simgelemesi gibi. Dört renkle dokunup süslenen Efod, evrensel dünyanın doğasını temsil eder ve bu renklerle altın eklenir ve bence bunun nedeni her şeye ışık eklenmesidir. Göğüs zırhına gelince, tam ortasından örülmüştür; tıpkı dünyanın dünyanın ortasında oturması gibi. Dahası, Rahibin etrafındaki kemer, her şeyi kucaklayan denize benzer. Dahası, Rahibin giysisine kanca veya toka yerine tutturulmuş iki sardalya, Güneş ve Ay'ı simgeler. On iki değerli taş gelince, ister on iki ayla, ister Yunanlıların Zodyak adını verdiği dairenin karşılık gelen parça sayısı ile ilişkili olsun, bu bağıntı her zaman iyi olabilir. Öyleyse, şapka veya mitre, sümbüllerden yapıldığı için Cennet'in şeklini almış gibi görünür; aksi takdirde Tanrı'nın adını taşımazdı. Bu şapka, Tanrı'nın başlıca zevk aldığı ihtişam nedeniyle zenginleştirilmiş

ve altın bir tala sslenmiştir. Bunları zaman zaman yorumladım, nk bu konular bana sık sık ve birçok yerde Yasama Organı yemizin bilgeliğine dalma fırsatı veriyor.

De la Sacrificature commise à Aaron, parle commandement de Dieu , et des loix données touchant les Festes et Sacrifices. CHAP. IX.

Après que ces choses furent ainsi acheuées, auant qu'elles fussent dédiées Dieu apparut à Moïse, et luy commanda de conferer la sacrificature à son frere Aaron, qui estoit tout homme de telle vertu, qu'il meritoit bien auoir sur tous les autres, cet honneur. Moïse donc selon le commandement de Dieu, fit assembler le peuple, et leur proposa les vertus de son frere, remontrant comment il avoit fait l'utilité publique, et n'avoit fait difficulté de mettre souvent sa vie en danger pour eux. Ils approuverent ce que Moïse avoit dit, et declaroient assez par leurs contenance qu'ils desiroient bien qu'Aaron fust Sacrificateur. Et Moïse leur dist, Hommes Israélites , les œuvres que Dieu demandoit de nous, et telles que nos facultez ont peu porter, sont maintenant acheuées, et pource que vous séchez bien que Dieu doit être receu en ce Tabernacle, auant toutes choses, il faut le garder qui fera propre pour exercer la sacrificature, faire le service divin , et presenter devant Dieu des prieres et Oraisons pour vous. Que si l'affaire eut été en ma liberté, ie me fusse adiugé cet honneur à moy-même, tant pource que cecy st naturel à tous, qu'un chacun aime son profit et honneur principalement, que pource queles peines que j'ay endurées pour les affaires et le bien public, demandent une telle recompense sans faire tort à personne. Maintenant Dieu, à qui appartient la sacrificature, a decreté que cet honneur fust deferé à Aaron, et luy a donné la voix, comme à celui qui st homme iuste par dessus tous les Israélites, et déjà auparavant il luy a destiné le vestement sacré , et la charge des Sacrifices et oblations, de son Autel, et de tout son service. Il fera Oraison à Dieu pour vous, et Dieu l'exaucera tant plus volontiers, que déjà cy devant il vous a été propice et favorable, et qu'Aaron ne s'entremeslera point de faire l'appointement , sinon d'autant que Dieu l'a élu et choisi à ce faire .

Tanrı'nın buyruğıyla Harun'a emanet edilen kurban ve bayramlar ve kurbanlar hakkında verilen yasalar hakkında. BÖLÜM IX.

Bunlar böyle gerçekleştirildikten sonra, henüz adanmadan önce, Tanrı Musa'ya görünerek, kardeşi Harun'a rahiplik vermesini emretti. Harun, gerçekten de bu onuru her şeyden çok hak eden bir erdeme sahipti. Musa, Tanrı'nın emriyle halkı topladı ve onlara kardeşinin erdemlerini sundu. Bu, onun kamu hizmetini ne kadar sevdiğini ve onlar için sık sık hayatını riske atmaktan çekinmediğini gösteriyordu. Musa'nın söylediklerini onayladılar ve ifadeleriyle Harun'un Başkâhin olmasını istediklerini açıkça ortaya koydular. Musa onlara, "İsrailoğulları, Tanrı'nın bizden istediğı ve gücümüzün yettiğı işler artık tamamlandı. Tanrı'nın bu çadır'da her şeyden önce kabul edilmesi gerektiğini çok iyi bildiğiniz için, rahipliğı yerine getirmeye, ilahi hizmeti yapmaya ve Tanrı'nın huzurunda sizin için dua ve yakarışlarda bulunmaya uygun olanları tutmalısınız" dedi. Mesele benim özgürlüğümde olsaydı, bu onuru kendime ayırırdım; çünkü herkes için doğal olan, herkesin öncelikle kendi çıkarını ve onurunu düşünmesi ve iş ve kamu yararı için katlandığım sıkıntıların kimseye zarar vermeden böyle bir ödül gerektirmesidir. şimdi, kurbanın sahibi olan Tanrı, bu onurun Harun'a verilmesini kararlaştırdı ve ona, tüm İsrailoğulları arasında doğru bir adam olarak sesini verdi ve onu daha önceden kutsal giysi, kurbanlar ve adakların sorumluluğı, sunağı ve tüm hizmetleri için ayırdı. O sizin için Tanrı'ya dua edecek ve Tanrı ona daha da kolay cevap verecektir, çünkü daha önce size lütuf ve lütufta bulunmuştu ve Harun, Tanrı onu seçip seçmediğı sürece, atamanın yapılmasına karışmayacaktır.

Cette harangue fut bien receuë de tout le peuple, et chacun donna sa voix pour approuver l'election, car Aaron estoit bien digne d'un tel honneur, à cause de sa race, et à cause de la vertu de son frere. En ce temps là il avoit quatre fils, Nadab, Abihu, Eleazar, et Ithamar. Au reste, il fut commandé à ces quatre d'employer tout ce qui estoit de reste de ce qu'on avoit donné pour la construction et bâtiment du Tabernacle, pour fournir aux couvertures du Tabernacle, du chandelier et de l'Autel, où se devoient faire les encensemens et aux autres vaisseaux, afin que quand on porteroit toutes ces choses par pays, elles ne fussent point gâtées ny par la poussière, ny par la pluie, ny par quelque autre chose pouvant faire dommage. Après cela il assembla le peuple, et lui fit commandement de contribuer chacun par teste un demi sicle, qui est une espèce de monnaie, dont valent les Hebreux, valant quatre drachmes Attiques. Ils obeyrent sans difficulté. Et quand ils eurent tous contribué, on trouva qu'il y en avoit six cents mille, et encore outre cela cinq mille cinq cents cinquante pièces, et il n'y avoit que les francs qui contribuassent cet argent : encore falloit-il qu'ils fussent âgés depuis vingtans jusques à cinquante. Et tout cela fut incontinent employé pour le Tabernacle. Il sanctifia aussi le Tabernacle et les Sacrificateurs de cette façon. Il fit une confection pour les oindre, et prit cinq cents sicles de myrrhe choisie, et autant de gailéul, et de canelle, et de balaïme la moitié du poids, après avoir fait battre et briser tout cela ensemble, il le détrempa dedans un Hin d'huile d'olive, qui est une mesure du pays contenant deux choë Attiques. De cette confection il fit un onguent de bonne odeur, dont il sanctifia et oignit et le Tabernacle et les Sacrificateurs. Aussi on offroit sur l'Autel d'or plusieurs et diverses drogues, et fort précieuses, pour servir d'encens. Je ne veux point faire maintenant mention de la nature de ces drogues, afin que je ne sois ennuyeux au lecteur par ma prolixité. Or il falloit encenser deux fois le jour, devant que le Soleil fût levé, et quand il feroit presté le coucher, et garder pour les lampes de l'huile purifiée, dont il y en avoit trois qui devoient luire au chandelier sacré tout le long du jour : les autres estoient allumées sur le Vespère.

Bu konuşma bütün halk tarafından iyi karşılandı ve her biri seçimi onaylamak için oy kullandı, çünkü Harun hem soyu hem de kardeşinin erdemi nedeniyle gerçekten böyle bir onura layıktı. O sırada dört oğlu vardı: Nadab, Abihu, Eleazar ve İtamar. Ayrıca, bu dört kişiye, Çadır'ın inşası ve yapımı için verilen kalan tüm parayı, Çadır'ın, kandilliğin ve buhur yakılacak sunağın örtülerini ve diğer kapları sağlamak için kullanmaları talimatı verildi. Böylece, bütün bunlar farklı ülkelere taşınırken toz, yağmur veya zarar verebilecek başka bir şeyden zarar görmeyeceklerdi. **Bundan sonra, halkı topladı ve her bir baş için İbraniler tarafından kullanılan ve dört Attika <<Türk Attikalılardan bahsediyor>> drahmisi değerinde bir tür para olan yarım şekel vermelerini emretti. Tereddüt etmeden itaat ettiler. Hepsini bağışta bulduğunda, 600.000 ve buna ek olarak 5.500 parça olduğu ve bu parayı yalnızca Frankların bağışladığı görüldü:** ve o zaman bile, yirmi ile elli yaşları arasında olmaları gerekiyordu. Ve tüm bunlar hemen Mişkan için kullanıldı. Mişkan'ı ve Kâhinleri de bu şekilde kutsadı. Onları meshetmek için bir hazırlık yaptı ve 500 şekel seçilmiş mür, aynı miktarda glayöl, tarçın ve yarım kilo balsam aldı, hepsini dövüp ezdikten sonra, iki Attika şekeli içeren bir toprak ölçüsü olan bir hin yağa batırdı. Bu hazırlıktan hoş kokulu bir merhem yaptı ve bununla hem Mişkan'ı hem de Kâhinleri kutsayıp meshetti. Ayrıca, altın sunakta tütsü olarak kullanılmak üzere çeşitli ve çok değerli ilaçlar sunuldu. Okuyucuyu gereksiz yere uzun uzun anlatarak sıkmamak için bu ilaçların doğasından şimdi bahsetmek istemiyorum. Gün doğmadan önce ve gün batımına yakın olmak üzere günde iki kez tütsü yakmak ve **gün boyunca kutsal şamdanda yanacak üç lamba için saf yağ buldurmak gerekiyordu;** diğerleri ise akşam duasında yakılıyordu. <<Ateş perestliğin bir kolu>>

Ces choses ainsi faites, Beseleel et Eliab furent estimés les meilleurs ouuriers de tous les autres. Car non seulement ils sceurent bien polir et orner les inuentions des autres, mais controuuer beaucoup de choses de nouveau, et principalement Beseleel, qui fut renommé le plus excellent des deux. Pour toute cette construction il y eut sept mois employez, qui fut la fin du premier an, apres le retour et la deliurance d'Egypte. Au commencement de l'année suiuaute, au mois que les Macedoniens appellent Xantique, et les Hebreux Nisan, le Tabernacle nouuellement forgé fut dedié au temps de la nouvelle Lune, et tous les vaisseaux ou instrumens qui estoient dedans. Et le Seigneur monstra bien tost apres, que la beur des Hebreux luy étoit de bonne odeur et agreable, declarat que sa majesté estoit presente au Propitiatoire en cette façon. Le Ciel estoit ferein et beau partout, toutes fois il apparut vne nuée épaisse et obscure seulement sur le Tabernacle, non point si grande, comme ont accoustumé d'estre les nieles en hyuer: mais aussi elle n'estoit point si deliée, que le regard humain la peût percer. Vne rosée gracieuse distilloit de cette nuée, faisant foy au peuple qui le desiroit et croyoit, que Dieu estoit la present. Au reste, apres que Moyse eut recompensé les ouuriers, selon qu'ils auoient mérité, il offrit des Sacrifices à l'entrée du Tabernacle, selon qu'il luy auoit esté ordonné, à sçauoir vn taureau, vn mouton, et vn bouc, pour les offenses et les pechez. Mais quand il faudra parler des Sacrifices et oblations, ie monstrey avec quelle ceremonie ces choses estoient offertes, et qui sont les bestes qui sont toutes entieres iettées au feu, et celles qui selon la loy sont reseruées pour manger. Puis apres Moyse arrousa du sang des bestes, les accoustremens d'Aaron et de les fils, et les purifia d'eau de fontaine, et de l'onguent, à celle fin qu'ils fussent faits Sacrificateurs de Dieu. Et auoit soin d'eux et de

leurs ornemens par l'espace de sept iours entiers en ceste façon. Il fanctifioit aussi le tabernacle et les instrumens ou vailfeaux de cest onguent ainfi compolé comme on a veucy-deffus, et du sang des taureaux, des boucs et moutons tuez vn pour chacun iour felon leur espece. Le huitiesme iour il ordonna vne feste , et commanda que chacun offrirt sacrifice felon la puiffance. Tous furent prompts à luy obeïr, et combatoient à qui offriroit de plus belles et graffes bestes.

Bunlar yapıldıktan sonra, Beselel ve Eliab diğerlerinin en iyi zanaatkârları olarak kabul edildiler. Çünkü sadece başkalarının icatlarını nasıl cilalayıp süsleyeceklerini bilmekle kalmıyor, aynı zamanda birçok yeni şey de inşa ediyorlardı; özellikle de ikisi arasında daha mükemmel olarak bilinen Beselel. Bu inşaatın tamamı yedi ay sürdü; bu, Mısır'dan dönüş ve kurtuluşun sonraki ilk yılın sonuydu. Ertesi yılın başında, Makedonyalıların Xanthicus, İbranilerin ise Nisan dedikleri ayda, yeni dövülmüş Mişkan, içindeki tüm kaplar ve aletlerle birlikte yeni ay vaktinde adandı. **Ve kısa bir süre sonra Rab, İbranilerin tereyağının hoş kokulu ve hoşuna gittiğini göstererek, Majestelerinin bu şekilde Merhamet Makamı'nda hazır bulunduğunu ilan etti. Gökyüzü her yerde açık ve güzeldi, ancak sadece Çadır'ın üzerinde kalın ve koyu bir bulut belirdi. Bu bulut, kışın genellikle olduğu kadar büyük değildi, ama insan gözünün delebileceği kadar da ince değildi. Bu buluttan hafif bir çiy damlıyordu ve Tanrı'nın orada olduğunu arzulayan ve inanan insanlara güven veriyordu.** Dahası, Musa işçileri emeklerine göre ödüllendirdikten sonra, kendisine emredildiği gibi Çadır'ın girişinde bir boğa, bir koyun ve bir keçi kurban etti; suçlar ve günahlar için. Ama sıra kurban ve sunulara geldiğinde, bunların hangi törenlerle sunulduğunu, hangi hayvanların bütün olarak ateşe atıldığını ve hangilerinin Kutsal Yasa'ya göre yenilmek üzere saklandığını göstereceğim. Sonra Musa, Harun ve oğullarının giysilerini hayvan kanıyla serpti ve Tanrı'nın kâhinleri olabilmeleri için onları kaynak suyu ve merhemle arındırdı. Yedi gün boyunca onlara ve giysilerine bu şekilde baktı. Ayrıca, yukarıda anlatıldığı gibi hazırlanan bu merhemle ve her gün cinslerine göre birer tane kesilen boğa, keçi ve koyunların kanıyla çadırı ve araç-gereçleri kutsadı. Sekizinci gün bir ziyafet düzenledi ve herkesin gücüne göre bir kurban sunmasını emretti. Herkes hemen ona itaat etti ve en güzel ve en görkemli hayvanları kimin sunabileceğini görmek için birbirleriyle yarıştı.

Et quand elles furent poëes sur l'autel, tout soudain vn feu apparut de foy-mesme, sans qu'aucun d'entr'eux y mist la main , et ce feu soudain estoit semblable à la flamme d'un éclair, et en la presence du peuple il confuma sur l'autel toutes les bestes. En ce mesme temps aduint vne estrange malheur à Aaron , et ce fut par les enfans , ce qui fut difficile à supporter à vn tel pere: toutes fois il le monstra fort vertueux: car il estoit homme constant contre les aduersitez , et scauoit bien que cela ne le faisoit point sans la volonté de Dieu. De quatre fils qu'il auoit, les deux plus aagez, Nadab et Abihu , voulurent offrir des victimes sur l'autel sacré, autres que le commandement de Moÿse ne portoit : car ces victimes estoient telles qu'ils auoient auparauant accoustumé d'offrir. Et la flamme du feu se tourna vers eux , et les brula ; et leurs estomachs et leurs faces furent consumées auant qu'on peust approcher d'eux pour y remedier , et moururent ainfi. Et Moÿse commanda à son frere Aaron, qui estoit leur pere, et à leurs deux autres freres, de porter leurs corps hors du camp et de les enseuelir honorablement , et tout le peuple mena dueil de leur mort si soudaine et non attenduë: mais quant au pere et aux freres. Moÿse voulut qu'ils se deportassent de pleurer , et regardassent plutôt à l'honneur de Dieu qu'à leur tristesse et fâcherie. Car deſia Aaron estoit reueſtu des saints ornemens. De plus, apres que Moÿse eut refusé tous les honeurs que le

peuple luy prefentoit , il s'adonna du tout au service de Dieu , et ne montoit plus en Sina, mais venoit bien souuent au tabernacle , et toutes les fois qu'il estoit besoin , il rapportoit les reuelations qu'il auoit receuës de Dieu . Dauantage , il s'habilloit comme vn homme priué, et n'entre prenoit rien pour foy plus que les autres Hebreux , excepté la charge de la republique. Il fit aussi des ordonnances et des loix, et quant et quant ordonna des façons de viure telles, que ceux qui les gardoient, pouuoient bien estre agreables à Dieu, et viure entre eux en dilection et bonne paix; et ne faisoit rien en cela qu'il n'en eust vn ordre expres de Dieu. Mais ie reserve à faire mention de ces loix , quand il en sera temps. Cependant il me souuiens d'une chose, qui ne deuoit point estre omise, quand il a esté parlé de l'ornement du Sacrificateur. Ce vestement sacré osta toute occasion de tromperies sous la couuerture de prophetie à ceux qui en vfoient, et monstra ouuertement qu'il estoient la liberte de Dieu d'affliger ou de n'affliger point les Sacrificateurs. Et ceste demonstration fut faite non seulement au peuple , mais aussi aux estrangers , qui pouuoient estre là suruenus à ce spectacle. Car comme on a peu voir cy-dessus , le Sacrificateur portoit sur les espaules deux pierres precieuses , qui estoient deux Sardoinies , de la nature desquelles il feroit superflu de parler , pource qu'elle est assez cogneuë de tous. L'un resplendissoit toutesfois et quantes que Dieu auoit affligé aux sacrifices , à sçauoir celle qui estoit sur l'espaule droite , et rendoit une si grande lueur, que ceux qui estoient bien loin, la pouuoient voir, et cela ne luy estoit naturel ny ordinaire ; et par ce moyen il est bien digne d'admiration'euers tous , sinon que quelqu'un vouloit me prifer nostre religion , afin de passer pour homme sage. Mais ce que je veux maintenant dire , est encore plus admirable. Dieu auoit accoustumé de denoncer la victoire en guerre par les douze pierres que le grand Sacrificateur portoit en son pectoral. Car auant que l'armée se bougeast, elles ietoient une si grande splendeur que tout le peuple cognoissoit bien que Dieu estoit là present, prest à l'ayder. Tous les Grecs, qui ne dédaignent point nostre Religion, scauent bien que ce miracle est veritable, et ne le peuuent nier. Car c'est la cause pour quoy ils ont appellé ce pectoral d'un mot, qui signifie Oracle. Mais tant les pierres du pectoral, que des espaules, ont cessé de rendre cette clarté deux cens ans auparauant que ie misse la main à ce Commentaire, pource que Dieu estoit offensé et irrité à cause de la transgression de ses saintes ordonnances, dont nous parlerons ailleurs mieux à propos; maintenant ie pourfuiuray manarration commencée. Apres que le Tabernacle fut dédié , et toutes choses appartenantes à l'ordre et estat de la sacrificature furent deuëment acheuées, le peuple (comme si Dieu eust esté receu au camp) fut fort ioyeux , et s'appliqua à chanter des Hymnes et louanges à Dieu, et à sacrifier, esperant tout bon-heur à l'aduenit, comme si tous les maux eussent esté retranchez. Or ils dedierent des presents à Dieu et en public et en particulier chacun selon sa famillee. Car les principaux de chaque lignée faisoient une contribution deux à deux de leurs facultez, et offroient un chariot avec deux bœufs. Ainsi six chariots deuoient seruir pour porter le Tabernacle par pays et par les chemins. Outre cela, un chacun d'eux offrit une phiole, un encensoir, et un boucal. L'encensoir valoit dix dariques , et estoit remply de bonnes senteurs et de parfums. Puis apres la phiole d'argent et le boucal pefoient ensemble deux cens sicles : mais la phiole à part n'en pefoit que septante. Ces deux choses estoient remplies de farine destrempée avec de l'huile , dont on auoit accoustumé d'vser et mettre sur l'Autel, quand on offroit des Sacrifices. Dauantage, ils offroient un veau en holocauste et un mouton avec des agneaux d'un an, et un bouc pour les pechez. De plus , chacun des principaux offrit d'autres victimes , qui estoient appellées salutaires. Ils offroient par chacun iour cinq moutons avec des agneaux et cheureaux d'un an, et des bœufs. Ainsi par l'espace de douze iours continuels ils sacrifierent , chacun son iour iour. Cependant Moysen Moysé n'alloit plus en la montagne, mais entroit au Tabernacle; et demandoit conseil

à Dieu, de ce qui estoit befoin de faire, et quelles loix il deuoit dóner. Ces loix ont esté depuis gardées long-temps parles succeffeurs, telles ordonnances éstés li fainctes et si bonnes, qu'un homme mortel ne s'en pourroit pas attribuer la louange, come s'il en eust esté auteur; qui est la caufe que la posterité a creu qu'elles estoient diuinement données , en forte qu'ils ont penfé qu'il n'estoit pas permis de les violer, ny au temps de la paix pour plaifir, ny en guerre pour quelque necessité que ce fuft. Mais ie n'en veux point parler pour cette heure, esperant en faire vn liure quelque iour , qui sera destiné à traitter de nos loix.

Ve sunağın üzerine yerleştirildiklerinde, aniden, hiçbiri ona dokunmadan kendiliğinden bir ateş çıktı ve bu ani ateş şimşek alevi gibiydi ve halkın gözü önünde sunaktaki tüm hayvanları yakıp yok etti. Tam o sırada, Harun'un başına tuhaf bir felaket geldi ve bu, çocukları aracılığıyla oldu; böyle bir baba için katlanılması zor bir şeydi; ancak Harun çok erdemli olduğunu gösterdi: çünkü sıkıntıya karşı kararlı bir adamdı ve bunun Tanrı'nın isteğİ olmadan gerçekleşmeyeceğini çok iyi biliyordu. Dört oğlundan en büyük ikisi, Nadab ve Abihu, kutsal sunakta Musa'nın emrettiğİ kurbanların dışında kurbanlar sunmak istediler: çünkü bu kurbanlar daha önce sunmaya alışkın oldukları türdendi. Ve ateşin alevi üzerlerine döndü ve onları yaktı; mideleri ve yüzleri, çare bulunabilecek kadar yakılıp kül oldu ve böylece öldüler. Musa, babaları olan kardeşi Harun'a ve diğİer iki kardeşlerine, cesetlerini ordugâhtan çıkarıp onurlu bir şekilde gömmelerini emretti ve bütün halk ani ve beklenmedik ölümleri için yas tuttu. Ancak baba ve kardeşlere gelince... Musa, ağlamaktan kaçınmalarını ve üzüntü ve öfkelerinden ziyade Tanrı'nın onuruna yönelmelerini istedi. Çünkü Harun kutsal giysileri zaten almıştı. Dahası, Musa halkın kendisine sunduğİ tüm onurları reddettikten sonra, kendini tamamen Tanrı'ya hizmet etmeye adadı ve artık Sina'ya gitmedi, bunun yerine sık sık çadıra geldi ve gerektiğinde Tanrı'dan aldığİ vahiyleri bildirdi. Sıradan bir vatandaş gibi giyindi ve cumhuriyet görevi dışında diğİer İbranilerden daha fazla bir şey almadı. Ayrıca kurallar ve yasalar koydu ve bunlara uyanların Tanrı'yı memnun edebilmeleri ve sevgi ve barış içinde birlikte yaşayabilmeleri için yaşam biçimleri belirledi; ve bu konuda Tanrı'nın açık bir emri olmadan hiçbir şey yapmadı. Ancak zamanı geldiğinde bu kanunlardan bahsetme hakkımı saklı tutuyorum. **Ancak Başkâhin'in cübbesi tartışılırken atlanmaması gereken bir şeyi hatırlıyorum. Bu kutsal giysi, tanık olanlar için kehanet kisvesi altında aldatma olasılığın ortadan kaldırıyor ve rahiplere yardım edip etmemenin Tanrı'nın özgürlüğü olduğunu açıkça gösteriyordu.** Ve bu gösteri sadece halka değıl, bu gösteride bulunabilecek yabancılara da yapıldı. Zira yukarıda gördüğümüz gibi, Rahip omuzlarında iki değıerli taş, yani iki sardonias taşıdı; doğası herkesçe bilindiğİ için hakkında konuşmaya gerek yok. Ancak biri, yani sağ omzundaki, öyle parlak bir şekilde parlıyordu ki, Tanrı kurbanlara katılmıştı ve öyle büyük bir ışık yayıyordu ki, uzaktakiler bile görebiliyordu; bu onun için ne doğal ne de sıradan bir şeydi. Ve bu sayede, birileri bilge biri gibi görünmek için dinimizi küçümsemezse, gerçekten herkesin hayranlığını kazanmıştır. Ama şimdi söylemek istediğim şey daha da takdire şayan. Tanrı, savaşta zaferi, Başkâhinin göğüs zırhında taşıdığİ on iki taşla simgelerdi. Ordu hareket eder etmez öylesine büyük bir ihtişam sergilerdi ki, tüm halk Tanrı'nın orada olduğunu ve onlara yardım etmeye hazır olduğunu anlardı. **Dinimizi küçümsemeyen tüm Yunanlılar, bu mucizenin gerçek olduğunu çok iyi bilirler ve inkâr edemezler. Bu yüzden bu göğüs zırhına Kehanet anlamına gelen bir kelime koymuşlardı. Ancak, bu Tefsir'e başlamadan iki yüz yıl önce, hem göğüs zırhının hem de omuzlukların taşları bu ışığı vermez oldular. Çünkü Tanrı, kutsal emirlerinin çiğnenmesinden dolayı gücenmiş ve öfkelenmişti.** Bunları daha uygun bir zamanda başka bir yerde ele alacağız. şimdi başladığım işe devam edeceğim. Mişkan adandıktan ve kurbanın düzeni ve durumuyla ilgili her şey

tamamlandıktan sonra, halk (sanki Tanrı ordugâha kabul edilmiş gibi) çok sevinçliydi ve gelecekte tüm iyi şansların gelmesini umarak, sanki tüm kötülükler ortadan kalkmış gibi, kendilerini Tanrı'ya ilahiler ve övgüler söylemeye ve kurbanlar sunmaya adadılar. Her biri ailesine göre, hem alenen hem de gizlice Tanrı'ya armağanlar adadılar. Çünkü her soyun önderleri, imkânlarından ikişer ikişer katkıda bulundular ve iki öküzle bir araba sundular. Böylece, Mişkan'ı kırsal kesimden ve yollardan taşımak için altı arabaya ihtiyaç duyuldu. Bunun yanı sıra, her biri bir matara, bir buhurdan ve bir keçi sundu. Buhurdan on darik değerindeydi ve güzel kokular ve esanslarla doluydu. Gümüş matara ve keçi birlikte iki yüz şekel ağırlığındaydı, ancak mataranın kendisi yalnızca yetmiş şekel ağırlığındaydı. Bu iki şey, kurban sunarken geleneksel olarak sunağın üzerine dökülüp konulan yağla karıştırılmış unla dolduruldu. Ayrıca, yakmalık sunu olarak bir buzağı, bir yaşındaki kuzularla birlikte bir koyun ve günahlar için bir keçi sundular. Ayrıca, önderlerin her biri, kurtarıcı sunular olarak adlandırılan başka kurbanlar da sundu. Her gün beş koyun, bir yaşındaki kuzular, keçiler ve öküzler sundular. Böylece, on iki gün boyunca, her biri kendi gününde olmak üzere kurban sundular. Bu arada Musa artık dağa gitmedi, Mişkan'a girdi ve Tanrı'dan ne yapılması gerektiği ve hangi yasaları vermesi gerektiği konusunda rehberlik istedi. Bu yasalar uzun zamandır halefleri tarafından korunmuştur; bu tür emirler o kadar kutsal ve iyiydi ki, hiçbir ölümlü insan, sanki onları yazan kendisiymiş gibi övgü talep edemezdi. Bu nedenle, sonraki nesiller bunların ilahi olarak emredildiğine inandılar, çünkü ne barış zamanında zevk için ne de savaşta herhangi bir zorunluluk nedeniyle ihlal edilmesinin caiz olmadığını düşündüler. Ama şimdi bunlardan bahsetmek istemiyorum, bir gün yasalarımızı tartışmaya adanacak bir kitap yazmayı umuyorum.

Des loix touchant les Sacrifices et purifications.

CHAP. V.

le ne parleray pour ceste heure que de quelque peu de loix et ordonnances , qui appartiennent aux purgations et Sacrifices , puisqu'ainfi est que nous sommes tombez sur le propos des oblations et Sacrifices. Il y a deux sortes de Sacrifices: il y a le Sacrifice particulier et le Sacrifice public. Tous deux se sont en deux fortes Ou tout le Sacrifice est confumé par seu , et pour cette cause il est appelé Holocaupte, ou bien il se fait pour rendre action de graces , et cestuy-cy est donné pour banqueter à ceux qui sacrifient et sont le service divin le veux parler du premier. Si vn homme prié veut offrir vn Holocaupte, il presente pour cela vn bœuf, vn agneau et vn cheureau l'agneau et le cheureau ne sont que d'unan: mais quant au bœuf, on le peut bien offrir qu'il ait plus d'unan. Cependant il faut que toutes ces bestes soient mallees, et on les brule toutes entieres. Quand on leur a coupé la gorge, les Sacrificateurs prennent le sang, et en arrousent l'Autel de tous costés, et apres qu'ils se sont bien laués, ils les coupent par pieces, et les font, et le feu est déjà mis au bois, auant qu'ils les posent sur l'Autel. Puis apres ils lauent diligemment les pieds et les entrailles de ces bestes, et les jettent avec l'autre monceau, et les Sacrificateurs retiennent le cuir. Voila comment se font les Holocaustes. Or quand quelque Sacrifice se fait pour rendre action de graces, on tue bien des bestes de semblable espece, mais elles sont sans macule, et ont plus d'un an, et on offre aussi bien les femelles que les males. Apres que ces bestes ont les gorges coupées, premierement les Sacrificateurs arrousent l'Autel de leur sang: puis apres ils jettent sur l'Autel les reins, la coiffe, et toute la greffe avec la robbe du foye, et la queue de l'agneau , la poitrine et la cuisse droite est pour les Sacrificateurs , et quant au reste de la chair il s'en fait bonne chere l'espace de deux iours, et les restes sont brulez . Une même ceremonie est gardée aux Sacrifices offerts pour les pechez. Mais ceux qui n'ont point de grosses bestes à offrir, presentent une paire ou de colombes, ou de tourterelles. L'une de ces

victimes le donne en Holocauste , et l'autre est pour la nourriture des Sacrificateurs. Mais nous parlerons plus amplement de ces choses au liure que nous ferons expressement des Sacrifices. Celuy donc quia offensé par ignorance, offre vn agneau et vn cheureau, tous deux femelles et de mesme âge que dessus, et le Sacrificateur prend le sang, et en arroule seulement les cornes de l'Autel, et non pas tout l'Autel, comme deuant. On apporte sur l'Autel les reins et le reste de la greffe avec la lobe du foye. Et les Sacrificateurs prennent pour eux la chair, et la peau pour manger ce iour là au sanctuaire. Car la loy fait ceste defense , qu'on ne garde point de restes pour le lendemain. Or quant à celuy , qui a peché volontairement et de son gré, n'y ayant personne qui le sçache, cestuy là offre vn mouton selon le commandement de la loy , et les Sacrificateurs mangent la chair le iour mesme que le mouton est offert , et la mangent au sanctuaire. Et quand les Chefs ou les principaux des lignées sacrifient pour le peché, ils offrent ce que le commun peuple offre. Seulement il y a difference en cecy, que pour les victimes et sacrifices ils offrent vn taureau et cheureau tous deux males. Semblablement la loy ordonne, qu'aux sacrifices tant particuliers que publics on apporte dela farine fine , à sçauoir la mesure d'un Gomer ou affaron avec vn agneau , avec vn mouton de deux Gomers, et vn taureau de trois Gomers. Ils consacrent ceste farine sur l'Autel destrepée avec de l'huile. Car ceux qui sacrifient, apportent de l'huile avec vn bœuf, demi hin, avec vn mouton la troisieme partie de hin, et avec vn agneau la quatrieme. C'est vne mesure ancienne des Hebreux, dont ils mesuroient le vin et l'huile, qui contient deux choës Attiques. Or ils portoient vne mesme mesure de tous deux , et offroient le vin à l'entour de l'Autel. Et s'il y a quelqu'un qui sans sacrifier offre par vœu de la fleur de farine , il iette sur l'Autel vne poignée de premices de ceste farine , et les Sacrificateurs prennent le reste pour eux , ou ils le mangent, ou ils le font cuire. Ils la destrempent avec de l'huile, ou ils en font des gâteaux. Mais aussi il faut bruler tout ce que le Sacrificateur en offre. Semblablement la loy defend d'offrir avec la mere vne beste née le mesme iour , et autrement elle n'admet point au sacrifice quelque beste que ce soit, qui n'ait pour le moins huit iours. De plus, on fait d'autres sacrifices pour recouurer la fante , ou bien pour quelque autre cause, où on mange des gâteaux avec les bestes offertes, et n'est permis d'en reseruer quoy que ce soit pour le lendemain , et les Sacrificateurs en ont leur part. Au reste , la loy commande , qu'il y ait tous les iours vn agneau d'un an tué aux despens du commun au matin au point du iour , et au soir quand il finit. Et chaque septieme iour qui est nommé Sabbat, ils en tuent deux, offrans sacrifice de ceste mesme façon, et outre les victimes ordinaires ils sacrifient en la nouuelle Lune vne paire de boeufs avec sept agneaux d'un an, et vn mouton. Ils offrent aussi vn bouc pour le peché, si d'auenture quelque chose a esté omise. Le septième mois que les Maconiens ont appelé Hyperberethon , outre les choses susdites ils offrent vn taureau , vn mouton , et septagneaux , avec vn bouc pour les pechez. En la dixième Lune de ce mois ils ieufnent iufques au vespre: et ce mesme iour ils sacrifient vn taureau, deux moutons, et sept agneaux, et vn bouc pour le peché , et outre cestuy cy ils amènent encore deux autres boucs, l'un est offert vif, et est enuoyé au desert hors les limites , afin que tout le mal qui est appresté au peuple à cause de ses offenses, tombe sur la teste du bouc. L'autre est mené aux faux-bourg en vn lieu net , et on le iette tout entier au feu, et on le brule avec la peau et toutes les entrailles, et toute sa fiente. Et avec ce bouc on brule aussi vn taureau , qui n'est point offert par le peuple, mais aux despens du grand Sacrificateur , et apres qu'il est tué, et que son sang, et aussi le sang du bouc a esté porté au Temple; il en arroule de son doigt sept fois le toict, et le paue semblablement autant de fois , et autant de fois aussi le dedans du Teple à l'entour de l'Autel d'or, et puis apres le reste qui est à l'entour du plus grand Autel, qui est à l'entrée à decouvert. Apres cela ils portent sur l'Autel les extremités, et les rongnons et les

greffes avec la lobe du foye , et le Souuerain Sacrificateur y adioulte vn mouton du fien, qui doit estre entierement offert à Dieu pour estre tout brulé. Le quinzième iour de ce mois , qui est sur le commencement de l'Hyuer, il leur est fait comandement de de ficher leurs tentes par chaque famille pour resister aux froidures à venir , qui ont accoustumé de se faire sentir quand l'an commence à decliner. De plus , il leur fut commandé, que quand ils feroient enfin arreztez au pays promis , ils allaient en la ville, qui deuoit estre la ville Metropolitaine ou Capitale à cause du Temple, et firent Feste l'espace de huict iours , brulants des bestes entieres à Dieu , offrans sacrifices d'action degraces, et cependant portaient des rameaux de Meurte en leurs mains, de Saule et de Palme, où il y eut des pelches pendantes. Le sacrifice qui se doit faire le premier iour, c'est l'Holocauste, à scauoir de treize bœufs, d'agneaux tant qu'on voudra, moyennant qu'il y en ait plus d'un , avec deux moutons, et aussi un bouc offert pour le peché. Les iours suivans on tue semblable nombre d'agneaux et de moutons avec le bouc: mais ils retrenchent par chacun iour un du nombre de treize bœufs, iusques à ce que le nombre soit réduit à sept. Le huitième iour ils se reposent, et cessent de toutes œuvres , et comme nous auons dit, ils tuent un veau, un mouton, et sept agneaux , et un bouc pour les pechez et offenses. Ce sont icy les ceremonies des Tabernacles, que les Hebreux fichent , ce qui a esté obserué par nos ancestres. Or au mois Xantique , lequel nos predecesseurs ont appelle Nisan, et auquel l'an commence, en la quatorzième Lune, quand le Soleil est en Aries, comandement nous est fait par la loy, de renouveler tous les ans le sacrifice et oblation , que nos maieurs firent en sortant d'Egypte , comme on a veu cy-dessus , qui est appellé Pâque , ayans esté deliurez en ce mois de la seruitude d'Egypte. Et nous celebrons ceste Feste par compagnies, ne reseruant rien des sacrifices et de toutes les oblations pour le lendemain, qui est le quinzième iour , et le premier de la Feste des pains sans leuain . Car ceste Feste succede à la Feste de Pâques tout d'une suite, et dure sept iours, pendant lesquels ils ne mangent autre pain que pain sans leuain, et on tue par chacun iour deux taureaux, un mouton et sept agneaux. Ce sont les Holocaustes, qu'on fait, et à cela on adioulte un cheureau pour les pechez, qui doit seruir de viande ordinaire aux Sacrificateurs. Le sixième iour des pains sans leuain, qui est le septième iour de ce mois, ils commencerent à ioüyr des bleds moissonnez, et auxquels on n'auoit point encore touché , et croyans estre raisonnable de faire recognoissance de ces biens à Dieu , qui est en auteur, ils offrent les premices de l'orge en cette façon: Ils grillent au feu un tas ou une gerbe d'espics, puis apres ils pillent l'orge , et en cette maniere ils offrent sur l'Autel un Gomer en forme de fromentée. Ils en prennent une poignée , et la jettent sur l'Aurel, et le reste est pour les Sacrificateurs, et pour ce, la licée est baillée de moissonner les bleds communs et particuliers. On offre à Dieu en Holocauste au temps des premices un agneau. Apres la feste de Pâques , quarante neuf iours apres, qui sont sept semaines , on celebre une autre feste appellée Pentecoste, que les Hebreux nomment Alartha, et on offre à Dieu un pain fait de farine de froment de deux Gomers ce pain est leue , et on tue deux agneaux , et quand on a offert cela, il est mis deuant les Sacrificateurs pour leur souper, et ils le mangent ce mesme iour, tellement qu'ils n'en referuent rien. Au reste , ils font l'holocauste et offrande brulée de trois veaux , de deux moutons , de quatorze agneaux , et deux boucs offerts pour le peché. Et on ne celebre feste quelle qu'elle soit , qu'il n'y ait holocauste , et qu'on ne se repose de son travail: mais la loy commande d'observer ces deux choses en tout et par tout. Et apres qu'ils ont offert le sacrifice, ils banquettent: et on donne aux despens du comun vingt-quatre Gomers de farine de froment, pour cuire des pains sans leuain. Et on en cuit deux à deux le iour deuant le Sabbat, et quant le Sabbat est venu, on les propose de bon matin sur la table sacrée par deux rangées, et y sont mis fix à fix, vis à vis l'un de l'autre. Et en ceste façon ils demeurent

là avec deux escuelles pleines d'encens iufques à l'autre prochain Sabbath. Lors au lieu de ceux- cy, on en met d'autres frais , et ces premiers font donnez aux Sacrificateurs pour manger. De plus ils brulent l'encens du fainct feu , dont ils ont accoustumé d'vfer aux holocaustes ; et au lieu de cestuy-cy on en met d'autres sur les pains. Et le grand Sacrificateur offre tous les iours du sien par deux fois de la pure farine de ftrempée en huyle, et bien peu cuite: et dorme vn Gomer de ceste farine. Il iette la moitié de ceste farine au feu dès le matin, et l'autre moitié au soir. Mais c'est assez parlé de cecy pour ceste heure: nous expliquerons la raifon de toutes ces choses plus diligemment une autre fois. Au refte, Moyse fepara la lignée de Leui de tout le refte du peuple pour la consacrer au service de Dieu , et offrit vn sacrifice solennel , et appliqua de l'eau de fontaine pour la sanctifier , et leur donna la charge du tabernacle et des vaiffeaux sacrez pour les entretenir en leur entier, leur commandant d'accepter le miniftre facré felon qu'il leur feroit ordonné par les Sacrificateurs; et ils furent des lors estimez facrez et dediez à Dieu. Ayant fait cela, il discerna les animaux qui seroient purs , et dont on pourroit manger , et les autres dont il ne seroit permis d'en vfer: mais de cela nous en parlerons quelque autre fois , quand l'occafion fe prefentera: à fçauoir pour quelle raifon il a permis l'vfage de quelques-vns , et defendu de manger des autres. Quant à l'vfage du fang, c'est vne chose bien certaine , qu'il l'a defendu: pource qu'il pensoit que ce fust l'ame et l'elprit. Il n'a point auffi permis la chair d'une beste qui n'auroit point esté tuée. Il a semblablement ordonné , qu'on ne mangeaft point de la coiffe et gresse d'une brebis , d'un bœuf et d'une cheure. Il voulut que les ladres fullent mis hors de la compagnie des hommes, et ceux à qui la femence decoule. Il defendit femblablement que les femmes qui fe purgent naturellement, ne conuersissent entre les hommes, qui ne deuoient estre eftimées pures , sinon le feptième iour apres. Celuy auffi qui auoit touché à vn corps mort, n'estoit point eftimé net , sinon le feptième iour apres. Et fi quelqu'un demeuroit plus long-temps pollü , il estoit ordonne qu'il sacrificast deux agnelettes , dont l'une estoit par necessite sanctifiée , et la seconde estoit baillee aux Sacrificateur. Et si quelqu'un en dormant fe fust pollü , il estoit eftimé pur , en fe iettant dedans vne eaue froide, comme on a accoustumé quand le maria eu affaire avec la femme legitime. Et quant aux ladres , il les chaffa de la frequentation des hommes à iamais, comme ne differans en rien d'un corps mort. Et si dauanture quelque ladre eult obtenu par prieres enuers Dieu d'estre guery de la ladrerie , et de recouurer la couleur de la fanté en la peau, cestuy-là deuoit par diuerfes oblations et sacrifices recognoiftre et faire hommage à la bonté de Dieu. Mais nous traicterons de cecy vne autre fois. Parquoy nous voyos cōbien est ridicule la fable de ceux qui difent, que Moyse fut contraint de fortir hors d'Egypte à caufe de la ladrerie , et que tout le peuple estoit entaché de cette maladie, quand il le mena en Chanaan , ou bien qu'il n'auoit que des ladres avec luy, quand il mena les Hebreux en ce pays là. Car fi cela n'estoit vne fable et faux bruit, iamais Moyse n'eult fait vne telle loy, pour fe rendre ignominieux. Et quand vn autre eust donné cette loy, on peut bien penfer, que Moyse s'y fût oppofé, veu même qu'il y a plusieurs nations , entre lesquelles les ladres ne laiffent de frequenter, et qui plus est, font en grande eftime, et tant s'en faut qu'ils soient banis d'avec les autres, et que les autres hommes les aient en mepris, qu'ils sont éleuez aux honeurs, ou en guerre, s'il y a quelque voyage à faire, ou en la ville, s'il y a quelque estat vaquant en la Republique, et même ne sont reiettez des Temples ny des offices concernans le service diuin. Or fi Moyse eult esté infecté d'une telle maladie , qui le pouuoit empefcher de donner telles loix à vn peuple, qui luy obeyffoit en tout et par tout , qui luy estoient plus honorables que dommageables? Pourtant on peut cognoiftre ouuertement, qu'on a forgé cecy de nous par malice et par hayne . Car Moyse eftant pur et net de la part, et frequentant entre gens de la nation

semblablement purs, voulut bien faire de telles ordonnances à la gloire de Dieu, pour le regard de ceux qui en feroient attains. Mais ie laiffé la liberté à vn chacun de prendre cecy comme il voudra.

Kurban ve Arınmalarla İlgili Kanunlar.

BÖLÜM V.

Şimdilik sadece arınma ve kurbanlarla ilgili birkaç yasa ve düzenlemeden bahsedeceğim, çünkü böylece adak ve kurban konusuna geldik. İki tür kurban vardır: kişisel kurban ve kamusal kurban. Her ikisi de iki kategoriye ayrılır: ya kurbanın tamamı tek başına tüketilir ve bu nedenle buna yakmalık sunu denir ya da şükran sunmak için sunulur ve bu ikincisi, kurban sunan ve ilahi hizmette bulunanlara bir ziyafet olarak verilir. Ben ilkinden bahsetmek istiyorum. Dua eden biri yakmalık sunu sunmak isterse, bu amaçla bir öküz, bir kuzu ve bir keçi sunar. Kuzu ve keçi yalnızca belirli bir büyüklüktedir; ancak öküz daha büyük bir boyutta olsa bile sunulabilir. Ancak, bu hayvanların hepsi erkek olmalı ve bütün olarak yakılmalıdır. Boğazları kesildikten sonra, kâhinler kanı alıp sunağın her tarafına serperler, iyice yıkadıktan sonra parçalara ayırıp tuzlarlar ve odunları sunağın üzerine koymadan önce ateşi yakarlar. Sonra bu hayvanların ayaklarını ve bağırsaklarını dikkatlice çıkarıp öbür yığınla birlikte atarlar ve kâhinler deriyi alırlar. Yakmalık sunular böyle yapılır. Şükran kurbanı sunulduğunda, aynı türden hayvanlar kesilir; ancak kusursuz ve bir yaşımdan büyük olmalılar. Hem dişi hem de erkek hayvanlar sunulur. Bu hayvanların boğazları kesildikten sonra, kâhinler önce kanlarını sunağa serperler; sonra bellerini, başlığını, peştamalla birlikte bütün yağın, kuzunun kuyruğunu, göğsünü ve sağ budunu sunağın üzerine atarlar. Bu kâhinler içindir. Etin geri kalanıyla iki gün ziyafet çekerler ve kalanı yakarlar. Günahlar için sunulan kurbanlar için de aynı tören uygulanır. Ancak sunacak büyük bir hayvanı olmayanlar bir çift güvercin veya kumru sunarlar. Bu kurbanlardan biri yakmalık sunu olarak, diğeri ise kâhinlerin yemeğidir. Ancak bu konulardan, özellikle Kurbanlar üzerine yazacağımız kitapta daha ayrıntılı olarak bahsedeceğiz. Bu nedenle, bilmeyerek günah işleyen kişi, her ikisi de dişi ve yukarıdakilerle aynı yaşta olan bir kuzu ve bir keçi sunar. Kâhin kanı alır ve önceki gibi tüm sunağa değil, yalnızca sunağın boynuzlarına serper. Böbrekler ve yağın geri kalan kısmı, karaciğerin bir kısmıyla birlikte sunağa getirilir. Kâhinler eti ve deriyi o gün kutsal alanda yemek üzere kendileri alırlar. Çünkü yasa, artanların ertesi güne saklanması yasaklar. Şimdi, bilerek veya bilmeyerek günah işleyen ve bunu kimse bilmeyen biri, yasaya göre bir koyun kurban eder ve kâhinler de koyunun sunulduğu gün eti yerler ve onu mabette yerler. Soy reisleri veya önde gelenleri günah için kurban sunduklarında, sıradan insanların sunduklarını sunarlar. Yalnız şu fark vardır ki, kurbanlar ve kurbanlar için bir boğa ve bir keçi, ikisi de erkek, sunarlar. Aynı şekilde, yasa hem özel hem de kamusal kurbanlar için ince un getirilmesini emreder, yani bir Gomer veya ashron ölçüsünde bir kuzu, iki Gomer büyüklüğünde bir koyun ve üç Gomer büyüklüğünde bir boğa. Bu unu kırık sunakta yağla kutsarlar. Kurban sunanlar bir öküzle yarım hin, bir koyunla hin'in üçte biri ve bir kuzuyla dörtte biri yağ getirirler. Bu, şarap ve zeytinyağını ölçmek için kullanılan eski bir İbrani ölçüsüdür; zeytinyağı iki Attika şilini içerir. Şimdi ise her ikisinden de aynı ölçüyü taşıyıp şarabı sunağın etrafında sunarlardı. Eğer biri kurban sunmadan adak olarak ince un sunarsa, bu unun ilk ürünlerinden bir avuç sunağın üzerine atar ve kâhinler kalanını kendilerine alır, yerler veya pişirirler. Yağa batırırlar veya ondan çörek yaparlar. Ancak kâhinin sunduğu her şey yakılmalıdır. Benzer şekilde, yasa, aynı gün doğmuş bir hayvanın anneye birlikte sunulmasını yasaklar ve aksi takdirde en az sekiz günlük olmayan hiçbir hayvanın kurban edilmesine izin vermez. Dahası, sağlığı iyileştirmek veya başka bir nedenle

sunulan hayvanlarla çöreklerin yendiği başka kurbanlar da vardır ve ertesi güne hiçbir şey ayrılmasına izin verilmez ve kâhinler de paylarını alırlar. Ayrıca kanun, her gün, hem sabah şafak vakti, hem de akşam, cemaatin parasıyla bir yaşında bir kuzunun kesilmesini emrediyor. **Ve her yedinci gün, Şabat denilen günde, iki kişi keserler,** aynı şekilde kurbanlar sunarlar ve normal kurbanların yanı sıra, yeni ayda bir çift öküz, yedi bir yaşında kuzu ve bir koç kurban ederler. Başka bir şey atlanmıyorsa, günah için bir keçi de sunarlar. Masonların Hiperberetheon adını verdikleri yedinci ayda, yukarıda belirtilen şeylere ek olarak, bir boğa, bir koç, yedi kuzu ve günahlar için bir keçi sunarlar. Bu ayın onuncu gününde akşam duasına kadar oruç tutarlar; ve aynı gün günah için bir boğa, iki koyun, yedi kuzu ve bir keçi kurban ederler ve bunun yanı sıra iki keçi daha getirirler. **Birini diri olarak sunarlar ve şehir sınırlarının ötesindeki çöle gönderirler, böylece halkın suçları yüzünden başına gelecek bütün kötülükler keçinin başına gelsin.** Diğer kenar mahallelerde açık bir yere götürülür ve tamamen ateşe atılır, derisi, bütün bağırsakları ve bütün dışkılarıyla birlikte yakılır. Bu keçiyile birlikte, halk tarafından değil, başkâhinin parasıyla sunulan bir boğa da yakarlar. Boğa kesildikten ve kanı ve keçinin kanı da Tapınağa getirildikten sonra; parmağıyla tavana yedi kez, aynı şekilde tabana yedi kez, aynı şekilde Tapınağın içine altın sunağın etrafına yedi kez serper ve ardından girişte bulunan en büyük sunağın etrafındaki kalan kısmı da örter. Bundan sonra, sunağa uzuvları, böbrekleri ve karaciğer lobunu getirirler ve Başkâhin kendi koyununu ekler; bu koyun da yakılmak üzere tamamen Tanrı'ya sunulmalıdır. Kışın başlangıcı olan bu ayın on beşinci gününde, yıl sona ermeye başladığında hissedilen soğuğa dayanmak için her aile çadırlarını kurmaları emredildi. Dahası, vaat edilmiş topraklarda nihayet tutuklandıklarında, Tapınak nedeniyle Metropol veya Başkent olması gereken şehre gitmeleri ve sekiz gün boyunca Tanrı'ya bütün hayvanları yakarak, şükran kurbanları sunarak ve aynı zamanda ellerinde Murtum, Söğüt ve Palmiye dalları taşıyarak kutlama yapmaları emredildi; bu dallara şeftaliler asılmıştı. İlk gün yapılması gereken kurban, yakmalık sunu olan on üç öküzden (birden fazla olması koşuluyla) dilediği kadar kuzu, iki koyun ve günah için sunulmuş bir keçiden oluşur. Sonraki günlerde, keçiyile birlikte benzer sayıda kuzu ve koyun kesilir; ancak her gün on üç öküzün sayısı birer birer azaltılır, ta ki sayı yediye düşene kadar. Sekizinci gün dinlenirler ve bütün işlerini bırakırlar ve dediğimiz gibi, günahlar ve suçlar için bir buzağı, bir koyun, yedi kuzu ve bir keçi keserler. Bunlar, İbranilerin gözlemlediği, atalarımızın da gözlemlediği Çardak törenleridir. Şimdi, atalarımızın Nisan adını verdiği ve yılın başladığı Xanthus ayında, Güneş'in Koç burcunda olduğu on dördüncü ayda, yasa gereği, atalarımızın Mısır'dan ayrılırken yaptıkları kurban ve sunuyu her yıl yenilememiz emredilmiştir. Bu ayda Mısır'ın köleliğinden kurtulmuş olan bu atalarımıza Fısıh denir. Ve biz bu Bayramı gruplar halinde kutluyoruz, kurbanların hiçbirini ve tüm sunuları ertesi güne, yani on beşinci güne ve Mayasız Ekmek Bayramı'nın ilk gününe saklıyoruz. Çünkü bu bayram, Fısıh Bayramı'ndan hemen sonra gelir ve yedi gün sürer. Bu süre boyunca mayasız ekmekten başka bir ekmek yenmez ve her gün iki boğa, bir koyun ve yedi kuzu kesilir. Bunlar yakılan yakmalık sunular olup, bunlara kâhinler için günlük yiyecek olarak kullanılacak günah kurbanı da eklenir. Mayasız ekmeğin ikinci günü, yani bu ayın on altıncı günü, henüz dokunulmamış hasat edilmiş tahılları yemeye başladılar ve bu mallar için yaratıcısı olan Tanrı'ya şükretmenin uygun olduğuna inanarak, arpanın ilk ürünlerini şu şekilde sundular: Ateşte bir yığın veya bir demet baharat kavururlar, sonra arpayı döverler ve bu şekilde sunakta buğday tanesi biçiminde bir Gomer sunarlar. Bir avuç alıp Aurel'e atarlar, geri kalanı kâhinlere verilir. Bunun için, ortak ve özel tahılın hasat edilmesine izin verilir. İlk ürünler zamanında Tanrı'ya yakmalık sunu olarak bir kuzu sunulur. Fısıh bayramından sonra, kırk dokuz gün sonra, yani yedi hafta sonra, İbranilerin Aşera adını verdiği Pentekost adı

verilen başka bir bayram kutlanır. Buğday unundan yapılmış bir somun ekmek Tanrı'ya sunulur. Bu ekmek pişirilir ve iki kuzu kesilir. Bunlar sunulduğunda, kâhinlerin önüne akşam yemeği için konur ve aynı gün yerler, böylece geri vermezler. Ayrıca, günah sunusu olarak üç buzağı, iki koyun, on dört kuzu ve iki keçiden oluşan yakmalık sunu sunarlar. Yakmalık sunu ve işten dinlenme olmadan hiçbir bayram kutlanamaz; yasa, bu iki şeyin her zaman ve her yerde gözetilmesi gerektiğini emreder. Kurbanı sunduktan sonra bayram yaparlar ve kurşunsuz ekmek pişirmek için cemaatin masrafıyla yirmi dört gomer buğday unu verilir. Şabat'tan önceki gün iki somun ekmek pişirilir ve Şabat geldiğinde, sabah erkenden kutsal masaya iki sıra halinde, biri diğerinin üzerine gelecek şekilde yerleştirilirler. Bir sonraki Şabat'a kadar orada iki kâse dolusu tütsüyle kalırlar. Sonra, bunların yerine yeni tütsü konur ve ilk somunlar kâhinlere yemeleri için verilir. Ayrıca, yakmalık sunular için kullandıkları kutsal ateşten tütsüyü de yakarlar; bu tütsünün yerine, ekmeklerin üzerine başka tütsüler konur. Başkâhin, yağa batırılmış ve çok hafif pişirilmiş saf unundan her gün iki kez sunar ve bu undan bir Gomer pişirir. Bu unun yarısını sabah, diğer yarısını akşam ateşe atar. Şimdilik bu konuda yeterince konuşuldu; tüm bunların nedenini başka bir zaman daha ayrıntılı olarak açıklayacağız. Dahası, Musa, Leui <<Levi>> soyunu Tanrı'ya hizmete adanmak için diğer tüm halktan ayırdı ve kutsal bir kurban sundu, onları kutsamak için kaynak suyu kullandı ve çadırın ve kutsal kapların sorumluluğunu onlara verdi; onlara, Rahipler tarafından kendilerine emredileceği gibi kutsal görevi kabul etmelerini emretti; ve o andan itibaren kutsal sayıldılar ve Tanrı'ya adandılar. Bunu yaptıktan sonra, temiz ve yenilebilen hayvanları ve yenilemeyenleri ayırt etti. Fakat fırsat çıktığında bundan, yani neden bazılarının yenmesine izin verip bazılarının yenmesini yasakladığından başka bir zaman bahsedeceğiz. Kan yemeye gelince, bunu yasakladığı kesindir, çünkü kanın can ve ruh olduğuna inanıyordu. Ayrıca kesilmemiş hiçbir hayvanın etine de izin vermedi. Benzer şekilde, bir koyun, öküz veya keçinin başının veya derisinin hiçbir parçasının yenmemesi gerektiğini emretti. Cüzamlıların ve menisini kaybetmiş olanların erkeklerden uzak tutulmasını istedi. Aynı şekilde, doğal olarak temizlenmiş kadınların, yedinci güne kadar temiz sayılmamaları gereken erkeklerle ilişki kurmasını yasakladı. Dahası, bir ölüye dokunan hiç kimse, yedinci güne kadar temiz sayılmıyordu. Ve eğer biri uzun süre kirli kalırsa, biri mutlaka kutsanmış, diğeri de rahibe verilmiş olmak üzere iki kuzu kurban etmesi emredildi. Ve eğer biri uyurken kendini kirletmişse, bir kocanın meşru karısıyla ilişkiye girdiğinde âdet olduğu üzere, kendini soğuk suya daldırarak temiz sayılırdı. Cüzamlılara gelince, onları ölü bir bedenden farksız oldukları için sonsuza dek insanlardan kovdu. Ve eğer tesadüfen bir cüzzamlı, Tanrı'ya dua ederek cüzzamına bir çare bulmuş ve derisinin sağlığına kavuşmuşsa, çeşitli adaklar ve kurbanlar aracılığıyla Tanrı'nın iyiliğini kabul etmeli ve ona hürmet etmeliydi. Ama bunu başka bir zaman tartışacağız. Dolayısıyla, Musa'nın cüzzam yüzünden Mısır'ı terk etmek zorunda kaldığını, Kenan'a götürdüğünde tüm halkın bu hastalığa yakalandığını veya İbranileri o topraklara götürdüğünde yanında sadece cüzzamlıların olduğunu söyleyenlerin masalının ne kadar gülünç olduğunu görüyoruz. Çünkü bu bir masal ve asılsız bir söylenti olmasaydı, Musa kendini küçük düşürmek için asla böyle bir yasa çıkarmazdı. Ve eğer bu yasayı başkası çıkarsaydı, Musa'nın buna karşı çıkacağını düşünmek pekâlâ mümkün olurdu; zira cüzzamlıların sürekli olarak bulunduğu, dahası büyük saygı gördükleri, diğerlerinden kovulmadıkları ve başkalarının onları hor gördüğü, savaşta veya Cumhuriyet'te boş bir devlet varsa şehirde onurlandırıldıkları ve hatta Tapınaklar'dan veya ilahi hizmetle ilgili görevlerden bile dışlanmadıkları birçok millet vardır. Şimdi, eğer Musa böyle bir hastalığa yakalanmış olsaydı, kendisine her konuda itaat eden bir halka, kendisine zarar vermekten ziyade onurlu olan bu tür yasalar vermesini kim engelleyebilirdi? Oysa bunun

bizim tarafımızdan kin ve nefretle uydurulduğu açıkça kabul edilebilir. Zira kendisi de temiz ve pak olan ve kendi milletinden yine temiz insanlarla görüşen Musa, Tanrı'nın şanı için, bunlardan faydalananak olanlar uğruna bu tür emirleri gönüllü olarak koymuştur. Ancak ben, her bireyin bunu istediği gibi yorumlamasını kendi takdirine bırakıyorum.

Au fur plus, il defendit que les femmes accouchées n'entraffent point au Temple , et n'affiftaffent point au feruice diuin iufques au quarantième iour apres, fi c'efloit vn fils, et si c'efloit vne fille, il falloit que la mere attendift deux fois autant de temps. Et quand le temps efloit venu, encore elles nevenoient point au Temple les mains vuides, mais offroient quelques Sacrifices, qui estoient prefentez à Dieu par les Sacrificateurs. Que fi quelqu'un foupçonnoit la femme d'adultere , il offroit vn Gomer de farine d'orge , et en iettoit vne poignée fur l'Autel , et le refte efloit pour la nourriture des Sacrificateurs. Apres cela l'un des Sacrificateurs mettoit la femme à la porte tournée vers le Temple, luy oftant le voile de la tefte, et apres il efcriuoit le nom de Dieu en vn parchemin, et la faifoit iurer avec imprecation, que fi elle auoit rompu la foy de mariage, la cuiffe droite luy fut mife hors de fon lieu, et le ventre luy fut rompu, et auffi qu'elle finift les iours miserablement. Mais fi le mari épris de trop grand amour ,et brulant de ialousie, auoit foupçon de la femme fans caufe, le Sacrificateur prioit pour la femme, qu'elle peult au bout des dix mois enfater vn fils mafle. Apres que le ferment eft fait, le Sacrificateur efface le nom de Dieu, qui efloit efcrit au parchemin, et l'efpraint dedans vne phiole, et ayant amaffé de la pouffiere du paué du Temple, il la iette dedans vn breuage, et donne cela à boire à la femme. Que si la femme eft fauffement accusée , elle deuient groffe , et enfante à bonne heure, et quand le temps en eft venu. Mais fi elle a rompu la foy de mariage , et si elle s'eft pariurée , ayant pris le nom de Dieu fauffement , elle meurt honteufement , ayant la cuiffe dénouée , et le ventre enflé de mauuaife eau. Ce sont les loix et ordonnances que Moyfe donna à fon peuple touchant les oblations, facrifices et purifications. Et voicy quelles ordonnances il fit: Il defendit entierement l'adultere, eftimant que le mari et la femme viuroient en grande felicité, fi la pudicité et la loyauté de mariage efloit bien gardée , et mefme que cecy concernoit le profit et le bien commun, qu'enfans legitimes fullent procréés d'un legitime mariage. De plus il a condamné l'incefte avec la mere, ou la belle-mere , ou la tante , ou la sœur de la mere, ou la fœur, ou la belle-fille, et toutes ces compagnies comme horribles et execrables. Il defendit auffi la compagnie avec la femme qui auroit les fleurs et auffi d'auoir à faire avec les beftes. Il condamna auffi toute amour des malles, et adiuagea à la mort tous ceux qui feroient trouuez coupables de ces crimes. Quant aux Sacrificateurs, il voulut qu'ils fullent chastes deux fois plus que les autres. Car non feulement il les obligea à ces loix comme les autres: mais auffi il ne leur octroya point de fe marier à la premiere femme qu'ils pourroient rencontrer. Car il ne leur efloit pas permis de prendre à femme celle qui eult abandonné son corps , ny vne ferue, ny efclauue, ny hofte liere ou tauerniere, ny vne fême qui eut efté répudiée d'un autre mari pour quelque occafion que ce fust. Et quant au Souuerain Sacrificateur, il ne luy efloit pas permis d'elpoufer mefme vne vefue: ce que toutes fois il laiffa libre aux autres Sacrificateurs, mais octroya feulement que les Souuerains Sacrificateurs elpouaffent vne fille, qui ne fust ny mariée, ny violée, et qu'ils la gardaffent. De plus, il n'efloit pas permis au grand Sacrificateur de s'approcher d'un mort , et toutes fois les autres fe pouuoient bien approcher de leurs peres et meres , de leurs enfans et freres morts. Il efloit commandé à tous Sacrificateurs d'eftre fimples et modestes , et fans fard ny fraude. Si d'auanture il y auoit quelqu'un d'entre les Sacrificateurs , qui ne fût point pur ou entier de son corps, on luy permettoit bien de

prendre la prebende avec les autres, mais il ne luy estoit point permis de monter à l'Autel, ny d'entrer au Temple. Et il n'estoit point requis seulement qu'ils fussent purs et nets, quand il falloit faire le service diuin, mais aussi ils deuoient monstrier vne vie irreprehensible. Pour ceste cause ceux qui sont vestus de l'ornement sacré, le portent bien chastement, purement et sobrement, tant qu'ils sont en l'estat de sacrifice, s'abstenans de boire du vin. Les bestes aussi tuées pour les Sacrifices, doiuent estre entieres de corps, et sans aucune macule. Ce sont icy les loix et ordonnances, que Moyse donna et fit executer, lors qu'il viuoit encore. Et aussi il pourueut à d'autres affaires pour l'aduenir, quand le peuple occuperoit la terre de Chanaan, combien qu'il fut encore au desert. De septans en sept ans il donna relasche aux terres labourables, et ne voulut point que le soc y touchast, et qu'on y plantast aucune chose: comme il auoit ordonné auparauant, que le septième iour le peuple cessast de les œuvres. Tout ce que la terre auroit produit ceste année là de son bon gré, ce la deuoit estre commun, et les estrangers et les habitans naturels du pays en pouuoient recueillir du fruit à leurs familles. Moyse aussi voulut, que le semblable fust obserué apres sept semaines d'ans, le quel nombre fait cinquante; et c'est le iubilé des Hebreux de cinquante en cinquante ans, et lors les debtors sont quittes de toutes obligations, et les serfs sont affranchis, à sauoir ceux qui auoient violé quelque loy, et pour toute punition auoient esté reduits en seruitu de, combien qu'au parauant ils fussent d'une même condition que les autres. Et quant aux possessions et heritages, selonc cette loy, ils retournoient aux premiers Seigneurs en cette façon. Quand le iubilé (qui signifie Liberté) estoit prochain, le vendeur et l'acheteur de la possession s'affembloient, et comptoient le reuenu, et les despens, qui auoient esté faits pour l'entretien, s'ils trouuoient que les fruits fussent plus grands, le vendeur reprenoit son heritage, et si les frais surmontoient, l'acheteur receuoit du vendeur ce qui restoit, et rendoit l'heritage à l'autre. Mais s'il se trouuoit qu'il y eust compensation mutuelle des fruits et des frais, cét heritage retournoit aux anciens Seigneurs. Autant de droit y auoit il pour les maisons qui se vendoiēt dedans les bourgs ou bourgades non fermées: mais c'estoit autre chose des maisons vendues dedans les villes. Car le vendeur pouuoit retourner en sa maison, s'il rendoit l'argent deuant que l'an fust passé, et si l'an se passoit sans restitution de l'argent, l'acheteur estoit confirmé en la possession. Moyse receut ces ordonnances et loix de Dieu au mont de Sina, pour les bailler au peuple, et les redigea par escrit pour les faire obseruer à ceux qui viendroient apres.

Dahası, yeni doğum yapmış kadınların, eğer erkek çocuk doğurmuşlarsa kırkıncı güne kadar Tapınağa girip ayine katılmalarını yasakladı; eğer kız çocuk doğurmuşlarsa anne iki kat daha uzun süre beklemek zorundaydı. Ve zamanı geldiğinde, Tapınağa eli boş gelmiyor, rahipler tarafından Tanrı'ya sunulan bazı kurbanlar sunuyorlardı. Birisi karısının zina yaptığından şüphelenirse, bir avuç arpa ununu sunağa atar, kalanı da rahiplerin yemeği olurdu. Bundan sonra, rahiplerden biri kadını Tapınağa bakan kapıya koyar, başındaki peçeyi kaldırır, sonra bir parşömene Tanrı'nın adını yazar ve ona lanetle yemin ettirirdi: Evlilik yeminini bozarsa, sağ uyluğunun yerinden çıkacağına, karnının yırtılacağına ve hayatının sefil bir şekilde sona ereceğine dair. Fakat koca, aşka yenik düşmüş ve şehvetle yanıp tutuşmuşsa, karısından yersiz kuşku besliyorsa, kâhin on ayın sonunda erkek bir oğul doğurması için kadına dua ederdi. Yemin edildikten sonra kâhin, parşömene yazılmış olan Tanrı adını sildi ve içkiyi bir kaba koydu. Tapınağın döşemesinden toz topladı, bir içeceğe döktü ve kadına içirdi. Kadın yalan yere suçlanmışsa, gebe kalacak ve zamanı geldiğinde erken doğum yapacaktı. Fakat evlilik yeminini bozmuş ve Tanrı adını yalan yere anarak fuhuş yapmışsa, uyluğu çözülmüş ve karnı pis suyla şişmiş olarak utanç içinde ölür. Musa'nın halkına sunular, kurbanlar ve

arınma konusunda verdiği yasalar ve kurallar bunlardır. Ve koyduğu kurallar şunlardır: Zina etmeyi tamamen yasakladı, eğer iffet ve evlilik sadakati iyi korunursa karı koca büyük bir mutluluk içinde yaşayacaklarına inanıyordu ve hatta bunun kâr ve ortak yararlar, meşru bir evlilikten meşru çocukların doğmasıyla ilgili olduğunu düşünüyordu. **Dahası, kişinin annesi, kayınvalidesi, büyükannesi, teyzesi, kız kardeşi veya geliniyle ensesti ve bu tür tüm ilişkileri korkunç ve iğrenç olarak kınadı. Çiçeklerine sahip bir kadınla ve hayvanlarla ilişkiyi de yasakladı.** Ayrıca erkekler arasındaki her türlü aşkı kınadı ve bu suçlardan suçlu bulunan herkesi ölüme mahkûm etti. Rahiplere gelince, onların da herkesten iki kat daha iffetli olmalarını emretti. Çünkü onları da diğerleri gibi bu yasalara uymaya zorlamakla kalmadı, aynı zamanda karşılaştıkları ilk kadınla evlenme hakkını da vermedi. Çünkü, bedenini terk etmiş birini, bir hizmetçiyi, bir köleyi, bir hancıyı veya meyhaneciyi, herhangi bir nedenle başka bir kocasından ayrılmış bir kadını eş olarak almalarına izin verilmiyordu. Başkâhine gelince, dul bir kadınla bile evlenmesine izin verilmiyordu; ancak diğer rahiplerin bunu serbestçe yapmalarına izin veriyor, ancak Başkâhinlerin evli veya tecavûze uğramamış bir kızla evlenmelerine ve onu yanlarında tutmalarına izin veriyordu. Dahası, Başkâhinin ölü birine yaklaşmasına izin verilmiyordu; diğerleri ise ölmüş babalarına, annelerine, çocuklarına ve kardeşlerine yaklaşabiliyorlardı. Tüm rahiplere, gösteriş veya hile yapmadan, sade ve mütevazı olmaları emredilmişti. Rahiplerden herhangi biri bedeni temiz veya sağlam değilse, diğerleriyle birlikte prebendini almasına izin verilmiyordu; ancak sunağa çıkmasına veya tapınağa girmesine izin verilmiyordu. İlahi hizmeti yerine getirirken sadece saf ve temiz olmaları değil, aynı zamanda kusursuz bir hayat sürmeleri de gerekiyordu. Bu nedenle, kutsal giysiler giyenler, kurban sunarken iffetli, saf ve ölçülü bir şekilde yaşar, şarap içmekten uzak dururlar. Kurbanlık için kesilen hayvanlar da kusursuz ve kusursuz olmalıdır. Bunlar, Musa'nın hayattayken koyduğu ve uyguladığı yasalar ve kurallardır. Ayrıca, halk Kenan diyarını işgal ettiğinde, çölde olmalarına rağmen, geleceği için başka şeyler de planlamıştı. Her yedi yılda bir ekilebilir arazilerin dinlenmesine izin veriyor, sabanın veya ekilen hiçbir şeyin onlara değmesini istemiyordu: daha önce buyurduğu gibi, yedinci gün halk işini bırakacaktı. Toprağın o yıl kendi isteğiyle ürettiği her şey ortak olacaktı ve hem yabancılar hem de yerli halk, ürününü diledikleri gibi toplayabilecekti. **Musa ayrıca, yedi haftadan sonra, yani elli yıldan sonra aynı şeyin uygulanmasını da emretti;** Ve bu, her elli yılda bir İbrani yasasıdır ve borçlular tüm yükümlülüklerinden kurtulur ve serfler, yani bir yasayı ihlal eden ve ceza olarak köleliğe indirilenler, diğerleri ile aynı durumda görünseler bile serbest bırakılır. Mülkler ve miraslar ise, bu yasaya göre, bu şekilde orijinal efendilere geri dönerdi. Lubilé (Özgürlük anlamına gelir) yaklaştığında, mülkün satıcısı ve alıcısı buluşur ve bakımı için yapılan gelir ve masrafları hesaplarlardı. Kârın daha fazla olduğunu görürlerse, satıcı mirasını geri alır ve masraflar bunları aşarsa, alıcı satıcıdan kalanı alır ve mirası diğerine iade ederdi. Ancak, kâr ve masrafların karşılıklı olarak tazmin edildiği görülürse, bu miras önceki efendilere geri dönerdi. Aynı haklar, surlarla çevrili olmayan kasaba veya köylerde satılan evler için de geçerliydi, ancak şehirlerde satılan evler için durum farklıydı. Çünkü satıcı, parayı yıl sonundan önce iade ederse evine dönebilirdi ve para iade edilmeden yıl geçerse, alıcının mülkiyeti onaylanmış olurdu. Musa, bu emirleri ve yasaları Tanrı'dan Sina Dağı'nda halka vermek üzere aldı ve herkesin uyması için yazdı.

Des loix et couftumes de la guerre.

CHAPITRE XI.

Après que Moyſe eut ainſi ordonné de la police ciuile , il s'aduſſa auffi de mettre ordre ſur le fait de la guerre , penſant déjà dés lors aux guerres , qui leur deuoient aduenir. Il fit donc faire vn de nombrement de toutes les lignées et familles, excepté de celle de Leui, et en

donna la commiffion aux principaux Chefs, et voulut qu'on rapportaft par deuers luy le nombre de ceux, qui estoient d'âge pour pouuoir porter les armes. Car les Leuites estoient confacrez au seruice diuin, et exempts de toutes autres chofes. Le denombrement fut fait, et on trouua six cens mil hommes propres pour porter les armes depuis l'âge de vingtans iufques à cinquante, et au deffus de ce nombre on en trouua encore trois mille six cens cinquante hômes. Et au lieu de Leui, il adioufta pour vn Chef des lignées, Manassé, fils de Ioseph, et Ephraim, au lieu de son pere Ioseph. Car Iacob auoit obtenu de Ioseph qu'il luy donnaft les deux fils pour les adopter, comme i'ay dit cy-deffus. Apres donc que le Tabernacle fut acheué de point en point, ils le poferent au milieu du camp. Trois lignées tendoient contre trois autres lignées par chacun cofté, et il y auoit de grandes places et chemins entre deux. Ils difpoferent auffi vn marché pour vendre toutes sortes de denrées, et les marchandifes ordonnées chacune en fon lieu. Auffi il y auoit de toutes sortes d'ouuriers et artifans de tous mestiers, et boutiques de toutes parts, en sorte qu'il sembloit que ce fût vne grande ville pour aller et venir d'un lieu à autre. Les Sacrificateurs tenoient les places plus prochaines du Tabernacle, et apres eux les Leuites.

Savaş Kanunları ve Gelenekleri.

BÖLÜM XI.

Musa, iç düzeni bu şekilde sağladıktan sonra, yaklaşan savaşları düşünerek savaş işlerini örgütlemeye koyuldu. Bu nedenle, kendi ailesi hariç tüm soy ve ailelerin nüfus sayımının yapılmasını emretti ve bu görevi önde gelen liderlere emanet etti. Ayrıca, Levililer ilahi hizmete adanmış ve diğer tüm görevlerden muaf oldukları için, silah taşıma yaşına gelenlerin sayısının kendisine bildirilmesini istedi. Nüfus sayımı yapıldı ve yirmi ile elli yaş arasında silah taşımaya uygun 600.000 erkek bulundu; bu sayının üzerinde de 3.650 kişi daha bulundu. Musa, onun yerine, Yusuf oğlu Manaşşe'yi boyların lideri, babası Yusuf'un yerine de Efrayim'i atadı. Zira Yakup, yukarıda da belirttiğim gibi, Yusuf'tan evlat edinme armağanı olan iki oğlunu almıştı. Mişkan, adım adım tamamlandıktan sonra, ordugâhın ortasına kuruldu. Her iki tarafta üçer klan karşı karşıyaydı ve aralarında geniş meydanlar ve yollar vardı. Ayrıca, her biri kendi yerinde olmak üzere her türlü malı satmak için bir pazar kurmuşlardı. Ayrıca her meslekten her türden işçi ve zanaatkâr, her tarafta da dükkânlar vardı; böylece insanlar bir yerden diğerine gidip gelirken, şehir büyük bir şehir gibi görünüyordu. Kâhinler, Mişkan'a en yakın yerleri, onların ardından da hizmetkârları tutuyordu.

Les Leuites estoient de nombrez à part, et leur nombre montoit à vingt trois mille huit cens octare. Et il n'y auoit que les maffes qui y fullent compris, et encore c'estoient feulement ceux, qui passoient trente ans. Et tandis que la nuée demouroit sur le Tabernacle, autant de temps le camp s'arreftoit en vn mefme lieu, come si Dieu eût esté là prefent: mais toutes les fois qu'elle fe bougeoit, les Israélites auffi partoient et délogoient du lieu où il seftoient. Il trouua vne façon de trompette faite d'argét, telle que ie vous diray. C'estoit vn tuyau vn peu plus gros qu'une fleute, ayant presque vne coudée de longueur, et n'estoit pas plus large, qu'il estoit befoin pour l'emboucheure, autant qu'il suffisoit pour fouffler, et sur le bout elle estoit faite comme vne petite campane, comme est le bout d'une trompette. Les Hebreux appellent cette forte de trompette, Asosra. Il en fit deux de cette façon, l'une seruoit pour appeller le peuple à l'affemblée, l'autre pour faire affembler les Gouverneurs et principaux Capitaines pour confulter des affaires publiques, et quand on les sonoit toutes deux enfemble, c'estoit pour faire affembler tout le monde engeneral. Et toutes fois et quantes que le Tabernacle estoit remué de fon lieu, voicy quel ordre on tenoit. Quand on donnoit le premier signe par le

Ion de la trompette, il falloit , que ceux qui auoient tendu du costé que le camp regardoit vers l'Orient, le leuassent, et le second Ion de la trompette deuoit faire leuer ceux, qui auoient leurs pauillons tendus vers Occident sur le derriere du Tabernacle: et quand cela estoit fait, le Tabernacle estoit destendu et porté au milieu de six lignées, qui alloient deuant, et des autres six qui fuiuoient apres. Les Leuites marchaient à l'entour du Tabernacle. Au troisiéme Ion, ceux qui estoient du costé de Midi, le bougeoient: au quatriéme, ceux qui étoient du costé de Septentrion. Ils se seruoient aussi de ces trompettes pour les offices diuins, où on a accoustumé d'apporter ce qui est necessaire pour Sacrifier , tant les iours de Sabbat, que les autres iours. Lors aussi fut celebré le premier Pâque, avec Sacrifices et oblations solennelles , depuis le temps qu'ils auoient esté remis en liberté, et estoient échappés de la tyrannie des Egyptiens.

Levililer ayrı ayrı sayıldı ve sayıları yirmi üç bin sekiz yüz seksen sekizde birdi. Ve sadece erkekler dahil edildi ve o zaman bile, sadece otuz yaşın üstünde olanlar. Ve bulut Çadırın üzerinde kaldığı sürece, ordugah aynı yerde aynı süre kaldı, sanki Tanrı orada mevcutmuş gibi: ama her hareket ettiğinde, İsraililer de bulundukları yerden ayrılıp gidiyorlardı. Size anlatacağım gibi gümüşten yapılmış bir tür trompet buldu. Bir flütten biraz daha büyük, neredeyse bir arşın uzunluğunda ve ağızlığı için gerekenden daha geniş değildi, sadece üflemek için yeterliydi ve ucu bir trompetin ucu gibi küçük bir çan şeklindeydi. İbraniler bu gürültülü trompete Aşora derler. Bunlardan ikisini bu şekilde yaptı; biri halkı toplantıya çağırmak için, diğeri valileri ve başkomutanları kamu işleri hakkında danışmak üzere toplamak için ve ikisi birlikte çalındığında, genel olarak herkesi çağırmak için. Ve Çadır yerinden her hareket ettirildiğinde, şu emir izlendi. Borunun sesiyle ilk işaret verildiğinde, cübbelerini doğuya bakan tarafta sermiş olanlar ayağa kalkmak zorundaydı ve borunun ikinci sesiyle, cübbelerini Çadırın arkasında batıya doğru sermiş olanlar ayağa kalkmak zorundaydı. Ve bu yapıldığında, Çadır açıldı ve önde giden altı sıra ve arkada takip eden diğer altı sıra halinde taşındı. Birlikler Çadırın etrafında yürüdü. Üçüncü düdükte, güney tarafındakiler hareket etti; dördüncüsünde, kuzey tarafındakiler hareket etti. Bu trompetleri, hem Şabat günlerinde hem de diğer günlerde kurban için gerekli olan şeyleri getirme geleneği olan ilahi ayinlerde de kullanırlardı. Ayrıca, Mısırlıların zulmünden kurtulup özgür bırakıldıkları zamandan beri, ilk Fısıh Bayramı da ciddi kurbanlar ve adaklar sunularak kutlanırdı.

De la sedition émeuë contre Moyse à cause de la famine, et de la punition des seditieux.
CHAP. XII.

Bien tost apres l'armee délogea de la montagne de Sina, et apres qu'ils eurent fait quelque séjour, dont nous parlerons cy- apres, ils vinrent camper en vn lieu qu'on nomme Iferemoth, où derechef le peuple fut agité de feditions, et rejettoient sur Moyse la faute de leur pelerinage si fâcheux, difans qu'à la persuafion ils auoient laiffé vne region fort fertile, et que maintenant non seulement ils ne jouïssent point de la fertilité , mais aussi qu'au lieu de recouurer vne felicité qu'il leur auoit promis, ils ne faisoient qu'errer çà et là avec miseres extremes, ayas faute d'eau : et si par quelque auanture la manne leur venoit à faillir, il ne se pouuoit faire qu'ils ne mourussent de faim. Ils adioustoient avec cela plusieurs reproches et opprobres, et telles injures voloient de tous costez contre ce bon personnage qui leur auoit fait tant de plaisirs, et à qui ils estoient grandement obligez. Quel qu'vn lors se leua d'entre le peuple, qui remonstra les bien faits passez qu'ils auoient receus de leur Gouverneur, et exhortoit les autres à concevoir vne bonne esperance; et mesme que lors ils ne perdroient

leur peine à demander le secours de Dieu. Mais le peuple s'émeut en core de plus en plus par ces paroles , en murmurant contre le fainct Prophere. Moyse les voyant ainfi defesperez, les exhorta mettant bas toute peur, de se porter paifiblement , leur promettant que combien qu'à grand tort ils l'euffent injurié, toutesfois il les fourniroit de chair en grande abondance , non seulement pour vn iour, mais pour plusieurs. Et comme ils ne vouloient adjoufter foy à ses paroles , vn de la troupe luy demanda, comment se feroit cela, qu'il peult pouruoir à vne si grande multitude de gens? et il respondit: Combien que vous parliez mal de Dieu et de moy: si est-ce toutes fois que nous ne laifferós pour cela d'auoir tousiours foin de trauailler pour vous, et vous l'experimenterez bien tost. A peine eut-il dit le mot, que tout le camp fut remply de cailles , et on les amaffoit à grandes troupes. Toutes fois Dieu punist bien tost apres les paroles outrageuses et arrogantes des Hebreux , car pour cela il y en eut plusieurs qui moururent. Ce lieu-là retient encore aujourd'huy le nom de cette auanture, le quel on appelle Cabrothaba, comme si on difoit , Les tesmoignages et monumens de concupiscence.

Kıtlık yüzünden Musa'ya karşı çıkarılan fitne ve fitnecilerin cezalandırılması hakkında.
BÖLÜM XII.

Ordu Sina Dağı'ndan ayrıldıktan kısa bir süre sonra, daha sonra tartışacağımız bir süre kaldıktan sonra, İseremot adlı bir yerde kamp kurdular. Burada halk bir kez daha fitneyle kışkırtıldı ve sıkıntılı hac yolculukları için Musa'yı suçladılar. Musa'nın ikna etmesiyle çok verimli bir bölgeyi terk ettiklerini ve şimdi yalnızca bu bölgenin verimliliğinin tadını çıkarmadıklarını, aynı zamanda kendilerine vaat ettiği mutluluğu yeniden kazanmak yerine, susuzluktan dolayı aşırı sefalet içinde oradan oraya dolaşmaktan başka bir şey yapmadıklarını ve eğer bir şekilde manna onlara gelirse açlıktan ölmelerinin kaçınılmaz olduğunu söylediler. Buna birçok sitem ve sitem eklediler ve kendilerine bu kadar zevk veren ve çok şey borçlu oldukları bu iyi insana her taraftan hakaretler yağdırdılar. Sonra halk arasından biri kalktı ve onlara valilerinden aldıkları geçmiş iyi işleri hatırlattı ve diğerlerini iyi umutlu olmaları konusunda teşvik etti; Hatta Allah'tan yardım dilemek için çabalarını boşa harcamayacaklarını bile söylediler. Fakat halk bu sözler üzerine giderek daha fazla öfkeleni ve kutsal Peygamber'e karşı homurdanmaya başladı. Onları böylesine çaresiz görünce, Musa tüm korkularını bir kenara bırakarak barışçıl kalmaları için onları teşvik etti ve kendisine ne kadar haksız yere hakaret etmiş olurlarsa olsunlar, onlara yalnızca bir günlük değil, birçok günlük bol miktarda yiyecek sağlayacağına söz verdi. Sözlerine inanmayı reddettikleri için, gruptan biri ona bu kadar kalabalık bir topluluğun geçimini nasıl sağlayabildiğini sordu. Musa da şöyle cevap verdi: "Tanrı ve benim hakkımda ne kadar kötü konuşursanız konuşun, sizin için çalışmaktan vazgeçmeyeceğiz ve siz de bunu yakında yaşayacaksınız." Bu sözü söyler söylemez tüm ordugâh bildircinlerle doldu ve kalabalık bir şekilde toplandılar. Ancak Tanrı, İbranilerin çirkin ve kibirli sözlerini çok geçmeden cezalandırdı, çünkü birçoğu öldü. O yer bugün hala o kadim yerin adını taşıyor ve sanki "Şehvetin Tanıklıkları ve Anıtları" anlamına gelen Cabrothaba olarak adlandırılıyor.

Des espies, qui ayans visité la region de Chanaan , étonnerent les Hebreux à leur retour.
CHAPITRE XIII.

Après donc que Moyse les eut retirez de la, et les eut amenez en vn lieu assez peu commode pour l'habitation humaine, situé affez pres des frontieres des Chananeens , qu'on appelle Pharan, il fit affemblem le peuple, et se tenant debout au milieu d'eux, leur dist : Dieu a ordonné de vous donner deux biens , la liberté et la jouissance d'une terre fertile; quant à la liberté, vous l'auez defia par la grande liberalité ; de l'autre , vous la deuez auffi auoir bien

toft, car nous fommes fur les limites et frontieres des Chananeens ; et tant s'en faudra qu'il y ait aucune ville, ou quelque Roy, qui nous puiſſe empescher d'entrer en poſſeſſion de la terre, que quad le peuple de toute la contrée et region ſeroit affeſſé en vn, il ne le pourroit faire. Pour cette raiſon preparons -nous à nous porter vaillamment en cette affaire ; car ils ne nous quitteront point leur païs , ſans nous liurer la bataille: a mais apres de grands combats et assauts vous la leur oſterez. Auant toutes choses il nous faut enuoyer des épies pour conſiderer la fertilité du païs , et la force et puiſſance des habitans. Quant à nous, il nous faut ſur tout chercher la concorde et la paix , et rendre à noſtre Dieu, qui eſt ſur tous noſtre adjuteur et protecteur, tel hommage et obeiſſance que nous luy deuons Apres qu'il eut ainſi parlé, le peuple approuua ſon conſeil, et douze des plus notables furent choiſis pour épies, vn de chaque lignée, qui commençans du coſté tirant vers l'Egypte , conſidererent bien diligemment toute la terre de Chanaan, et firent tant qu'ils vinrent iuſques à la ville d'Amath, et au mont Liban, et apres auoir bien contemplé la nature tant des habitans que de la terre par l'eſpace de quarante iours entiers, ils s'en retournerent vers leurs gens, et par la bôté des fruits qu'ils auoient apportez pour monſtre de la fertilité du pays, qu'ils declaroient, faiſoient drefſer les oreilles au peuple, et leur bailloient courage d'entreprendre la guerre. D'autre part , ils en eſtimoient le peuple , remonſtrans la grande difficulté qu'il y auoit à conquerir ce pays, qu'il faudroit paſſer de groſſes riuieres et profondes, qu'il faudroit monter par des lieux hauts et difficiles, et outre cela il y auoit des villes fortes et bien munies de ramparts et des murailles. Ils diſoient de plus, qu'ils auoient trouue vne nation de Geans en Hebron. Et ces épies ayant rencontré les choſes beaucoup plus grandes et difficiles en Chanaan, qu'ils n'auoient fait encore depuis qu'ils eſtoient ſortis d'Egypte, ils furent remplis de frayeur, et étonnerent tout le reſte du peuple, qui ſelon le recit des épies penſant qu'il ſeroit impoſſible de conquerir et gagner vn tel pays, rompir l'affeſſée, et chacun s'en retourna en ſa maiſon, et tous avec leurs enfans et femmes ſe la mentoient, diſans par reproche, que Dieu leur faiſoit beau coup de promeſſes, mais que ce n'eſtoient que paroles, et n'accompliſſoit rien de ce qu'il auoit promis. Ils accuſoient derechef Moyſe, et crioient contre luy et contre Aaron ſon frere, leur ſouuerain Sacrificateur, et paſſerent en cette façon toute la nuit ſans ſe repoſer , iniurians de paroles outrageuſes les deux freres. Le matin ils ſe rallenſerent avec intention de lapider Moyſe et Aaron ſon frere, et de retourneren Egypte , d'où ils eſtoient partis. Or deux des épies, qui auoient eſté enuoyez, loſué fils de Naué, de la lignée d'Ephraïm, et Chaleb de la famille et tribu de Iuda, craignans que ce peuple, qui eſtoit hors du ſens, n'executast ce qu'il auoit entrepris, ſe ietterent au milieu de la troupe, et reprimerent le tumulte et le bruit, qui eſtoit émeu, les ſupplians tous qu'ils euſſent bonne eſperance , et ſe gardaſſent d'accuſer Dieu de menſonge et fauſſeté, adioutans pluſtoſt vne vaine foy a ceux qui par faux rapports auoient étonné vn peuple leger et trop facile à croire, parlans autrement des affaires, qu'il n'en eſtoit. Pluſtoſt les deuoient-ils ſuiure, eux, qui eſtoient contens de ſe mettre les premiers en chemin pour conduire et guider les autres à la conquête d'un pays ſi fertile. Car il n'y auoit y profondeur de riuieres, ny hauteur de montagnes, qui peuſſent donner empêcheſement à des gens preſts et diſpoſez à combattre vaillamment: veu meſme, que Dieu eſtoit leur conducteur et guide, et qu'ils ne combattoient que ſous ſon enſeigne, ou pluſtoſt que Dieu cōbattoit pour eux. Et diſoient au peuple: Mettez bas toute crainte, et marchez alaigrement contre vos ennemis, n'ayans ſoupçon de rien et vous appuyans ſur la guide, conduite et vertu de Dieu, et ſuiuez nous hardiment par tout où nous vous menerons. Ils s'efforçoient ainſi d'appaiſer la fureur du peuple par telles paroles. Cependant Moyſe et ſon frere Aaron ſe proſterians en terre, prioient Dieu de grand zele, non point pour leur ſalut particulier, mais afin que ce peuple, qui eſtoit hors d'entendement, fuſt

remis en fon bon fens, qui estoit troublé de tant de necessités et prefentes et prochaines. Et tout soudain le leua la nuée sur le tabernacle, qui signifioit que Dieu estoit la present.

Kenan bölgesini ziyaret eden İbranilerin döndüklerinde hayrete düşürdükleri yerler. BÖLÜM XIII.

Musa onları oradan çıkarıp, insan yerleşimi için pek elverişli olmayan, Kenanlıların sınırına oldukça yakın bir yere, Pharan <<Faran>> denilen yere getirdikten sonra, halkı topladı ve ortalarında durup onlara şöyle dedi: Tanrı size iki nimet vermeyi buyurdu: özgürlük ve verimli bir toprağın tadını çıkarma; özgürlüğe gelince, O'nun büyük cömertliği sayesinde ona şimdiden sahip olacaksınız; öbürüne gelince, ona da çok yakında sahip olacaksınız, çünkü biz Kenanlıların sınırlarında ve hudutlarındayız; ve bizi ülkeyi ele geçirmekten alıkoyabilecek hiçbir kent veya kral olmayacak; öyle ki, bütün ülke ve yöre halkı bir yerde toplansa bile, bunu yapamazlar. Bu nedenle, bu işte yiğitçe ilerlemeye hazırlanalım; çünkü bize savaş açmadan ülkelerini terk etmeyecekler; ama büyük savaşlar ve saldırılardan sonra onu onlardan alacaksınız. Her şeyden önce, ülkenin verimliliğini ve sakinlerinin gücünü ve kudretini incelemek için keşif kolları göndermeliyiz. Bize gelince, her şeyden önce uyum ve barış aramalı ve her şeyden önce yardımcımız ve koruyucumuz olan Tanrımıza, O'na borçlu olduğumuz saygı ve itaati göstermeliyiz. O bunları söyledikten sonra, halk onun tavsiyesini onayladı ve en önemlilerinden on ikisi, her soydan birer tane olmak üzere keşif kolu olarak seçildi. Bunlar, Mısır'a doğru giden taraftan başlayarak, Kenan topraklarının tamamını titizlikle araştırdılar ve Amat şehrine ve Lübnan Dağı'na kadar gittiler. Hem halkın hem de toprağın yapısını tam kırk gün boyunca dikkatlice gözlemledikten sonra, halklarına döndüler ve toprağın verimliliğinin kanıtı olarak getirdikleri meyvelerin bolluğuyla, bunu ilan ettiler. Halkı dikkatle dinlediler ve onları savaşa girişmeye teşvik ettiler. Dahası, halka saygı duyuyor, ülkeyi fethetmenin büyük zorluğuna, geniş ve derin nehirleri geçmenin, yüksek ve engebeli arazilerden tırmanmanın gerekeceğine ve ayrıca surlar ve surlarla donatılmış güçlü şehirlerin varlığına dikkat çekiyorlardı. Ayrıca Hebron'da devlerden oluşan bir ulus bulduklarını da söylediler. Mısır'dan çıktıklarından beri Kenan'da karşılaştıkları çok daha büyük ve zorlu durumlarla karşılaşan bu casuslar, korkuya kapıldılar ve diğer tüm halkı şaşırttılar. Casusların anlattığına göre, böyle bir ülkeyi fethetmenin ve ele geçirmenin imkânsız olduğunu düşünen halk, topluluğu dağıttı ve her biri evine döndü. Çocukları ve eşleriyle birlikte birbirlerine yalan söylediler. **Tanrı'nın kendilerine birçok vaatte bulunduğunu, ancak bunların sadece sözden ibaret olduğunu ve vaat ettiği hiçbir şeyin gerçekleşmediğini kınayarak söylediler.** Musa'yı tekrar suçladılar, ona ve başkâhinleri kardeşi Harun'a bağırdılar ve bütün geceyi bu şekilde, iki kardeşe çirkin sözlerle hakaret ederek, hiç dinlenmeden geçirdiler. Sabahleyin, Musa ile kardeşi Harun'u taşıyıp, ayrıldıkları Mısır'a dönmek niyetiyle tekrar toplandılar. Gönderilen casuslardan ikisi, Efrayim soyundan Nauh oğlu Lusu ile İuda ailesinden ve kabilesinden Chaleb, akıllarını kaçırmış bu halkın, giriştikleri işi yapmayacaklarından korkarak, ordunun ortasına atılıp, çıkan kargaşa ve gürültüyü bastırdılar. Herkesten umutlu olmalarını, Tanrı'yı yalan ve hile ile suçlamaktan kaçınmalarını, bunun yerine, kararsız ve inanması kolay, kendilerinden farklı konuşan bir halkı yalan haberlerle şaşırtanlara boşuna inanmalarını istediler. Aksine, böylesine verimli bir toprağın fethinde diğerlerine önderlik etmek ve rehberlik etmek için yola ilk çıkanlar olmaktan memnun olanları takip etmeliydiler. Çünkü ne nehirlerin derinliği, ne de dağların yüksekliği, yiğitçe savaşmaya hazır ve istekli insanları engelleyemezdi. Zira Tanrı onların önderi ve rehberiydi ve yalnızca O'nun sancağı altında, daha doğrusu Tanrı onlar için savaşıyordu. Ve halka dediler ki: Bütün korkuları bir kenara bırakın ve düşmanlarınıza karşı sevinçle yürüyün,

hiçbir şeyden kuşkulandırmadan ve Tanrı'nın rehberliğine, davranışına ve erdemine güvenerek. Sizi nereye götürürsek götürelim, bizi cesaretle takip edin. Halkın öfkesini bu sözlerle yatıştırmaya çalıştılar. Bu arada Musa ve kardeşi Harun yere kapanıp Tanrı'ya hararetle dua ettiler. Kendi kurtuluşları için değil, cehaletten çılgına dönmüş bu halkın, hem mevcut hem de yaklaşan bu kadar çok zorunluluk karşısında sıkıntıya düşüp akıllarını başlarına toplamaları için dua ediyorlardı. **Ve aniden çadırın üzerine bulut kalktı ve Tanrı'nın orada olduğunu gösterdi.**

Or Moyse s'encourageant par cette vision , le ietta hardiment au milieu du peuple, et leur denonça que Dieu offensé d'une telle iniure, les puniroit , nonobstant ce ne feroit point felon qu'ils auoient merité par leurs offenses enormes, mais comme vn pere auoit accoustumé de chastier les enfans , pour les apprendre à bien faire. Car apres qu'il fut entré au tabernacle , et qu'il eut prié Dieu affectueusement avec larmes, que son bon plaisir fust de ne vouloir exterminer ce peuple, Dieu luy remonstra combien de faueurs ils auoient receus de luy, et nonobstant s'estoient tousiours monstrez ingrats ; et maintenant estans feduits par la lascheté de ceux , qui auoient esté enuoyez pour épier la terre de Chanaan , et les habitans, pensoient qu'il y eût plus de verité en leurs paroles , qu'en ses promesses. Parquoy il auoit deliberé , non point de destruire entierement toute leur race , qu'il auoit preferée à tout le reste du monde; toutesfois qu'il ne leur donneroit point la terre de Chanaan , et ne leur octroieroit la felicité: mais seroient errans par les deserts l'espace de quarante ans, sans maisons ny villes , pour la punition de leur peché, qu'il donneroit pourtant cette terre à leurs enfans, et les constitueroit Seigneurs des biens, dont leurs peres s'estoient rendus indignes par leur intemperance. Le peuple, apres auoir ouy ce que Moyse leur disoit par l'ordonnance de Dieu, fut fort étonné et abattu de tristesse , et le supplioit, qu'il les voulust reconcilier à Dieu , et que pardonnant leur peché, il leur liurast des villes pour habiter. Mais Moyse respondit , que Dieu n'écouteroit point ces prieres ; qu'il n'auoit point esté prouoqué à telle indignation par une legereté humaine, mais auoit proferé cette sentence contre eux iustement et en toute equité. Cecy n'est point difficile à croire, qu'un tel personnage que Moyse , ait seul appaisé une multitude presque infinie : veu que Dieu qui l'affliktoit , luy rendoit ce peuple vaincu de raison et parole, qui auoit desia souuent expérimenté à son grand dommage , combien il luy estoit expedient de ne contre dire point à la volonté de Dieu. Et sans cela aussi ce personnage est digne de grande admiration , tantà cause de la vertu singuliere, que pour l'autorité et reputation d'estre creu, qu'il a obtenué non seulement enuers ceux qui estoient de son temps , mais aussi enuers la posterité : n'y ayant aujourd'huy homme entre tous les Hebreux , qui ne l'ait en reuerence, comme s'il estoit present, et prest de punir ceux qui auroient commis quelque faute outre son commandement, et qui n'obeyssent aux ordonnances qu'il a faites , encore qu'il se peult cacher. Il y a plusieurs tesmoignages de son autorité plus que humaine, et entre les autres cestuy-cy n'est point des moindres , que quelques uns de ceux qui habitent les regions situées outre le fleuve Euphrates , ayans cheminé l'espace de quatre mois avec grands frais et dangers pour visiter nostre Temple , et offert sacrifice à Dieu , ne peurent obtenir d'estre admis à la participation de quelque portion de la beste offerte , d'autant qu'il y auoit quelque cause pour laquelle nostre loy empeschoit que cela ne se fist. Les uns n'eurent point permission d'entrer au Temple , aux autres ne fut point permis de sacrifier, les autres laisserent le sacrifice au milieu. Et ainsi s'en retournerent sans rien faire, aymans mieux obeyr aux loix de Moyse, qu'à leur intention: et cependant personne ne les reprenoit, que leur propre conscience. Ainsi l'opinion qu'on auoit conceuë de ce personnage là, et que sa loy estoit de Dieu , faisoit qu'on l'estimoit plus qu'homme. Je diray encore cecy: Un peu au

parauant que la guerre des luifs commençait, du temps que Claudius estoit Empereur Romain , et qu'Ifmaël estoit nostre grâdsacrificateur, lors que tout le pays de Iudée estoit opprimé d'une terrible famine, tellement que la mesure d'un Gomer se vendoit quatre drachmes, on apporta à la fêle des pains sans leuain septante Cores, qui font trente et un medimns Siciliens, et quarante un Attiques: tant y a qu'il n'y eut pas un feul de tous les Sacrificateurs, qui oût prendre de là une feule miette pour en manger, quelque famine et necessité qu'il y eût. Car ils craignoient la fureur de Dieu, et portoient reuerence à la loy, Dieu ayant accoustumé de punir grieuement mefmes les pechez occultes. Parquoy il ne faut point qu'aucun s'étonne des choses qui ont esté faites en ce temps là, veu que les efcrits qu'il a laissez à ceux qui font venus apres luy, ont une telle vertu et autorité, que nos ennemis mefmes confessent, que c'est Dieu, qui a ordonné une telle façon de viure par Moyse, et par la vertu, qui estoit en luy. Mais chacun iouyra de son opinion comme il voudra.

Musa, bu görüntüden cesaret alarak, cesaretle halkın arasına çıktı ve böyle bir adaletsizlikten gücenen Tanrı'nın, onları cezalandıracağını, ancak bunun büyük suçlarının hak ettiği cezaya göre olmayacağını, bir babanın çocuklarını cezalandırmaya ve onlara iyilik yapmayı öğretmeye alışkın olduğu gibi cezalandıracağını bildirdi. Çünkü çadıra girdikten ve gözyaşlarıyla Tanrı'ya sevgiyle dua ettikten sonra, Tanrı, bu halkı yok etmekten hoşnut olmaması için dua etti. Tanrı, her zaman nankörlük etmelerine rağmen, O'ndan ne kadar çok hata aldıklarını ona gösterdi. Şimdi ise, Kenan diyarını ve halkını gözetlemek için gönderilenlerin korkaklığına kanarak, onların sözlerinde kendi vaatlerinden daha fazla doğruluk olduğunu düşündü. Bu nedenle, dünyanın geri kalanına tercih ettiği tüm ırklarını yok etmemeye karar verdi. Ancak onlara Kenan diyarını vermeyecek, onlara mutluluğunu da vermeyecekti. Bunun yerine, günahlarının cezası olarak kırk yıl boyunca evsiz ve şehirsiz çöllerde dolaşacaklardı. Oysa bu toprakları çocuklarına verecek ve onları, atalarının ölçüsüzlükleri yüzünden kendilerini layık görmedikleri malların efendileri yapacaktı. Halk, Musa'nın Tanrı'nın buyruğuyla kendilerine söylediklerini duyunca büyük bir şaşkınlığa ve üzüntüye kapıldı ve ondan kendilerini Tanrı'yla barıştırmasını ve günahlarını bağışlayarak kendilerine yerleşecekleri şehirler vermesini dilediler. Ancak Musa, Tanrı'nın bu dualara kulak vermeyeceğini, insani bir saçmalıkla böyle bir öfkeye kapılmadığını, bu hükmü onlara karşı haklı ve tam bir adaletle verdiğini söyledi. Musa gibi birinin tek başına neredeyse sonsuz bir kalabalığı yatıştırabileceğine inanmak zor değil: Ona yardım eden Tanrı'nın, akıl ve sözle yenilmiş bu halkı, Tanrı'nın iradesine karşı gelmemenin kendileri için ne kadar uygun olduğunu defalarca, büyük zararlarına, deneyimlemiş bir halde, ona geri döndürdüğü düşünülüyordu. Ve buna rağmen, bu kişi hem eşsiz erdemi hem de yalnızca kendi zamanındakiler arasında değil, aynı zamanda gelecek nesiller arasında da elde ettiği inanılabilirlik otoritesi ve itibarı nedeniyle büyük bir hayranlığa layıktır: Bugün tüm İbraniler arasında, sanki oradaymış ve emrinin ötesinde bir suç işleyenleri ve koyduğu kurallara, saklanabilse bile uymayanları cezalandırmaya hazırmış gibi ona saygı duymayan tek bir kişi yoktur. O'nun insanüstü otoritesine dair birçok tanıklık vardır ve bunların arasında en önemsizi şu değildir: Fırat Nehri'nin ötesindeki bölgelerde yaşayanlardan bazıları, Tapınağımızı ziyaret etmek ve Tanrı'ya kurban sunmak için dört ay boyunca büyük masraf ve tehlikeyle yolculuk etmiş olmalarına rağmen, sunulan hayvanın herhangi bir kısmından pay almak için izin alamamışlardır; çünkü yasamızın bunu engellemesinin bir nedeni vardı. Bazılarının Tapınağa girmesine izin verilmedi, bazılarının kurban sunmasına izin verilmedi ve bazıları da kurbanı yarıda bıraktı. Ve böylece hiçbir şey yapmadan geri döndüler, kendi niyetlerinden çok Musa'nın yasalarına uymayı tercih ettiler; ve yine de onları kendi

vicdanlarından başka kimse uyarmadı. Böylece, bu kişi hakkında oluşan ve yasasının Tanrı'dan geldiğine dair kanaat, onları onu sıradan bir insandan daha üstün görmeye yöneltti. Tekrar söyleyeceğim: Deniz savaşları başlamadan kısa bir süre önce, Claudius Roma İmparatoru ve İsmail başkâhinimiz iken, Yahudiye'nin bütün ülkesi korkunç bir kıtlıkla boğuşurken, bir Gomer ölçeği dört drahmiye satılırken, şölene leuainsiz yetmiş Korint ekmeği getirdiler; bunlar otuz bir Sicilya medit ve kırk bir Attika'dır: öyle ki, ne kadar kıtlık ve yokluk olursa olsun, bütün Kâhinlerden biri oradan tek bir kırıntı almaya cesaret edemedi. Çünkü Tanrı'nın gazabından korkuyor ve yasaya saygı duyuyorlardı, çünkü Tanrı gizli günahları bile şiddetle cezalandırmaya alışkındır. Bu nedenle, kendisinden sonra gelenlere bıraktığı yazıların o dönemde yapılanlara kimse şaşırmamalıdır. Zira, düşmanlarımız bile, Musa aracılığıyla ve ondaki erdem sayesinde böyle bir yaşam tarzını Tanrı'nın emrettiğini itiraf etmektedirler. Ancak herkes kendi görüşünü dilediği gibi dile getirecektir.

FIN DV TROISIESME LIVRE.

ÜÇÜNCÜ KİTABIN SONU.